

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 32 [2766]

Пятніца, 8 жніўня 1975 г.

Цана 8 кап.

Гравюра К. СЕМУХІ. Перапёлка.

ПАДПІСАННЕ ЗАКЛЮЧНАГА АКТА

ХЕЛЬСІНКІ, 1 жніўня вышэйшыя кіраўнікі дзяржаў — удзельніцы Нарады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе змацавалі сваімі подпісамі заключны акт — дакумент, які нанаўняе канкрэтны матэрыяльным зместам разраду напружанасці і закладвае асновы міру і бяспекі народаў еўрапейскага кантынента. Імяна матэрыялізацыя разрады, сказаў у сваім выступленні на нарадзе Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў, — вось у чым сутнасць справы, сутнасць усяго, што павінна зрабіць мір у Еўропе сапраўды трывалым і непахісным.

У другой палавіне дня ў за-

ле пленарных пасяджэнняў палаца «Фінляндія» ва ўрачыстай абстаноўцы адбылася цырымонія падпісання дакумента, які не толькі падводзіць вынікі мінулага, але і ўсім сваім зместам пакіравае ў будучыню. Ён ахоплівае шырокі спектр самых актуальных праблем міру, бяспекі, супрацоўніцтва ўсіх краін у розных галінах.

Цырымонія падпісання заключнага акта адкрывае прэзідэнт Фінляндскай Рэспублікі У. К. Кеканен, кіраўнікі дэлегацый займаюць месцы за вялікім сталом. У прысутнасці ўсіх удзельнікаў нарады пачынаецца цырымонія падпісання дакумента.

Ад імя Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік подпіс пад дакументам ставіць Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў.

Цырымонія падпісання заканчваецца. Калектыўную акцыю, якая не толькі акажа плённы ўплыў на жыццё еўрапейскіх народаў, але і стане важным укладам у справу ўмацавання ўсесаюзнага міру, усе прысутныя ў зале сустракаюць гарачымі апладысмантамі.

Прэзідэнт Фінляндскай Рэспублікі У. К. Кеканен выступае з заключным словам.

ТАСС.

ЖЫЦЦЬ У МІРЫ

Хто больш за нас, савецкіх людзей, ведае, што такое жахі вайны! У мінулыя, Вялікую Айчынную вайну ад рук фашысцкіх захопнікаў загінуў кожны чацвёрты жыхар нашай рэспублікі.

Вось ужо больш як 30 гадоў над савецкай краінай — спакойнае мірнае неба. Гэта вынік нястомных клопатаў аб міры нашай роднай Камуністычнай партыі, Савецкага ўрада. І правядзенне Нарады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, да якой на мінулым тыдні была прыцягнута пільная ўвага ўсяго

чалавецтва, стала магчымым дзякуючы актыўнаму ажыццяўленню Праграмы міру, прынятай XXIV з'ездам КПСС.

Мы яшчэ і яшчэ раз перачытваем яркае выступленне на Нарядзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева. «Савецкі Саюз разглядае вынікі нарады, — сказаў Леанід Ільіч, — не проста як падвядзенне неабходнага палітычнага выніку другой сусветнай вайны. Гэта разам з тым асэнсаванне будучыні ў даставанні да рэальнасцей сённяшняга дня і шматвяковага вопыту еўрапейскіх народаў».

Палітбюро ЦК КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР далі высокую ацэнку вынікам Нарады, выдатнаму ўкладу Л. І. Брэжнева ў ажыццяўленне знешнепалітычнага курсу Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы.

Жыццё ў міры. Няма для нас, савецкіх людзей, жадання больш моцнага. І разам з усім народам актыўна змагаемся за мір ва ўсім свеце і мы, савецкія літаратары.

К. КРАПІВА,
віцэ-прэзідэнт АН БССР,
народны пісьменнік БССР,
Герой Сацыялістычнай Працы.

НЕПЕРАМОЖНАЯ СПРАВА

Нашу краіну ва ўсім свеце справядліва лічаць сцяганосцам міру. Гэта яшчэ раз пацвердзіла Нарада па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, якая адбылася ў Хельсінкі. Вынікі Нарады, выступленне на ёй Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева сёння ў цэнтры ўвагі ўсіх савецкіх людзей.

«Людзям, што належаць да пакалення, якое перажыло жахі другой сусветнай вайны, —

сказаў у сваім выступленні Л. І. Брэжнеў, — асабліва выразна бачны гістарычны сэнс гэтай нарады. Яе мэты блізка і розуму і сэрцу таксама таго пакалення еўрапейцаў, якое вырасла і жыць ва ўмовах міру і якое справядліва лічыць, што інакш і быць не павінна».

Для нас, савецкіх людзей, мір — гэта стваральная праца на карысць Радзімы, радасны смех дзятвы, зможнае шчаслівае жыццё.

Мір не прыходзіць сам па сабе. Ёсць на свеце яшчэ чорныя сілы, якім больш да спады хмары вайны. Але людзей добрай волі пераважная большасць і яны зрабляць усё, каб справа міру стала непераможнай. Мы, савецкія людзі, будзем заўсёды ў авангардзе мірнага наступу.

З. СТОМА,
народны артыст СССР.

ГОЛАС МІЛЬЁНАЎ

З вялікім хваляваннем я глядзеў і слухаў па тэлевізару выступленне Леаніда Ільіча Брэжнева ў палацы «Фінляндія» перад кіраўнікамі еўрапейскіх краін, ЗША і Канады на Нарядзе па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе. Якая глыбокая, пранікнёная прамова! Леанід Ільіч Брэжнеў выказаў думкі і пачуцці не толькі савецкіх, але

ўсіх людзей добрай волі на зямлі.

Савецкія людзі перамаглі фашысцкую навалу, якая пагражала нашай краіне, усім краінам Еўропы, свету. Савецкі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ў пасляваенныя гады нястомна змагаецца за тое, каб не было болей зруйнаваных бомбамі гара-

доў і сёл, слёз мацяроў, якія аплакваюць сваіх сыноў, што не вярнуліся з вайны.

Вось таму так блізка да сэрца прынялі мы вынікі Нарады. Яны прасякнуты павагай да чалавека, клопатамі аб тым, каб ён жыў ва ўмовах міру і ўпэўнена глядзеў у заўтрашні дзень.

Кім ЦЕСАКОЎ,
кампазітар.

У ГАСЦЯХ У КІРАЎЦАЎ

нал завода наведваюць мастакоў слова ў іх будынку па вуліцы Энгельса.

У гасцях у кіраўцаў на гэты раз былі Уладзімір Карпаў, Еўдакія Лось, Мікола Гамолка і маладая паэтэса Людміла Ганчарова. Пись-

меннікі пазнаёмілі рабочых і інжынерна-тэхнічных работнікаў завода са сваімі новымі творами. Як распрацоўваецца беларускімі пісьменнікамі тэма рабочага класа, раска-заў у сваім выступленні М. Гамолка.

ПОМНІКІ КУЛЬТУРЫ ПАД АХОВАЙ ДЗЯРЖАВЫ

Савет Міністраў БССР прыняў пастанову «Аб дадатковых мерах па ахове помнікаў культуры ў рэспубліцы». У пастанове адзначаецца, што за апошнія гады ў рэспубліцы прыкметна палепшыліся ахова і захоўванне помнікаў культуры. Выканана значная работа па добраўпарадкаванню месца пахавання воінаў Савецкай Арміі, партызан і мірнага насельніцтва, якія загінулі ў гады Вялікай

Айчынай вайны. Арганізаваны рэстаўрацыя, кансервацыя і рамонт асобных помнікаў. Ажыццяўляецца выданне сямітомнага Зводу помнікаў культуры Беларусі.

Аднак захоўванне спэрагу помнікаў культуры патрабуе значнага паляпшэння. Да гэтага часу ў абласцях не завершаны спісы помнікаў культуры мясцовага значэння.

Савет Міністраў БССР абавя-

заў выканкомы абласных, гарадскіх, раённых, сельскіх і пасялковых Саветаў дэпутатаў працоўных, Міністэрства культуры рэспублікі разам з Беларускай добраахвотным таварыствам аховы помнікаў гісторыі і культуры прыняць дадатковыя меры па правядзенню рамонтна і рэстаўрацый, а таксама палепшыць ахову і прапаганду помнікаў культуры.

ПРА ЦЯБЕ, ЖАНЧЫНА

Звыш сямісот кніг, часопісаў, плакатаў, рэпрадукцый з карцін савецкіх мастакоў прадстаўлены на кніжнай выстаўцы «Жанчыны Краіны Саветаў», якая экспануецца ў памяшканні Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі імя У. І. Леніна. Яе арганізавалі Міністэрства культуры БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю.

Выстаўка прысвечана Міжнароднаму году жанчыны і прымеркавана да міжнароднай сустрэчы жанчын, якая неўзабаве адбудзецца ў Мінску.

Пяць тэматычных раздзелаў расказваюць пра шматграннае

жыццё савецкіх жанчын. Асабліва цікавы і зместуны адзін з іх — «Удзел савецкіх жанчын у Вялікай Айчынай вайне». Шмат кніг, брашур прадстаўлены і ў іншых раздзелах: «Вобраз жанчыны ў мастацкай літаратуры», «Жанчыны і сям'я», «Жанчыны Савецкай Беларусі».

На адкрыцці выстаўкі, якое адбылося 5 жніўня, выступілі намеснік старшынні прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, член камітэі па правядзенню Міжнароднага года жанчыны ў Беларускай ССР В. А. Чарняўская, паэтэса Еўдакія Лось і Эдзі Агняцэв.

САБРАЛІСЯ АМАТАРЫ КНІГІ

Два дні ў клубе Саюза пісьменнікаў рэспублікі прававала нарада-семінар па пытаннях работы добраахвотнага таварыства аматараў кнігі Беларускай ССР. На яе былі запрошаны адказныя сакратары абласных, гарадскіх і раённых аддзяленняў таварыства, старшыя бухгалтары абласных аддзяленняў БРТК. І, вядома, сабраліся аматары кнігі.

Нараду адкрыў уступным словам старшыня праўлення таварыства Р. Капавалаў. Ён падкрэсліў, што тэма яе — «Некаторыя вынікі работы Беларускага рэспубліканскага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі і задачы па дастойнай сустрэчы XXV з'езда КПСС, выкананню статута таварыства і рэзалюцыі Усесаюзнага ўстаноўчага з'езда» — надзвычай актуальная.

Першы намеснік старшынні праўлення БРТК М. Стукалаў выступіў з дакладам «Аб выніках работы Беларускага рэспубліканскага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі па выкананню статута таварыства і рэзалюцыі Усесаюзнага ўстаноўчага з'езда». Адказны сакратар праўлення таварыства Я. Якубовіч гаварыў аб выніках работы абласных аддзяленняў таварыства...

Адказны сакратар праўлення Віцебскага абласнога аддзялення БРТК В. Роўда расказаў аб рабоце, якая праводзіцца ў

вобласці па кіраўніцтву гарадскімі і раённымі аддзяленнямі.

Правядзенне сумеснай работы кнігагандлёвых арганізацый Дзяржкамвыдата і таварыства аматараў кнігі і распаўсюджанне літаратуры мінулых гадоў выдання, далейшае паліпшэнне букіністычнага гандлю — тэма даклада начальніка Упраўлення кніжнага гандлю Дзяржкамвыдата па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю пры Савецкім Міністраў Беларускай ССР Л. Саслоўскага.

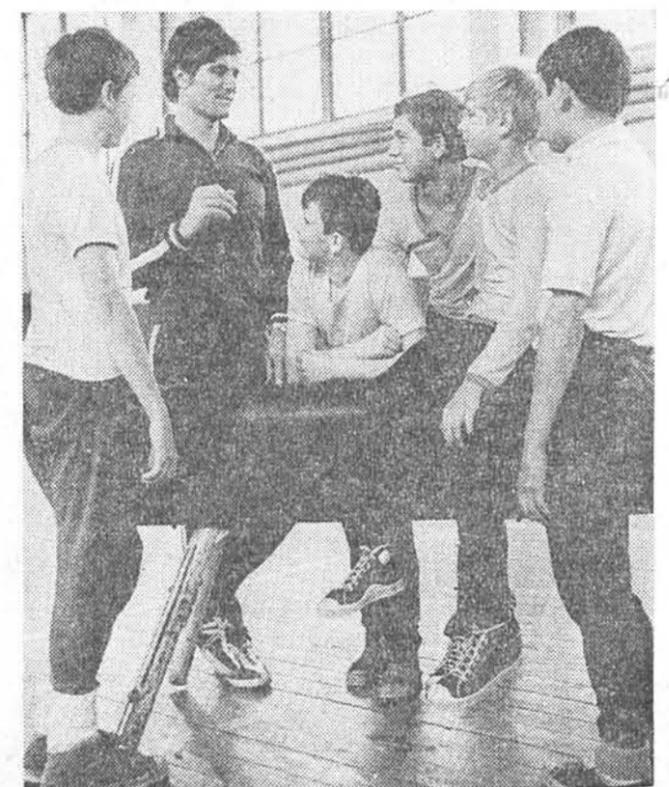
Пра сучасную беларускую літаратуру расказаў навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, кандыдат філалагічных навук І. Чыгрын.

Цікавымі былі паведамленні аб планах выпуску літаратуры рэспубліканскімі выдавецтвамі ў 1976-1977 гадах. Іх зрабілі галоўныя рэдактары выдавецтваў: «Беларусь» — А. Дрозд, «Народная асвета» — Я. Рапановіч, старшы рэдактар выдавецтва «Навука і тэхніка» Я. Прэсман і іншыя.

Старшыня праўлення Мінскага абласнога аддзялення БРТК Г. Уласаў падзяліўся вопытам арганізацыі работы клубаў аматараў кнігі.

Выступілі таксама некаторыя кіраўнікі праўленняў гарадскіх і раённых аддзяленняў БРТК.

ЗАЎТРА — УСЕСАЮЗНЫ ДЗЕНЬ ФІЗКУЛЬТУРНІКА

Хлопчыкі з дзіцячай спартыўнай школы г. Рагачова лічаць, што ім пацэннава на трэнера. Займаецца з імі чэмпіён свету па грэблі на байдарках і каноэ Мікалай Гарбачоў. Поеспех і слава не адразу прыйшлі да Мікалая. Вышывы ў спорце ён дасягнуў стараннай працы, настойлівасцю. Гэтым якасці выхоўвае ён і ў сваіх маладых сяброў.

На здымку: Мікалай Гарбачоў са сваімі выхаванцамі. Фота Ч. МЕЗІНА. (БЕЛТА).

ПАЧЫНАУСЯ бле-хмарны ліпенскі дзень, толькі паветры ветра калыхалі галіны дрэў. Я ўпершыню была на тэрыторыі заводу, таму запыталася ў рабочых, што стаяць ля кі-беска:

— Як мне трапіць у ка-вальскі корпус? Да Жураў-лёва.

Растлумачылі проста:

— Скіроўвайце на Тэрміч-ную. Вунь ён, відзець... дзе лозунг. Там і Жураўлёва знайдзеце...

— Вось ён... Сафін.
...Уладзімір Сафін стаіць побач з Васілём Грыгарэнкам, брыгадзірам кавальска-штампоўшчыкаў. З жывой цікавасцю яны сочаць за хуткімі рухамі хлапчыны, што за-віхаецца ля чаканачнага прэса. Я яшчэ не ведаю, што гэта за дэталі, але бачу, як распаленае колца кладзецца на расцяжную машыну... Пас-ля даведаюся, што гэта ўчас-так вянца-махавіка. Уладзімі-ру таксама ў свой час даво-дзілася стаяць ля чаканачна-га прэса. Але наша гаворка будзе пасля, пакуль жа я па-дыходжу да Сафіна, вітаюся. Круціцца кола чаканачнага прэса... Хлопец закладвае ў яго распалены вянец...

— Малайчына, дакладна працуе. — тлумачыць Уладзі-мір Піліпавіч мне. — Гэта наш практыкант, Саша Радзі-вонаў з Мінскага інстытута механізацыі сельскай гаспа-даркі. Есць хвагга...

— Але ж мне патрэбны вы...

дакладна адказаў Хведар Аляксеевіч Маркевіч, началь-нік кавальска-нарыхтоўчага цэха, з якім давялося гута-рыць пазней.

— Ну, а што вы можаце сказаць пра Сафіна?

Ён зразумеў мяне, гаварыць пачаў упэўнена, як пра нешта даўно знаёмае:

— Акрамя добрага нічога сказаць не магу. Хлопец ён дысцыплінаваны, прадукцыю дае добрай якасці, норму перавыконвае... Карыстаецца аўтарытэтам не толькі ў бры-гадзе, ва ўсім калектыве...

Сам Хведар Аляксеевіч працуе ў цэху з 1964 года. «Патрабаваліны», — гаво-раць пра яго рабочыя. Інакш нельга... Відаць, немалая за-слуга і яго ў тым, што цэх з дзяржаўным планам за чаты-ры гады справіўся паспяхова. Рост выпуску прадукцыі ўз-рос тут на 16,7 працэнта, а рост прадукцыйнасці працы — на 43,4 працэнта.

...Мы сядзім з Уладзімірам Сафіным у кабінце Хведара

штампоўшчыка... З дзяцінст-ва прывучана да працы, была яна, праца, Валодзію ў асалоду. Нібыта выхваляю-чыся адзін перад адным, тады прыносілі яму разрады — першы, другі, трэці...

У 1968 годзе ён ужо праца-ваў на участку вянца-махаві-ка. Менавіта ў той год, у снежні, вопытны майстар службы энергетыка Анатоля Антонавіч Свірскі рэкаменда-ваў яго ў члены Камуністыч-най партыі. Ён стаў камуніс-там. Цяпер ужо на яго само-га глядзелі, як на вопытнага рабочага, цяпер ужо ў яго са-мога пераймалі вопыт...

Яго спецыяльнасць — ка-валь-штампоўшчык, яна ста-ла яго прызваннем.

ка — Вера Фёдараўна. Даро-чы, яна таксама працуе на трактарным, у ліцейным № 1. У сям'і Сафіных — два сы-ны — Сярожа і Саша. Старэй-шы Сярожа сёлета пойдзе ў школу, у яго свой, дзіцячы клопат. Але бацьку ён іншы раз сустракае просьбай:

— Тата, раскажы пра за-вод...

...Я выходжу з кавальска-нарыхтоўчага цэха вельмі за-даволеная знаёмствам з Ула-дзімірам Піліпавічам. Відаць, гэта бачна па маім твары, та-му што некалькі рабочых, што стаяць ля выхаду з цэха, прыветліва ўсміхаюцца. А адзін з іх запытаў:

— Добрага знаёмага су-стрэлі?

Раіса БАРАВІКОВА

ПРЫЗВАННЕ

— З новенькіх? — спыталі ў мяне, калі выходзіла на Тэрмічную вуліцу. І гэтае нечаканае пытанне пазбавіла той хвілінай разгубленасці перад сустрэчай з незнаёмым чалавекам. Нават на хвіліну ўзвілася самая першая ста-ронка жыцця майго героя.

...У кабінет увайшла трое.

— Мне таварыш Жураў-лёва...

Выслухаўшы мяне, Аляк-сандр Паўлавіч усміхнуўся, паказаў рукою на тых, што зайшлі разам з ім:

— Знаёмцеся... Іван Івана-віч Іваненка, парторг цэха гарызантальна-ковачных ма-шын, а гэта — Рыгор Ізрай-левіч Слуцкі, таксама парт-орг, але цэха молату. Вось тут разам і абмяркуем...

Яны сьціліся на адной думцы: Сафін Уладзімір Пі-ліпавіч — каваль-штампоў-шчык з кавальска-нарыхтоў-чага цэха — самая вартая кандыдатура.

— Працуе добрасумлен-на, — сказаў Жураўлёў. — Адным з першых узнагаро-джаны сёлета ордэнам Пра-цоўнай Славы III ступені, Камуніст.

Ён трошкі здзіўлены, пада-лося — нават збянтэжыўся...

Як часта даводзіцца чуць пра рабочую годнасць, пра майстэрства рабочага чалаве-ка! І не кожны надумае, што можна выконваць план, мож-на нават перавыконваць яго і не быць тым рабочым, яко-га называюць героем нашага часу. Есць у мастацтве вы-снова: суладдзе душы і сло-ва. Есць такая выснова і ў працы рабочага...

Уладзімір расказвае пра сябе вельмі сціпла. Мы стай-м з ім ля награвальнай печы. Яна пыхае полымем і, зда-ецца, што вочы каваля ад-свечваюць колерам аксаміт-нага лугу...

— Родам я з вёскі Тур'е... Можна, чулі, на Магілёўшчы-не?.. З сялян... — Ён гаворыць хутка, як пра нешта не вель-мі значнае, крыяецца маймі рукамі. — Вось глядзіце... Гара-чы метал абцугамі падаецца ў прыёмны латок. — І нельга не заўважыць у яго голасе тую адценні, якія з'яўляюцца, калі чалавек гаворыць пра самае запаветнае, пра свой дзённы клопат, якім ён жыве, якім вымярае сваё жыццё.

— Колькі вам гадоў, Ула-дзімір? — нечакана пытаюся я.

— Ды ўжо... за трыццаць. — Ён падыходзіць да пульту кіравання станам, на якім ідзе пранатка металу. Націскае на кнопку... І вось ужо «вазок» цягне нарыхтоў-ку. Яна падаецца на абрэ-зачную пілку, пасля ідзе на правачны прэс... Своеасаблі-вы канвеер.

— Гэтак і працуем...

— Як?

Валодзя ўспрымае маё пы-танне з усмешкай:

— Стараемся...

На гэтае пытанне больш

Аляксеевіча. Начальнік ня-ма — час абедзеннага пера-пынку.

— Не, — адказвае Валод-зя на маё чарговае пытан-не. — Пра трактарны не ма-рыў. Так атрымалася і, ба-чыце, не шкадую. Калі ж пад-рабляўней...

Чутно — за акном гамо-няць рабочыя, у цэху паці-шэла і цяпер я магу спакой-на ўслухоўвацца ў роўную гамонку Сафіна.

— Пасля вайсковай служ-бы, а служыў я на флоте (там і спецыяльнасць атры-маў), думаў паехаць у Чэля-бінск на адзін з заводаў... Заехаў у Мінск, да радні, ды і горад пабачыць.

Вось тады, у сакавіку 1965 года, і сустрэўся Уладзімір Піліпавіч у Мінску са сваім сябрам Мікалаем Шаўбуно-вым, які працаваў на тракт-тарным слесарам.

— У нас на заводзе месца хопіць... Не горш, як у Чэля-бінску будзе...

Вясна ў Мінску выдалася тады ранняя. Сыходзіў снег, звінелі першыя ручаіны. У адзін з такіх дзён Уладзімір Піліпавіч апынуўся на за-водскай плошчы і рануча пакрочыў у адзель кадраў...

...Польмія награвальнай печы спалохамі кладзецца на спены цэха, раскідваючы іск-ры, засіпела электразварка, зноў папылі маставы кран... Мы развіталіся з Валодзем — у яго працягвалася змена... Вось ён пераінуўся словам з Васілём Грыгарэнкам, вось схлінуў над станам папярэ-на-вінтавой пранаткі...

Мне чамусьці вельмі за-хапелася, каб на нейкае ім-ненне ён вярнуўся да выто-каў свайго майстэрства, пры-гадаў дакладныя рухі Аляк-сандра Елізаравіча Філіпава, свайго першага майстра, пер-шага настаўніка. Тады пачы-наўся яго шлях ад вучня-

...Я памятаю кузню, самую звычайную, сялянскую. Па-мятаю нашага высковага ка-валя, дзядзьку Ігната. Не бы-ло таго дня, каб не бегла ба-саногая дзетвара хоць з дзвя-рай паназіраць за распале-ным жалезам, патрымаць у руках яшчэ гарачую падко-ву. А ў такім цэху была ўпершыню...

Электра-маставы кран па-волі плыў пад столлю, пагой-дваючыся ланцугом, нібыта прымерваючыся, што ўха-піць. Гарачыня... А яшчэ гул, ляскаць... І я шчэ не магу зра-зумець, што мне гаворыць Тая, якая працуе ў канторы кавальскага корпуса. Нарэш-це разбіраю:

Я з упэўненасцю адказваю: — Добрага! — І ў той жа момант пытаюся. — Працуеце разам з Сафіным?

— Амаль што... Мы са службы механіка, слесары... Але даводзіцца сутыкацца, як-нікак, у адным цэху. Добры хлопец.

...Зноў ішла я на Тэрмічнай вуліцы. Паветра звінела, вы-свечвала блакітам, з завод-скіх корпусоў далаўтаў гул станкоў... Недзе там, у ка-вальска-нарыхтоўчым, лі-стана папярэчна-вінтавой пра-каткі завіхаецца Уладзімір Піліпавіч Сафін, заклапочана гаворыць з кімсьці па тэле-фоне Хведар Аляксеевіч Маркевіч... Іх аб'ядноўвае адзіны клопат — да 29 снеж-ня завяршыць пяцігодку, вы-пусціць звыш плана 90 тон штамповак, выдатнымі паказ-чыкамі сустрэць XXV з'езд партыі. Такія, як яны, — заў-сёды дамагаюцца свайго.

...Качарэжкай выхоплівае Уладзімір Піліпавіч балван-ку з награвальнай печы, і, здаецца, нібыта дыхае яна. Вось ён, жывы метал... Цяпер галоўнае: трэба даць яму вя-лікае жыццё, трэба зрабіць яго карысным...

Пра гэта Валодзя гаво-рыць заўжды. Пра карысць сваёй справы гаварыў ён і на тым сходзе, калі ішла сур'ёз-ная размова пра тых, хто губ-ляе сваё рабочае сумленне, ставіцца да працы абьянава.

— Яны не маюць патраба-вальнасці да сябе, — сказаў тады Уладзімір Піліпавіч, — затое мы будзем патрабаваль-нымі да іх.

Бягуць хвіліны... Пройдзе пэўны час, скончыцца змена, новы клопат прыйдзе да Ула-дзіміра Піліпавіча, звычайны чалавечы клопат. Разам з Ва-сілём Грыгарэнкам выйдучы яны з заводскай брамы і пеў-забава апынуцца ў Чыжоўцы. Там Уладзіміра чакае жон-

Кнігі 1976 года

Прапануе выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна

Універсітэцкае выдавецтва выпускае літаратуру па роз-ных галінах ведаў. Сярод кніг намала такіх, што звязаны з пытаннямі мовазнаўства, жур-налістыкі, літаратуры. Наступ-ны год не выключэнне. Чытачы атрымаюць выданні, якія заці-каваць многіх.

«Карэні дружбы» (стану-ленне беларуска-ўкраінскай лі-таратурных узаемасувязей па-

чатку XX ст.) — так называе-ца кніга Т. Кабржыцкай і В. Рагойшы, у якой на аснове шматлікіх друкаваных і архіў-ных матэрыялаў асяцляюцца малавядомыя і невядомыя фак-ты ўзаемасувязей нашых брат-ніх літаратур.

Летась выйшла кніга «Песні народных святая і абрадаў». У наступным годзе пад рэдак-цыяй Н. Глевіча выходзіць дру-

гая частка двухтомнага выдан-ня — «Лірычныя песні». Гэта запісы сучаснага фальклору.

Даследаванне «Прыказкі і прымаўкі» С. Майхровіча пры-свечана вывучэнню творчасці беларускага народа з часоў фарміравання беларускай на-роднасці да нашых дзён.

В. Смыкоўская вяртаецца да творчасці народнага пісьменні-ка Беларусі, лаўрэата Ленін-скай прэміі І. Мележа. Яе дасле-даванне называецца «Творчая канцэпцыя пісьменніка». Аўтар зямлічы чытача са складаным светам мележаўскага ідэй і во-бразаў, раскрывае творчую ла-бараторыю празаіка.

Многіх зацікавіць кніга Ю. Гу-

сева «Нараджэнне і крах адна-го міфа», у якой аўтар рас-крывае фальш буржуазнай «свабоды творчасці», паказвае ле рэальную класавую сут-насць.

У зборнік «Беларускі наза-чыны эпос» увайшлі розныя па сваёй форме і зместу праяві-ны творы, што былі запіса-ны на беларускай мове яшчэ да рэвалюцыі. Ён вызначаецца глыбінным сацыяльным зместам і своеасаблівым моўнастылі-стычным каларытам. Кніга дру-куецца ўпершыню па рукапісу, які знаходзіцца ў бібліятэцы польскай Акадэміі навук у Кра-каве.

«Частотны слоўнік беларус-

кай мовы» склаў Н. Мажэйка і А. Супрун. У ім даюцца звест-кі аб уключэнні 22 тысяч слоў у сучаснай беларускай прозе.

Кніга Р. Булацкага называ-ецца «К. С. Ерамеў — рэвалю-цыйнер, публіцыст». Яна пры-свечана жыццю і дзейнасці ад-наго з папярэднікаў У. І. Леніна, Урадніцкага Беларускага член партыі з 1896 года, ён удзельнічаў у выданні газеты «Правда», у Кастрычніцкім узброеным паў-станні, грамадзянскай вайне. Шмат зрабіў для разгортвання выдавецкай справы ў нашай краіне. Аўтар вялікую ўвагу ўдзяляе аналізу публіцыстыч-най дзейнасці палітычнага ле-нінца.

АГУЛЬНАВЯ ДОМА, што крытык павінен мець багатую эрудыцыю, шырокі і самастойны погляд на літаратуру, ведаць жыццё, умець асэнсоўваць літаратурныя з'явы і працэсы ў іх развіцці і ўзаемазвязі. Добра аб гэтым сказала Вера Смірнова:

«...Крытык павінен валодаць трыма талентамі: талентам чытача, здольнага разумець, адчуваць, суперажываць і захапляцца, талентам пісьменніка, які мае дар слова, можа выказаць тое, што адчута, зразумета, угадана, пераказаць разам з аўтарам

МАЙСТЭРСТВА КРЫТЫКА

кнігі і яго героямі, і талентам гісторыка, што бачыць прычыны і сувязі літаратурных з'яў, барацьбу напрамкаў, ідэалы і мэты».

Кожнаму, хто сочыць за развіццём нашай літаратуры, відаць, што за апошнія гады крытычны цэх актывізаваўся, пачалі выходзіць кнігі, досыць высокія па сваёму навуковаму, прафесіянальнаму ўзроўню. Сярод іх трэба назваць і кнігу Уладзіміра Юрэвіча «Погляд». Гэта ўжо трэцяя яго кніга. Сістэматычная праца ў аблюбаваным жанры прыносіць свае вынікі, заўважаецца прыкметны творчы рост аўтара.

Новая кніга крытыка адрозніваецца шырынёй тэматыкі. Тут і творы беларускай Ленініянцы, і праблемы развіцця беларускага нарыса, і разгляд творчасці асобных пісьменнікаў — І. Мележа, І. Шамякіна, В. Віткі. У полі зроку аўтара — паэзія, проза, публіцыстыка і нарыс.

Кожная тэма патрабуе свайго падыходу, сваіх сродкаў аналізу. І ўсё ж зборнік з'яўляецца цэласным, з'яднаным вельмі важным і значным словам, што вынесена ў вагалолак — «погляд». Тут сапраўды ёсць адзінства погляду, адзіная мера крытэрыяў і патрабаванняў. Яснасьць ідэяльнай пазіцыі, аналітычнасьць, мастацкасьць — вось тыя асноўныя крытэрыі, якімі кіруецца У. Юрэвіч. У аўтабіяграфіі ён успамінае аб радасцях і незадавальненнях, што прыносілі першыя публікацыі. «Незадавальненне перш за ўсё тым, што падобным надта ўжо выглядалі рэцэнзіі, хоць і пісаліся на кнігі розных аўтараў. А падобным выглядалі яны

Ул. Юрэвіч, Погляд. «Мастацкая літаратура», Мінск, 1974.

таму, што я не выходзіў даўна за рамкі ідэяна-тэматычнага разгляду.

І толькі калі я прыйшоў да высновы, што крытыка павінна адрознівацца ад эстэтычнай адзінай з'яў мастацтва, з'явілася адчуванне цвёрдага грунту пад нагамі і неабходнасці той справы, на якую не шкада было траціць і час».

Відаць, гэта здарылася ў пару агульнага ўзмушчэння нашай крытыкі, якая на пачатку новага гістарычнага этапу (сяродзіны 50-х гадоў) пачала адыходзіць ад голых публіцыстычнасці і спрашчэнства, станаўлялася больш прафесіянальнай.

Зборнік адрываецца артыкулам «Паэзія вільнага вобраза», дзе ў хрысціянскай наслэдаўнасці аналізуецца паэтычны творы, прысвечаныя Леніну. Беларуская Ленініянца разглядаецца як частка Ленініянцы многанациональнай, ля калыскі якой былі М. Горкі і У. Маякоўскі. Аднамі беларускіх твор-

маў. Ідэяна вільнасьць па характару адлюстравання — робіць іх прыкметнымі з'явамі агульнанацыянальнай культуры».

У. Юрэвіч больш як хто-небудзь з нашых крытыкаў цікавіцца тэмай сучаснасці ва ўсёй яе шырыні і ўсеабадымнасці. Асобны раздзел кнігі прысвечаны вобразу рабочага ў беларускай літаратуры — «На подступах да тэмы».

Не адмаўляючы і некаторых здабыткаў (зювецца «Сталявары» А. Савіцкага, «Мае заводчыкі» В. Мысліўца), крытык канстатуе той факт, што паэтызацыя працы зніжае з твораў некаторых сучасных пісьменнікаў, не сцвярджаюцца «як вялікая пераўтваральная і выхаваўчая сіла», а часам накіравана ў аблегчаны выглядзе, толькі як радасць. Але ж у працы, гаворыць ён, ёсць і цяжкасці, і намаганні, і складаныя шляхі пераадолення цяжкасцей, ёсць глыбіны, неісхалатны змест. І гэта сапраўды так.

Але калі артыкулы аб нарысах можа лічыць вымарнальнымі, то раманыя проза, мне думецца, патрабавала ад крытыка больш тонкага пранікнення ў яе тканіну.

Пра «Палескую хроніку» І. Мележа напісана ўжо нямаля. Але У. Юрэвіч сказаў аб ёй сваё слова — важнае, пераканаўчае. І ўсё ж, прачытаўшы да канца артыкул пра раманы Мележа, адчуваеш і нейкую незадавальненасць. Неісхалатнае багацце раманаў не раскрытаецца ў ім поўнасьцю. Некаторыя ўчышкі герояў тлумачацца вельмі ж катэгарычна. Стажам, учышак Ганны. Крытык зазначае: «У партасці Васіля і ганарлівасці Ганны штурхаюць, апошняю на здрадлівае ранішнее пайсці за муж за Яўхіма. Гэта быў шлюб не па каханню і не па разліку, а проста як помста Васілю, што на людзях пакрыўдзіў Ганну сваёй няўвагай да яе шырых перажыванняў...»

Толькі адным момантам тлумачацца наводзіны герані, а тут жа было некалькі: і жаданне дапамагчы бацьку, які ўвесь век прахыў у нішчышчы, і розніца характараў з мацахай, і многае іншае. Ці, напрыклад, вось гэтае месца: «Сіла Мележа-радыста ў тым, што ён кожны крок героя разглядае як частку гістарычнага дзеяння ўсяго народа». Хоць гутарка ідзе пра Алеяку, але і тут крытык «пераціскае».

«Стары ўклад жыцця вёскі быў скіраваны на тое, каб забіць у чалавеку чалавечнае». Аднак жа, колькі назілі ў беларускіх песнях і паэмах! Каб усё чалавечнае было забіта, то нібы б не радзіліся ў асяроддзі народных нізюў. І тут, відаць, акцент надта моцны, бо нішто не можа забіць у чалавеку чалавечнае. Напачатку ж «чалавек» тут філасофскае, абгульненае. Можна, не варта было выносіць у асобны падраздзел «Слу зямлі, сілу працы, сілу характару» і

ПЯТРУСЬ Макаль як паэт заўсёды вызначаўся імкненнем не абмяжоўвацца вузкімі рамкамі свайго асабістага «я». Імкненнем да шырокіх паэтычнага далагляду. Калі ў ранейшых яго зборніках мы заўважалі асобныя, даволі ўдалыя спробы ў гэтым кірунку, дык новая кніга «Дотык да зямлі» ўся цапкам, ад першай да апошняй старонкі, накіравана на сцвярджацце ідэалаў высокай грамадзянскасці, адказнасці паэта перад самім сабой і часам, у якім ён жыве.

«На дрыготых вазах рыпелі мы. У ракеты запраглі час...» Так пачынаецца верш, які даў назву зборніку. У двух радках — адна з найвышэйшых рыс эпохі. А калі чытаеш наступныя радкі, то ахоплівае трывожны неспакой за будучыню чалавека і ўсёй цывілізацыі: «Але ведаю — страцім сілу мы, адарваўшыся ад зямлі». Далей, у многіх вершах кнігі, трывога аўтара шырокая, мацнее, пачынае гукаць з выразнай публіцыстычнай заостранасцю.

Якой вялікаю цаной Палёт мой сённяшні аплачаны
Мінаў пакутны доўгі час,
Пакуль ірвалі пакаленні
Ланцуг зямнога

Што, нібы вянніў, звязваў нас,
Прынагнення

Памятаючы ўвесь час пра гэта, сцвярджае паэт, трэба не забываць, дзеля чаго «ца-

П. Макаль, Дотык да зямлі. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

«Сілу слова», як гэта зроблена ў кнізе.

У цэлым жа артыкул пра раманы І. Мележа даследчы, грунтоўны.

У артыкуле «Сейбіт добра і справядліва» крытык ацэньвае ўсё без выключэння творы В. Віткі як дасягненні ва ўсіх жанрах. Але ж трэба прызнаць, што некаторыя апаўданаў гэтага цікавага пісьменніка — дробныя па тэме. Не дасягае сучаснага ўзроўню і яго драматургія. Так што завяшчанае ацэнка тут відавочнае.

У вступе У. Юрэвіча разглядаюцца тры кнігі аўтабіяграфій беларускіх пісьменнікаў. Нялёгка гэта праца прачытаць 171 біяграфію, разабрацца ў вартасцях, даць агульную карціну.

Крытык знайшоў свой спосаб, свой падыход... Ён уявіў сабе ўсю пройдзеную нашай літаратурай дарогу ў савецкі час, кнігі, створаныя пісьменнікамі, — беларускі Парнас з яго шматгалоссям, з усёй непаўторнасцю галасоў, абліччаў. Гэты артыкул адзін з лепшых у зборніку па сваёму фактычнаму матэрыялу і яго вытлумачэнню.

Беларуская крытычная літаратура папоўнілася яшчэ адной цікавай і карыснай кнігай.

Марына БАРСТОК.

РАДАСЦЬ

ной пасцёрных страт і бед мы збудавалі мост да сонца». І таму нехта спавойна, абыймава назіраць на тое, як «з няўмольнай цвёрдасцю бетон бліж планету ў шары свой падон», як лініе «выратавальная чысціна» наветры, «чым мы дыхам штодны», як «эра бліжмерных хуткасцей» можа так панесці аўтобус жыцця, што «не ўтаймаваць гайданку», што «за наваротам, як глобус, выслінуць можа зямля». І таму ў канцы выдатна напісана верша «Май прысе перамогу» з такой сілай гучыць заклік: «Стоіце — зямля не пошла!» У ім — патрабаванне маральных, гуманістычных крытэрыяў ацэнкі нашых зямных спраў, як дасягненніў, так і так званых «хвароб» дваццатага стагоддзя.

З гэтых пазіцыяў трэба разглядаць і тры вершы П. Макаль, асноўны сэнс якіх — традыцыйны, па першы погляд. У тым, што «слухае заўрачка сын мой — па радзі, бачыць адлет жураўлёў — у кіно, можа, вядома, абвінаваць не толькі час, але і самога бацьку — аўтара. З другога боку, можа не кожнаму вельмі прыемна ўсё жыццё хадзіць «басанож на мурознай ваколлі, дзе надаўна гуляла каца».

За эмацыянальна-эстэтычнымі ўражаннямі тут — глыбокі сацыяльны сэнс, які наэт данамагае нам раскрыць.

ВЕЛЬМІ добрую і вартую справу робіць выдавецтва «Беларусь», выпускаючы ў свет серыю пад назвай «Мемуары». Выходзіць яна саадна, на высокім мастацкім і вазіграфічным узроўню.

Пагартаем адну з кніг гэтай серыі — «Палескія былі», што выйшла ў свет у канцы 1974 года.

Аўтар яе — Іван Георгіевіч Шубіцькідзе — камандаваў у гады ваіны Пінскай партызанскай брыгадай, якая дзейнічала ў Брэскай і Пінскай абласцях. Цёпла і ўмісла піша ён пра сваіх баявых таварышаў...

...А пачыналася ўсё, як і ў многіх байноў і камандзіраў Чырвовай Арміі. Бызвалачнае неба непадалёк ад Белай

І. Шубіцькідзе, Палескія былі. На рускай мове. Серыя «Мемуары», Мінск, «Беларусь», 1974.

ХАДЗІЛІ калісьці па Белай Русі белароддзя Баяны з сакалінымі брывамі, спыніліся на людных зборніках, якімі, звычайна, былі ірманы, і патхніла байлі свае эпічныя думы, што лёгка кляліся на раскалыханыя струны гусяў альбо ліры і з тою ракатліваю плямно даходзілі да сэрца слухачоў. І вось мне падумалася, што наш беларускі паэт Аляксей Ставер, відаць, зусім не выпадкова назваў свой новы паэтычны зборнік так незвычайна — «Лірык». Размову вядзе ён аб самым дарагім і вепапомным, што ёсць у лёсе народа. Змест кнігі ў многім вызначаюць такія назвы вершаў: «Пра Маскву», «Помнік Леніну», «Зорка Героя», «Песня пра Гастэлу», «Як нараджалася бласмерце».

А. Ставер, як бачым, не шукае паэтычнага «вершу», тэмы бярэ самую традыцыйную, кожны раз рызыкуючы

Аляксей Ставер, Лірык. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

У выдавецтве «Советский писатель» выйшаў роман А. Кулакоўскага «Тропы хоженые и нехоженые» (аўтарызаваны пераклад М. Гарбачова, мастак Д. Арлоў). Новыя кнігі выпускаў выдавецтва «Мастацкая літаратура»: апаўданаў І. М. Зарэцкага (мастацкі рэдактар Л. Прагін), «Нача» В. Зуёнка (мастак А. Часноў).

ЗЯМНОГА ДОТЫКУ

І таму сабэлітка, якая «бетон прабіла бунтоўна» (верш «Прырода і сёння чаруе і радуе...») выклікае ў чытача не толькі замілаванасць. Гэта — публіцыстычнае адмаўленне такога становішча, калі «усё, што робіць незалежным, усё чым дыхаем усё, свайм намеснікам жалезным перадаём мы пакрысе», калі «душа чарчэе, як калач».

Аноншыя кніга П. Макаля даказвае, што і сёння магчымы пошук новых выдзеленых сродкаў, і што мэта яго — не ў воікавай ультрапрыгожай аздабе, а ў дыялектыцы сутыкненняў падзеі, у далейшым наглыбленні і пашырэнні паэтычнага погляду, ураніце, у павелічэнні колькасці вымярэнняў рэчаіснасці, якімі карыстаецца паэт. І таму так на-сучаснаму гучаць, напрыклад, яго радкі:

Ірацігнава і ў сённяшнім дні
Жыцця майго жыццёвую апавесць.

«Дотык да зямлі» — кніга цаласная, кампазіцыйна прадуманая, а не проста збор вершаў, напісаных у аноншыя гады. Ад першага да апошняга твора мы ўважліва сочым за развіццём напружанай аўтарскай паэтычнай думкі, добра адчуваючы яго пам-р як мага лепш «расказаць» пра гэта для ўсіх людзей, пра «гэта», што хвалюе і непакоіць паэта. Ад закліку ў пер-

шым вершы: «Я веру, што ніколі не мне ўсё чым даражы і чым жыць. Ці ж многа так прану? Пакіньце мне зямлю, вадзі, паветра і траву» — да апошняга жартоўнага верша-прытчы пра тое, што і паэтычнага Пегаса трэба падеілакоўваць, інакш «паветра азіраюцца не паспееш, як раптоўна выляціш з сядла» — выразна адчуваецца галоўная аўтарская тэма радасці, зямнога дотыку, тэма барацьбы за чысціню і непаўторнасць зямных адчуванняў, тэма неабходнасці берагчы тое, што чалавечымі рукамі створана на зямлі.

Не забывае паэт і пра так званую тэму маленства, «вытокаў», «малой радзімы». Прычым і яна гучыць даволі арыгінальна і палемічна. Прыгадайце: колькі вершаў напісана і паэтычнымі аднагодкамі П. Макаля і асабліва (як ні дзіўна) маладзёжнымі паэтамі пра родныя мясціны, пра ўражанні маленства (якое, часам, усёго тры-пяць гадоў назад скончылася), пра родную вясковую вуліцу, хату, агарод, поле, дуг, сцяжынку, бор і г. д.

А ў новай кніжцы П. Макаля, бадай, толькі адзін верш вяртае нас ва ўспаміны аўтарскага дзяцінства. «Ці многа ў маленстве трэба? Ласкі, Калкі, і хлеба. Ды крылы, каб з неба зорак прынесці на свой падворак».

Так амаль афарыстычна гучыць яго вачатак. А потым паэт вельмі лакальна расказвае, як вайна паабавіла вастунова ўсёго, толькі была «не ў сілах паставіць да сценкі ў фінале мару маю аб крылах». Таму, сцвярджае аўтар, і вырас і ён, і ўсё яго паваленне. У гэтай звычайнай прастаце — вялікая сіла паэтычнага абагульнення, выкаранага ў пытанні, якім пачынаецца і заканчваецца верш: «Ці многа ў маленстве трэба?»

Абавязковы і традыцыйны зварот да прыроды, да не прыгажосці, у П. Макаля таксама не проста рукаво-судзіральны. І тут паэт не абмяжоўвае свой далагляд толькі адчуваннем сабе сярод прыроды альбо тым, як прырода ўваходзіць асабіста ў яго і толькі. У вершы «Бяроза» святло свішчэннага для нашага народа дрэва з'яўляецца крынічай маральнага ачышчэння, духоўнай чысціні і бадзёрсці, крынічай радасці ішоў-тані зямной, чалавечай.

У такіх вершах, як «У жонкі на твары — вяскасць...», «То шоўнам кашымак кашы...», «Шукаю завалкі...» і некаторых іншых П. Макаль пераконвае, што яму падуладна і маляўнічасць бытавой дэталі, і канкрэтызацыя вобраза, і што ўсё гэта ў поўнай згодзе з агульным наступальна-баявым настроем кнігі. Аднаведную канкрэтна-бытавую дэталю выкарыстоўвае П. Макаль, напрыклад, у вершы «Утульнасць», накіраваным супраць сучаснага мішчанства, паказваючы, як «Нап-

ыр пшыу па паснуў святлом на паліцах кніжных промень тошэнькі, як мамахі ў клыштары, за шклом томіцца запыленыя томікі». І якраз там, дзе такая вобразная канкрэтызацыя адеуцівае, аўтара, на нашу думку, чыг-не ўбав не ўласцівай яму риторыі. Так і не зразумела, напрыклад, таму ў вершы «Хс-ун у цырк» «тут абскакалі плавы» («тут» — відэць, у цырку. — В. Н.) «на выпуску туману, на выпуску падману на кожную душу»? Альбо ў вершы «Наступаюч-рэчы» — яўна не хапае той выразнасці высокай маральнай назіры, якой прасякнуты леныя вершы П. Макаля.

Так, можна пагадацца, з нейтральным увогуле сцвярджаннем: «Людзі вельмі многа рэчаў збудавалі». Але гэта зроблена і будзе рабіцца далей, відаць, не толькі дзеля таго, каб зрабіць нечаканы, не падтрыманы папярэднім развіццём аўтарскай думкі вывад: «Людзі робяць рэчы і такое робяць, што саміх, дарэчы, можна заўтра ўгробіць». Хацелася б бачыць большую канкрэтызацыю, больш дакладны адрас і ў сатырычных вершах.

У незвычайным узмацненні менавіта эпічнага пачатку, эпічнага патэнцыялу бачыцца сёння галоўная рыса творчай індывідуальнасці П. Макаля, асабліва ў яго лірыкі, і вельмі прыемна адзначаць, што гэта — у рэчышчы добрых, плённых традыцый беларускай савецкай літаратуры.

Ванкарэм
НІКІФАРОВІЧ.

МИКОЛА
РАНИТНЫЙ

ПОЛЕ
ТИХОЕ,
ПОЛЕ
СВЕТЛОЕ...

Вокладкі новых кніг, кніжкі выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Поле тыхое, поле светлае...» М. Ранітнага (пераклад калектыву аўтараў, мастак В. Карпаў), «Парваныя струны» І. Панчанкі (мастак Я. Жылін).

Царквы, што на Украіне. Ноль знаходзіўся ў летніх лагерах. Шубітыдзе толькі што прызначаны начальнікам артылерыйскага палка, і раптам вестка аб вайне. Ноль грушціца ў эшалоны. Абарона Смаленска. Першыя страты Першых падбітыя тандэмы ворага. Першае адегуленне. І зноў адегуленне, урашце — палон. Іудасны, печалавечы здык фашыстаў над палоннымі байцамі. Тых, хто не мог падняцца, канваіры тут жа прыстрэльвалі. Такі лёс лёды не пачаткаў і аўтара кнігі. Але вырагавалі таварышчы, не далі ўпасці, падставілі свае плечы, узлілі над рукі... Быў лагер ваенна-пачалонных, быў эшалон у Намеччыну. А потым — уцёкі. Ужо далёка, за Бугам, прытулілі мясцовыя жыхары — палкі. Як роднага, выходжвалі ад голаду, лічылі раны, кармілі, палі, выталіся пра павіны, цікавіліся, як

змагаецца Чырвоная Армія. І самі аб'ядноўваліся ў падпольныя групы, распаўсюджвалі весткі аб разгроме немцаў пад Масквой.

На ўсе спробы Шубітыдзе трапіць да сваіх, на родную зямлю, ваяліні ўгаворвалі

Кніга ўспамінаў І. Шубітыдзе — гэта шырокае палатно гераічнага партызанскага змагання супраць непаўважных акупантаў. Сам аўтар прымаў у гэтым змаганні самы актыўны ўдзел — узначальваў атрады і праводаў

іх меціўнаў. Паратуван быў — у актыўных баях. У красавіку сорок другога распраноўваецца план разгрому нямецкага гарнізона ў вёсцы Чарэмха. Аперацыя закончылася ўдала. Былі захоплены шматлікі трафелі, а галоўнае — прадукты харчавання.

І так з дня ў дзень. Баг, навады, разгромы гарнізонаў і... страты таварышаў на зброі. Цяжкія выпрабаванні. Колькі трэба было мець сілы волі, вытрымкі, напружанасці і кемлівасці, каб весці паспяховую барацьбу з добра ўзброеным, пераўыходзячым па колькасці ворагам! Сіла партызан была ў непаўрушнай сувязі з народам, у вялікай любові да Радзімы.

У кнізе І. Шубітыдзе вельмі ярка і выразна паказана, што барацьба партызан наслала яскрава Інтэрнацыянальны характар. Аўтар знаходзіцца ў тым месцы Белару-

сі, што мяжуе з Украінай і Польшчай. Таму ў атрадах былі і беларусы, і ўкраінцы, і палкі, і людзі многіх іншых нацыянальнасцей. Быў нават асобны атрад палкаў, які змагаўся палеч, атрад з імем нацыянальнага героя Польшчы Тадэвуша Касцюкі. Былі і антыфашысты-немцы.

Пра многіх герояў партызанскага і падпольнага змагання расказана ў кнізе І. Шубітыдзе. Памяць аўтара захавала шматлікія эпізоды, прозвішчы, імёны, падзеі. І на гэтым багатым фактычным матэрыяле акрэсліваецца галоўная думка аб тым, што ў змаганні супраць венавіснага ворага прымалі самы актыўны ўдзел людзі розных і ацыянальнасцей, палымныя патрыёты сваёй Радзімы.

І. ПАУЛЮКОЎСКИ.

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТЫ

яго, што і тут можна біцца з фашыстамі, што і тут ён вельмі нагрэбен як кіраўнік, як арганізатар партызанскага руху.

Але яго цягнула на родную савецкую зямлю, дзе ішла барацьба супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Шубітыдзе развітаўся з польскімі таварышамі на зброі, і ў пачатку лютага 1942 года з групай у 16 чалавек перайшоў Буг.

шматлікія дыверсійныя аперацыі.

Белавеская пушча... Паблізу яе немцы знішчылі ўсё — людзей з вёсак павыганялі, вёскі спалілі. Адны коміны засталіся ад хат. Партызаны не мелі сувязі, не маглі вырашыць праблему харчавання.

А немцы паладжвалі ўсё возыя і новыя засады, пра-чэскі лесу, усё новыя атрады варнікаў нападлі на народ-

«...ІДУ Я Ў ЖЫЦЦЁ ЎЛЮБЁНЫ»

аўтарыцы сказанае яго павяржэннямі. Часам наўтарнае, але знаходзіць і сваё, свежэ, адметнае слова, якое хвалюе і радуе.

Я помню вераснёўскія дні 1939 года ў былой Заходняй Беларусі. На ўсім шляху вышваленчага находу — ад Стоўбцаў да Беластока — байцоў Чырвонай Арміі віталі ў вёсках і на дарогах ярка палымночныя рабіны, з усіх колераў прыроды тут перавалілі чырвоны. З тае пары стаяць перад вачамі асеніяны перпенныя рабіны, увасабляючы ўсё захаднеларускае: дарогі, сучэрцы, людзей і іх рэвалюцыйныя справы і по-давігі. Я толькі здзіўўся, як адчуў гэтую, здавалася б, толькі мне вядомую сувязь паміжна маладзёжныя за мяне А. Ставера, беручы сабе ў субседніцы ў размове пра Ве-

ру Харужую менавіта рабіну:

Ой, не сумуй у зямно сцюжы,
Рабіна беларуская!
Вясна абсыпле цябе
Лістамі зялёнымі і добрымі.
Такімі добрымі, як думкі

Лета ўпрыгожыць цябе
Новымі і яркімі,
Такімі яркімі, як словы пісьмаў
Што пасылала яна
Слбрам сваім з-за кратаў

У гэтых радках з «Капаты пра Веру Харужую» ёсць добрая думка: дрэва надзяляецца чысцінёй і прыгажосцю гераічнага вобраза жанчыны і ў сваю чаргу дае гэ-тэму вобразу вечнае жыццё.

Тэма Радзімы, Бацькаўшчыны прысутнічае ў многіх творах А. Ставера. Ёсць у «Лірыку» ўспаміны пра першае «падарожжа» (вершы «Давайце памаркуем»):

«Вайна спаліла тую парту ў школе, дзе торбачку я з кніж-камі лажыў. Ад Маргавічы аж да шахтаў Рура мае застылі слёзы на пяску, дзе пад канвоем я, культуры Шу-ра, ішоў у самаробным кажуху...»

Радзіма вызваліла хланька з фашысцкага пекла, і ён, стаўшы паэтам, усаўвае яе. Усё роднае, дарагое, блізкае краінае чуйныя струны яго душы і становіцца песняй.

Пра легендарнае партызанскае возера Палік пісалі многія. Ды, можа, упершыню ўбачыў я яго так блізка і ўчэпіста, нібы сам тут хадзіў, працягаўшы ставераўскія радкі:

Абалам Бярозы лугі і лугі...
Зважонкамі ілічцы сюды
Халодныя носы на сонцы
Аблокі пльывуць над стагамі.

З крыніц ручайкі да Бярозы
Бы ішчаркі, ўюцца лугамі—
Рака іх збірае няведзены лік
І льецца у шырокі блакітны
Навокал адвечны балотны
А далей задумлівы высіцца бор,
Дзе кожная птушка гаворыць
Кране лось галінку рагамі,
Мядзведзь часам след
Наступіць на хатну з бабрамі,
Чуваць над балотам гусей
Як любі ты сэрцу, мой родны

У ліку лепшых твораў зборніка — «Песня братэрства», па-народнаму празрыстая, эмацыянальна напоўненая. Яе можна дэкламаваць са сцяны, можна спяваць, слухач не застаецца раўнадушным, асабліва юны, на яе гэта яна, відэць, і разлічана. Вось як эпічна гучаць радкі:

Каля Віслы-рані
Ёсць у жыцце паллянка,
На паллянку
Магіла з ваенных часоў—
Там лжычы беларус,
Кажуць, заўсё ён Янка,
Кажуць быў ён
З б'гомльскіх нашых
Ірабу.

«Аб чым бы ні пісаў А. Ставер, у яго радках адчуваецца песенная інтанацыя, блізкасць да народных матываў, і трэба адзначаць, што вершы з фальклорнай асновай паэту лепей удаюцца. Успомнім, напрыклад, яго вядомую вясёлую баладу «Скрыпка і бубен». У новым зборніку можна вылучыць вершы «Хітры заяц», «Балада пра чорта», «Маладажоны», у якіх ёсць і гумар, і добрае павучанне.

Трапілі ў зборнік і вершы слававатыя ды ці варта прыводзіць п'ядальны радкі, даваць паэту нейкія заўвагі. Ён, мусіць, і сам, як і кожны аўтар, пастараецца зразумець, што ў яго добрае і што недаспелае! Цяжка ў наш імклівы час уявіцца за падзеямі жыцця, за ўсім характэрным і выключным, што заслугоўвае самага найлепшага увасаблення. Будзем жа ўдзячны паэту за тое лепшае, шчырае і патрыяічнае, што ёсць у яго песнях.

Аляксей ПЫСІН.

Анато́ль ГРАЧА́НІКАЎ

Гайдае
Аднадзёнку-матылька,
Планеты недасяжныя і зоры.

І нас гайдае
Між добром і злом.
У свеце і нямым, і шматгалосым
Няхай сумленне
Будзе нам вяслom
І стыравым —
Наш чалавечы розум.

Плыві наперад,
Карабель жыцця!
Народу мой!
Ад нематы збавёны,
Плыві да новых дзён
Пад ветразем чырвоным,
Мінаючы ўсе бухты забыцця!

М. АСРАМЦЬІКУ

«Пракацілася эпохі кола
Па хрыбетніку маім!» —
Так нам пазт казаў вяселы,
Пачаткоўцам маладым.

Не раз кашчаваю зачэплены,
Ён не гарбаціўся нідзе.
Ён, — як сякера ў зашчэрбінах,
З якой наперад час ідзе.

Няпраўду, зло ён выкарчоўвае
На расцярбах новых дзён.
І долю цяжкую, суровую
Нідзе не клаў ніколі ён.

Зашчэплены эпохі поясам,
І нам не стаў ён дагаджаць.
І кожнаму было з нас боязна
Пяро самому ў рукі ўзяць.

Выгод пазты на зямлі не маюць:
Той — замаўчыць, той — рана упадзе.
У Грузіі пазтаў паважаюць
І любяць іх, бадай што, як нідзе.

Муры струхлелі. І цары знямелі.
Я тым шчаслівы, што і я ў гасцях
На той зямлі, дзе песня Руставелі, —
Паззіі высакароднай — сцяг!

Сваім пазтам, сам я быў за сведку,
Дарылі людзі ўсмешкі і вянкi,
І абдымалі так,
Як тых, хто йдзе ў разведку,
У самы цяжкі час — франтавікі.

Паззія — пшчота і надзея,
Паззія — прадонне і абвал,
Узняць пазтаў да вяршынь умее,
Каб часам кінучь іх на пікі скал...

Выгод пазты на зямлі не маюць,
Але спяваюць,
Але ўсё ж спяваюць...

НАД МАГІЛАЙ Марка МІЛЯНАВА

На памяць прымаўка прыходзіць:
«Герой — каня народу водзіць».

І сапраўды, не той герой,
Хто кліча за свабоду ў бой,
Хаваючыся за гарой.

«На чарнагорскіх чорных скалах
Ніхто не здасца у палон!»
Пасланне Маркава хістала
Імперыі крывавага трон.

І яны чары не спіхнулі
Паўстанцаў пад круты абрыў,
Бо нават шрыфт ішоў на кулі,
Бо нават камень куляй быў.

Героямі заўсёды звацца —
Нібыта людзям назаліць.
Там, дзе арлы адны гняздзяцца,
Паўстанцы на вяршынях спяць.

А перад імі — назаўсёды
Абшары вольнае зямлі.
Яе — героі у народа
І на магілы не ўзялі.

БЛУКАЮЧАЯ КАМЕТА

— Адкуль да нас ляціш, комета?
— З глыбінь бясконцага сусвету.

— Няўжо ў касмічным зорным полі
І ты шукаеш лепшай долі!

— Мне ў гарманічнасці нябеснай
Галактыка здалася цеснай.

Хаця яна сама віруе,
Але свавольства не даруе:

Калі мой шлях, дагэтуль мілы,
Стаў аднастайным у жыцці, —
Яна мне падпаліла крылы,
— Цяпер, — сказала мне, —
Ляці!

НА ЗАМЕЖНАЙ МАСТАЦКАЙ ВЫСТАЎЦЫ

Куб. Спіраль. Дыяфрагма.
Пляма чырвоная. Магма.
Пульсуе электраток.
Шок.
У вачах — вярчэнне.
Слухаем тлумачэнні.

— Вось закаханыя.
Не распзналі!
Бачыце: руль і педаль.
На каханні, як на веласіпедзе,
Чалавецтва наперад едзе...

— Гісторыя — гэта рагатка,
Сваволяць з ёй пакрысе
Сівы мудрэц і дзіцятка,
І мы з вамі, грэшныя ўсе.
Любяць расцягваць яе, як гуму,
Асабліва вар'яты і гандляры.
Гэтую аўтарскую задуму
Запамятайце, сябры!..

— Даруйце,
Гэта не каробка перадач,
Гэта — сам прагрэс — папіхач
На шыю людства зубчаты ланцуг
Накінуў. І людства смяецца,
Не ведаючы, што гэты ланцуг
Вось-вось — пятлёй зашмаргнецца.

— Калі ласка,
Малюнак невядомага мастака:
«Інкубацыйнае вырошчванне маладняка».
Сэнс — у рэвалюцыі
Біялагічнай эвалюцыі...

Дзякуй, паненка, за тлумачэнні,
Не за малюнкi-міражы, —
За чалавечае свячэнне
Тваёй душы.

У свеце гэтым фантастычным,
Персмыкнутым ад пакут,
Сама ты — найрэалістычны
Прыроды чуд.

Нам зноў далей.
Табе — дадому.
Слуга дарожная. І дым.
І невядома, невядома,
Чаму самотна нам усім.

Выпіла лета
Слёзы зязюліны,
Адцёхкаў салавей,
Расчулены
Водарам
Сонцатраўя спелага.
Лета плыве
Да асенняга берага.
Начамі золкімі
Зорна і мясячна.
Верасень,

Хмельнае цеста мясячы,
Рупна глядзіць
На вясковыя хаты:
Каго — пад вянец,
А каго — у салдаты.

З журавінных выпасаў
Журботна
Адлятае
Жураўліны клін,
Польмем асветлены
Халодным
Буйных
Пераспелых журавін.
Адлятае ў вырай,
Адлятае.
Адлятае
Да трывог і страт,
Як мая надзея
Маладая,
Што цяпер
Не вернецца назад.

Празрыстыя асеннія лясы
Саромеюцца яркага убрання.
Ёсць у прыродзе штось ад вымірання,
Калі змаўкаюць птушак галасы.

Над гаем і над пожняю пустой
Смялей крычаць стлусцельныя вороны,
Як быццам свет, журбою заімглёны,
Дар рэшты ім аддасць набытак свой.

Як вусцішна у лодцы на вадзе!
Не цягне ні адчаліць, ні прычаліць,
Хоць бакеншычыкі ліхтары не паляць,
Натужна недзе кацярок гудзе.

Між сонных берагоў таўчэцца ён адзін.
Не плачацца яму і не смяецца.
Нібы пра лета цёплае ўспамін,
Дымок яго над лозамі віецца.

Завязь пшчотнасці.
Хваляванне.
Хвілі—гадзіны.
Гадзіны—хвілі.
Рукі звілься нашы да рання
І птушкі нас не будзілі.
Знерухомелі дрэвы.
Паснুলі рэкі.
Рыба ў вірах не білася.
Замілаваная вечнасць веікі
Замружыла.
Наталілася.
Ляготнай слабасці не скарыць
Сарамліва-прагняныя вочы.
Світальная зорка
Над намі гарыць
І дагараць
Не хоча.

Захмарыла.
Задажджыла.
Змрок з неба
На луг і палі паслаўся.
Сірочы промень, як шыпа.
Хмары прабіў
І зламаўся.
Рыпець збудзіўся
Асвер адсырэлы.
Буслы ў гняздзе сваім
П'юць дажджавік.
Пад страхом на седале
Куры нясмела
Ловяць грому хрыпаты рык.
На тыдзень змяшаліся
Дні і ночы.
Хмара за хмарай
Дрымоту нясе.
Певень —
І той безнадзейна вуркоча,
Дзюбай кліюе на адной назе.
Сцяліся косці.
І сэрца ные.
Хлюпае вогкімі ботамі вуліца.
Час, пра які гавораць старыя:
— І не працуецца,
І не мілуецца.

НАЧНАЯ ЗМЕНА

I.

Начнога шматгалосся цішыня
Зямлю пшчотна паміж зор люяе.
У прадчуванні раніцы і дня
Усё прырода ноччу апладняе.
Той завязі сусветнай чысціня
Хай несмяротным польмем палае:
Гараць і не згараць у ім спрадвеку
Травінцы, птушцы, зверу, чалавеку.

II.

Гармонія загадкавых дзівос
Начнога свету. Ціхі шэпт каханай
У тумане балюча-светлых слёз.
У хмыз ляціць касуля над палянай.
Чырваналёркi жыраваць на плёс
Плывуць чародкай чуйнай. Нечакана
У месячным святле з-пад лапушыны
Мільгае цень драпежны шчупачыны.

III.

Апоўначы яшчэ не спіць шаша,
Святлом мільготным рэжучь цемру
фары.
Ноч, як тунэль. Праедзь яго спярша,
Каб новы дзень світаннем лёг на твары.
Апоўначы лагоднее душа.
Ляцяць узбоч дрымотныя абшары.
І раптам, нібы стрэл каля дарогі, —
Сігнал машыны хуткай дапамогі.

IV.

Жыве, не спіць таемны свет начны,
І агаліе ўсё — пачуцці, гукі.
І час, нібы шчырэц-пясок рачны,
Даверліва даецца нам у рукі.
Перасыпаць бягзлуда не пачні
Яго між пальцаў. На яго дарункі
Як толькі ляжа цень драпежны ўладна, —
Гучы, сігнал трывогі, неадкладна!

V.

Пара начная! Ты — рабочы цэх
Пілотаў, машыністаў, астраномаў.
Каго яшчэ тут прыгадаць не грэх?
Пазтаў-летуценнікаў, вядома!
Яшчэ, каб не ўзнялі мяне на смех,
Дадам усіх, хто не начуе дома.
На вахце хто, цвярозай, безумоўна,
Але дамоў хто вернецца ўсё роўна.

VI.

Вось і сусед вяртаецца з начной
Нялёгкай змены. — Добры дзень,
суседзе!

Павольна над ягонай галавой
На неба сонца выпанае едзе.
А магістраль — аж свішча за гарой.
І лёгка ўсім, і хораша на свеце.
І галубамі досвітак вуркоча,
І ранак малады ўжо снедаць хоча.

Так.
Вечнасці вірлівая рака,
Разліўшыся
І ў часе, і ў прасторы,

Генрых ДАЛІДОВІЧ

БЫЦЬ РАЗАМ

НЕСПАДЗЯВАНА, сярод тыдня, жонка прыслала тэлеграму, у якой прасіла не затрымлівацца, скарэй прыязджаць дамоў. Пісала яшчэ, што будзе вельмі чакаць яго і «нешта сказаць».

Спачатку Русовіч, як толькі вярнуўся са службы і следам за ім зайшла пантарка, падала сіневыя лісткі і папрасіла распісацца, спалохаўся, аж задрыжалі рукі. Чырвануў у памятым бланкітку сваё прозвішча і падумаў, што здарылася нешта нядабрае з сям'ёю. Адночы ўжо тэлеграма васьмь так нечакана апавісціла яму вялікае гора, і ён з тае пары баўся рантоўных похваў...

Прачытаўшы густы радок наклееных слоў, зразумеўшы іх, Русовіч сунакоўся, уздыхнуў з палёгкай і прысеў на канапе, пачаў перачытваць кожнае слова і ўдумвацца ў яго. Усміхнуўся. Ён, здаецца, добра адчуў, чаго кліча жонка, што яна хоча сказаць.

Яна, жывучы ў далёкай вёсцы, стамліенца на рабоце і дома, сумуе без яго, хоча часцей бачыць, перажывае, каб што з ім тут, у вялікім горадзе, не здарылася благае. Прыездзі — яна абрадуецца, як дзіця, прылашчыцца і паскардзіцца, што яны яшчэ зусім маладыя, маюць толькі па дваццаць пяць гадоў, шмат яна жанатая, можна сказаць, мядовая пара ў іх, а яны разлучыліся, жывуць паасобку. Але хіба можна добра, як хочацца, жыць, калі бачацца толькі раз у тыдзень?

Русовіч добра ведаў, што скажы такое пенаму, хто ніколі не разлучаўся з сям'ёю, ці не любіў яе, лічыць за ўдзеху і вялікую дасцігнаць пасмяяцца з маладых, — і з гэтага пахіхікае. Дзеці вы яшчэ, скажа, зусім не сталыя людзі, умеюць добра жыць толькі тады, калі ў вас усё лёгка выходзіць. А хай што якое цяжкаватае, то вы адразу снісаеце. Вось мы некалі...

Яніна скардзілася, што нялёгка ёй, ужо не раз. Гаварыла чыстую праўду, тое, што было ў яе на душы. І ў яго гэтаксама. Але ні яна, ні ён не былі вінаватыя, што цяжкавата ім, што рассталіся...

Здарылася што дома? — зайшоўшы ў якой і зірнуўшы на тэлеграму, спытала ў Русовіча гаспадыня, рукаватая, на гадоў сем старэйшая, прыгожая жанчына.

Яна пазірала на яго і смачна аблівала лыжку — толькі што адчыніла слоік з кампотам, каштавала. На яе барадзе цякла тоненькая чырвоначыменная нітка.

— Не, усё добра, — усміхнуўся Русовіч. — Жонка просіць прыехаць. Сёння.

— Сёння? — здзівілася гаспадыня, чалавек вельмі спакойны, адданы жонку, дзецям і кватэры. — Позна ўжо. Трэба заехаць спярша ў раён, тады яшчэ адтуль у вёску. Не трапіце сёння, толькі бяссоннай стоміцеся.

— Паеду... — прамовіў Русовіч. — Глядзіце самі, — развяла тая рукамі, — калі што мусовае, то едзьце. У сямейных усё бывае... — па-

цепнула плячамі і зноў пайшла на кухню, з якой чуўся прыемны пах смажаніны, падалася, відаць, спачуваючы, што трэба яму далёка ехаць ноччу, у мароз, выбірацца з цёплай гарадской кватэры. — Ды вы маладыя... — усміхнулася яшчэ, але ўсяго не дагаварыла, зачыніла за сабою дзверы.

— Маладыя... — сказаў сабе Русовіч, стараючыся адвыкнуць ад гэтага цёплага і ўтульнага пакоя, у якім ён кватараваў, настройваючыся на шумлівы вечар у цягніку, думаючы змарнаваць ноч у раённым халаднаватым ваксале, а пазайтра раненька, першым аўтобусам, паехаць у вёску да жонкі. Падумаў яшчэ, што гаспадыня васьмь пасміхаецца з яго, гаворыць пра работу і магазінныя цэны, спачувае, што жыць не з сям'ёю, але не хоча ўзяць на кватэру дзіця. Жонку можа ўзяць, дзіця не...

Давала Яніна яму тэлеграму сёння полуднем — значыць, можа, не першы дзень у яе кепскі настрой, цяжка ёй. То трэба ехаць, усё пакінуць, адкласці, а ехаць. Жонку сунешыць, самому сунакоўца і на дачку зірнуць, якая каторую пару ўжо гадуецца без яго.

Вагон быў амаль пусты. Добра прагледзеўшы газету, Русовіч паклаў яе ў сумку, пранёр заацелае акно і зірнуў у яго. На дварэ ўжо сшарэла — сціпеў снег, прычарнелі цені на ім, гусцеў змрок, што, здавалася, напаўзаў за прыціжлага лесу. Неба не відаць было — зусім нізка, адразу за верхавінкамі прыдарожных прысад, звісала густая шэрань. Пайначай навінен быў васьмь-васьмь пасыпацца снег.

Неўзабаве ў вагоне бліснула, рассяялася і з'ярчала святло, высветліла кожны куток, але ў акно стала ад гэтага нічога не відаць. Русовіч пазірнуў і бачыў толькі сябе, за апошнія месяцы нейкага пастаралага, з сумнаватым водсветам у вачах. Зморшчыўся лоб, паблізкі залысіны, паглыбіліся і пацягнулі ўпадзінны пад вачамі. Можа, і ад таго, што даўно ўжо ён падобрану не смяўся, болей думаў ды перадумаў пра многае, сумаваў.

Да леташняга ліпеня Русовіч жыў у вёсцы, у якой цяпер засталася Яніна з дачкою, загадваў тутэйшым клубам. З раніцы, калі вяскоўцы былі на рабоце, а дзеці вучыліся ў школе, ён сядзеў у валікай і ціхай бібліятэцы, чытаў ці што-небудзь маляваў, падоўгу гутарыў са старэйшай сельсавета, які любіў прыходзіць да яго «ў госці». Падвечар пускаў радыёлу і ставіў на яе пласцінку, «шумеў» на ўсю вёску, выдаваў дзецям кнігі і гуляў з імі ў шахкі. Па суботах і нядзелях іграў на баяне — былі танцы.

Яніна працавала паблізу, на медпункце. Калі яна не ездзіла на вёсках, ён замыкаў клуб ішоў да яе. Разам тады яны былі многа...

І ён, і Яніна ў Вішнеўцы былі прыезджымі. Іх сюды прыслалі ў адзін год, калі яны закончылі вучылішчы: яна — медыцынскае, а ён — культурна-асветнае. Убачыліся, пазнаёміліся, нагулялі з год і паканіліся.

Апавяданне прапусціла ўперад сябе іншыя жанры, якія сталі больш актыўнымі і значымі.

Прычыны гэтага, як бачыцца і ўяўляецца, многа. Грамадскіх, літаратурна-мастацкіх, суб'ектыўных, і яны, гэтыя прычыны, фармуюць цяпер умовы для далейшага развіцця апавядання, вызначаюць яго змест, адпаведна гэтаму і ідэйна-мастацкія якасці...

Жадаючы больш сказаць, многія таленавітыя апавядальнікі даўно ўжо аддалі перавагу апавесці, раману і дабіліся значных поспехаў, якія зусім не стымулююць іх вяртацца да навілістыкі. Гэта «перакваліфікацыя», як і малая актыўнасць многіх пастаянных здольных апавядальнікаў, адчувальна сказалася на стане сучаснага апавядання.

Нам, маладым, бліскучы прыклад самаадданаму служэнню прозе малой формы, падняцця яе вартасцей паказвае нястомны Яніна Брыль, Апошняя яго кніга «Вітражы» — салідны ўзор такой літаратуры.

Маладыя і цяпер пачынаюць, набіраюць сілы з апавядання. І я зусім не згодзен з В. Каваленкам, які сцвярджае, што «сучасная проза маладых надзвычай бедная на аналітычны розум».

Як мне здаецца, гэта надзвычай нагэгарычнае сцвярджанне крытыка, а магчыма, спрошчанае разуменне тэндэнцыі, з якімі ідзе ў літаратуру моладзь. У чым яны, гэтыя тэндэнцыі і прычыны, што стрымліваюць развіццё апавядання — з цягам часу высветліць крытыка, а нам, маладым, найлепей пісаць новыя апавяданні і апавесці, з новым новым творам паліпшаць свае вынікі. Астатняе — усё наперадзе...

Генрых ДАЛІДОВІЧ.

Апыталі прасторную хату і занялі ў ёй адну палавіну.

Апошні час ім адпускала невялікі, з адным акном, са старою, з'едзенаю грыбам падлогаю, са сценамі, у якіх свістаў вецер, пакой пахлыла адзінокай кабетам, Міхаіл сам ужо, каб было цяплей, кітаваў на зіму шыбы, сыпаў на прыбыў пісок, мацаваў у грубцы дзверцы, якія віселі на тоненькім перагарэлым дроўку, адвальваліся і, калі надвалілі, напускатлі на ўсю хату дыму...

Летась вясною ён сам мяняў і падлогу — выкінуў старыя, гільцы знізу дошкі, спарухнелыя падваліны, купіў у саўгасе і паслаў новыя. Паглядзела гаспадыня на новую жоўценскую падлогу і сказала, каб ён перакрыў за свае грошы і хату.

«Адживеш за гата», — казалі яна і штодзень напамінала, што пры вялікіх дажджах цяжэ ў хаце, рудзюець сцены, мошні і гніе столь. Пасля стала вохкаць, што добра было б у сваім дварэ і студню мець...

Ён з Янінаю ўбачылі, хоць у іх добра ідзе работа, ладзіцца ў сям'і, але становіцца цяжка жыць у чужой хаце. Не кожны бярэ на кватэру, а гэта гаспадыня, жанчына скупаватая, сварлівая, якая любіла часта ўзлавацца за любую дробязь, а пасля па тыдню не гаварыць, садзіцца на шчыю. Яны нарашылі, што доўга так — кланяючыся чужым людзям — цяпець нельга, трэба старацца нечага лепшага. У вёсцы кватэры ім ніхто не абяцаў, паставіць сваёй хаты тут не было за што, васьмь і дамовіліся: паедае ён накуль што адзін у горад, знойдзе работу, прынімацца, на лета забярэ і яе з дачкою. Паўжыць спачатку зноў на кватэры ў добрых людзей, стануць на чаргу і будуць чакаць свайго кутка. Ды ў горадзе ім, безгаспадарнікам, і жыць будзе цяжэй як у вёсцы...

Перад леташнім ліпенем Міхаіл звольніўся з клуба, паехаў у сталіцу і здолеў знайсці працу ў музеі, а Яніна з дачкою засталася ў Вішнеўцы, на ранейшаму працавала на медпункце, старалася неяк паладзіць з гаспадыняю, ваявала з ненаслухлянаю Анькаю, чакала яго па суботах дадому, радасна сустракала, расказвала пра вясковыя навіны, пра свае нягоды, прасіла і яе забраць хутчэй, бо няма ў яе болей сіл трываць. А пачынаўся зноў праводзіла ў горад, не вытрымлівала, як не прасіў ён, плакала, і ў яго есіскалася сэрца, паколвала. Цэлы тыдзень пасля было цяжка на душы, не хацелася смяяцца, думалася, што там цяпер робіцца дома. Гадалася, непакоілася і не заўважалася, што выплываюць новыя маршчыны...

Русовіч успомніў, што ў тую нядзелю жонка злавалася на яго. Наракала, што ён залішне песпіць Аньку. Прыедзе — бегае за ёю, катае на спіне. Дацьці добра, аж заходзіцца ад смеху, і яму радасць пагуляць з малаю, якую бачыў раз у тыдзень, а ёй,

Яніне, што? Зусім пасля дачка не слухае яе, уцякае далёка з хаты — то з дзецьмі куды збяжыць, то на воз да каго ўсціпацца, лезе ў лужыны, ёсць снег, бегае па ім босая. Заўвядца Яніна, калі і пацягне янім матузом, прыстрашыць: прыедзе бацька, усё раскажу яму, то дзеці! Дык Анька не баяцца такой пагрозы, пацельваецца, што яе «тата б'ць не будзе, а стане гуляць». Вось жонка і наракала: «Не песпіць, а прыстраш, каб слухалася».

Дачка малая, тры гады ёй, але ўсё разумела, стаяла паблізу, апускала вочы і слухала, калі ён стаў крычыць, а ўсміхнуўся: «Хадзі сюды, распусніца», — яна мігам усючыла на калені, пачалавала яго ў шырку. У яго ад радасці аж сціснулася сэрца, і ён падумаў: дзе ты будзеш на і крычыць, адкуль возьмеш тых злосных слоў?

Недзе на паўдарозе цягнік прыпыніўся і прастаяў ледзь не з гадзіну. Пасажыры, што надсядалі на станцыях, хваліваліся, бедавалі, што бегаюць дома дзеці без догляду, без вачары. А Русовіч сёння быў спакойны, бо добра ведаў, што спяшачца яму няма куды, усё роўна прыйдзеца ноч сядзець на ваксале, чакаць равіцы.

Прыехалі ў райцэнтр позна. Над дзвярамі ваксала свіцілася лампачка і ад яе святла відаць было, што сьвілецца ланушысты снег. Чырвоная шапка на галаве дзяжурнай, што выйшла сустракаць пасажыраў, была зверху белая, белымі былі і яе плечы.

Выйшаўшы з вагона, Русовіч убачыў знаёмы гарадок — вузенькі скверык, жалезныя варты, праз якія трэба ісці, скрынкі з-пад піва, што былі зложаны ля сцяны буфета. За вартамі разлягалася шырокая белая плошча, а за ёю ішлі высокія дамы.

Стаялі такі, шафёры якіх сядзелі ў кабінах і куралі. Русовіч падышоў да кожнага, прасіў падкінуць у Вішнеўку. Тыя слухалі, спачувалі яму, але ехаць адмаўляліся: то ім нельга было, то бедавалі, што завязуць аднаго, а назад, у горад, прыйдзеца пустую машыну гнаць.

Расхваліяваны, што ніхто яго не паслухаў, Русовіч хацеў ужо зайсці ў кулінарную лаўку і купіць шклянку соку, як убачыў: прышынілася паблізу бурачковая легкавушка, рыпнула тармазамі, а з яе вылез нізкарослы, у шапчы-вязанцы, у непасаваных вышараваных штанах чарнабровых мужчына і падаўся ў кулінарыю.

— Здароў, сябра! — дагнаў яго Русовіч.

— Салют! — здзівіўся той, пакручваючы на пальцах ключы ад машыны. — Не ведаю...

— Падкінь, сябра, у Вішнеўку, — папрасіў Русовіч. — Дваццаць кіламетраў. Але во як трэба.

Уласнік плюснуў вачамі, згарнуў ключы, укінуў іх у кішэню, але нічога не сказаў.

— Чырвоны даю... Ну, прашу.

— Трэба жонку з работы забраць, — нарэшце прамовіў той. — Вунь тая.

— Пакідаю трак...

— Стой тут, — буркнуў шафёр, — пайду параюся з ёю. Сам ведаеш, баба...

Уласнік доўга, аблакаціўшыся на буфет, стануў, піў пацхеньку сок, смяяўся з поўненькаю жонкаю ў белым халатце з забруджанымі мясам рукавамі, з залатым нярэцёнкам на пальцы. Здавалася, зусім не спяшаўся выходзіць і сказаць, што ж яны рашылі. Гаварыў з жонкаю і, можа, не думаў нават, што нейкі Русовіч стаяў на дварэ і хваліваўся, адчуваў, што ад яго згоды вельмі многае значыць.

— Ну, паехалі, — выйшаў нарэшце і сказаў сваё слова ўласнік. — Толькі ўсё наперад...

— Будзе, — загадзіўся Русовіч.

— Яно так лепей... Дарога добрая?

— Асфальт.

— Глядзі, каб не пасадзіць машыну.

Не бойся, — заспакоіў яго Русовіч, прысаджваючыся побач і аддаючы грошы.

— Знаеш, боязь такая... З неба не звалілася... — ён ехаў памалу, аб'яздыаў кожную ледзяную купіну ды яміну, бедаваў, што дарога коўзкая — можа закруціць, скінуць у канаву. — Але добра во свайго каня мець... — Ды няблага, — адказаў Русовіч. — Збіраеш гэтаксама? — разгаварыўся ўласнік.

— Збіраю...

— І дом свой маеш?

— Маю. Чатыры пакоі, хлёў, гумно і лазня... — сказаў Русовіч. — Сэлета (Зананчанне на стар. в).

ЗАЛА замерла, прыціхла. Але па ходу абароны дыплама атмосфера спанавілася больш душэўнай, дружэлюбнай.

Змарнелы ад бяссонніц і перажыванняў выпускнік так амаль нічога толкам і не вымавіў. Затое пяць прадстаўленых ім аркушаў казалі вельмі многа ўсім і кожнаму, хто прыйшоў у БДТМ на абароны дыпломных работ у чэрвені гэтага года.

Пакуль выказваліся выступаўшыя, глядачы ўглядзіліся ў аркушы і пранікаліся да аўтара той сімпатыяй, за якой стаіць далёка не простая цікаўнасць. Калі ж старшыня Дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіі Д. Д. Жылінскі, патрабавальны і цвёрды суддзя, назваў дыпломную работу Сяргея Халамава надзвычайнай, зала радасна ўздыхнула і заапладзіравала.

І ўспомніліся работы студэнта мінулых гадоў, — перламутравая серабрыстасць медальёў, аранжавая пляшчотнасць наюрмортаў, хвалюючая музычаснасць аўчэбных малюнкаў. Тады нельга было і меркаваць, што тэмай дыплама Сяргея Халамаў выбера менавіта тэму спорту, каб вырашыць яе з усёй бескампраміснасцю.

Як узрушаешся, калі бачыш гвар пазаленага баксёра, адчай спрынтэра, які ўступіў долі секунды, нястрыманую ра-

дасць пераможцы! Як хочацца бачыць спорт элегантным, — лёгка ж любавалася стадыёнам нібы сцэнай тэатра оперы і балета...

Хацелася б бачыць бегаюю дарожку — балетнай. Сяргей

ЦЯЖКАЯ... ЛЁГКАЯ АТЛЕТЫКА

Халамаў не заплішчаў ачэй ні на імгненне. І глыбока адчуў цяжкасць бегу на кругу, нястрымнасць эстафеты, пранізлівыя позіркі непрадуганых суддзяў. Разгледзеў бальшычыкаў, кожную ўсмешку і кожную грывасу глядача.

Спорт, нават тая ж лёгкая атлетыка, мнагалікі і шматгранны. Ён заўсёды спрэчны па самой сваёй сутнасці. У літаграфіях чынаўся яго бакі не заглушаюць сапраўды цудоўныя матывы.

Захлынаючая воля да перамогі — галоўнейшая стратэгічная зброя на стадыёне, вось што патрэбна для ўдачы, — так сцвярджае Сяргей Халамаў.

Ідэал мастака — можна прыняць, яго пачуцці падзяляць разам з ім многія. Прынамсі

тыя, хто імкнецца разгледзець у спорце нешта большае, чым сюжэты і статыстыку, хто не задавальняецца рэпартажам.

Якімі мастацкімі сродкамі выказаў малады мастак свой пункт гледжання? Строгія, падкрэслена рэалістычныя абрысы; важнейшыя фрагменты насычаны то экспрэсіўнымі штрихамі, то складаным карункавым арнамантам; умоўнасць кампазіцыйных рашэнняў; глыбіня і высакароднасць колеру. Вось што запасена ў арсенале

ламаў — патрабавальны максімаліст.

На апошнім курсе інстытута рэдкасная ўспрымальнасць Сяргея Халамава прывяла яго да літаграфій на спартыўныя тэмы, прыгаварыла да пакут творчасці. Калі пакутаваў і дабіўся свайго ля інстытуцкага

парога — значыць, і мастак непадроблены.

Здаецца, ніколі яшчэ зала не радавалася так бурна за выпускніка, калі вітала выдатную ацэнку — узнагароду за цяжкую, пакутліваю і пераможную працу Сяргея Халамава.

Кірыл ЗЕЛЯНОЙ.

Бальшычыкі.

БЫЦЬ РАЗАМ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7.).

падвал яшчэ вымурую, гараж, цагляную будку сабаку зліяню...

— Ой—здзівіўся той. — Куркуль ты! Не дзіва, што так во раскідаешся. Другі ноч сядзеў бы на вакзале, але за дваццаць верст столькі не даў бы. А ты... — гаварыў ён і круціў галавою. — Малады яшчэ, а ўжо такі забяспечаны.

— Самае важнае ёсць...
— Ды канечне, — згадзіўся ўласнік, а павагай зірнуў на яго.

...Ля кватэры сваёй Русовіч прыпыніўся, узрадаваўся, што ў іхнім пакойчыку гарэла яшчэ святло. Не стаў падцікаваць у акно, што там робіць жонка і дачка, ціха зайшоў у сенцы, а тады ў хату. У кухні зірнуў на тапчан—гаспадыні не было, пайшла, відаць, да суседзяў глядзець тэлевізар. Ён на насочках зайшоў у сваю кватэру і сумеўся: Анька, раскрытая, у кашульцы, цмокаючы вусамі, спала ў калысцы, якая стаяла ля гарачай грубкі. Вакол грубкі на абвіслым шнурцы сушыліся дачыньня калготкі і сукеначкі. Яму дыхаў знаёмым дамацінім пахам, без якога ён не мог у горадзе...

Спала і Яніна. Ляжала ў халаце, босая. Відаць, доўга чакала яго, прыхінулася на неразабранай пасцелі, чытала кніжку, зачыталася і заснула.

Русовіч не хачеў будзіць яе, але трэ было. Дакраўся толькі да яе пляча: як яна падхапілася, спалохана залыпала на яго соннымі вачамі. Адышла ад сну, працерла вочы, села на пасцелі. Ён заўважыў: павастраў яе твар, не абдыгае, а вісіць на ёй халат. Здаецца, яшчэ зусім нядаўна яна была паўнейшая.

— На чым ты прыехаў? — спытала Яніна, папраўляючы валасы.

— На легкавушцы. Уласнік адзін падкінуў.

— А я во чакала, не паставіла ў печ ды заснула... — сказала яна, падышла да стала і ўзяла газету.

Там стаялі талеркі з грыбамі, салам і яйкамі—тлущы застыў, пабялеў, хлеб прысох; мелася і яго любімая яда—тоненька накрышаная капуста, пасоленая і аблітая маянэзам.

— Дзякую, дарагані! — ён прытуліў жонку, пацалаваў

— Калі ўспомніў, — напранула

яна. — Забыўся ўжо пра нас, не спяшаешся дадому... Там табе, канечне, лепш ды, можа, якую і маладзейшую ды прыгажэйшую знайшоў...

— І не думаў нават пра гэта. Вы ў галаве...

— Маніш, а мы верым табе, — жонка ўжо зусім адышла ад сну. — Ох, глядзі, бацька, падскочу калі, правяру, як ты там паводзішся...

— Правер, — усміхнуўся ён.

— Ці скоро ўжо будзе якая кватэра? — сур'ёзна спытала яна.

— Праз год, кажуць.

— І летась, і сёлета было «праз год»...

— Што ж я зраблю? Як яны...

— І гаспадыня не хоча ўзяць з дэцём?

— Не. Але апытваю штодня, хто ўзяў бы...

— Змучвае яна мяне. Міша, — паскардзілася Яніна на дачку, — але не магу я без яе... Як пачуваю, што трэба аддаць яе бацькам, каб пераехаць да цябе і быць у горадзе, то плачу... Не магу я без яе. Гэта ж маё дзіцянка... Лепш буду я з ёю тут і чакаць цябе.

— І я чакаю самоты, каб паехаць да вас, пабыць з вамі...

— Ну, ладна, Міша. Давай паставім сала ў печ, пагрэем. Ды цішэй гавары, а то Аньку разбудзім, — сказала Яніна, абняла яго за шыю.

— Ну, маўніць, — напрасіў ён, — не ўсё ж лёгка даецца. Абы мы з табой разумелі ўсё гэта і трымаліся.

— Добра, — Яніна пацалавала яго, — як ты ўсё добра гаворыш. Мне з табой лёгка, з табой я спакойная. Калі адна тут, то ўсёго надумаюся... А з табой я шчаслівая...

Русовіч пацалаваў жонку, заплішчыў вочы і доўга ціха, нічога не гаворачы, пастаяў з ёю. Яніна, мусіць, усё зразумела ды адчула, наспакайна, тулілася да яго і радавалася, што ён прыехаў, стаіць ля яе, гаворыць гэтыя словы.

— Паглядзі, што я табе прывёз, — сказаў ён, раскравіў сумку і падаў пакунікі, якія купіў на днях.

Жонка разгарнула паперу з пакункаў, убачыла хустку, завязала яе і падышла да люстэрка, паглядзелася. Цяпер яна здалася прыгожая як ніколі, Русовіч аж захлынуўся ад гэтай

думкі, што яго Яніна вельмі пекная, добрая, ён радаваўся і думаў, як ёй сказаць пра гэта.

— Дзякую, — Яніна цмокнула яго ў нічак, разгледзела другія пакунікі. — Ну, во і добра, што шаравары Аньцы ўзяў. Зусім падрала тыя, сёння латала іх. Смяецца гаспадыня; у горад прагнеце, а лапленне носіце. Не разумее, што я кожную капеечку берагу. І ты, мусіць, заплаціў за кватэру, сталаваўся, патраціўся на падарункі, то будзеш на дарогу прасіць у мяне...

— Буду, — усміхнуўся, прытуліўся да яе. — Добра ведаеш, які я багацей...

— Ну і муж у мяне! — пакаргавала Яніна. — Ш грошай не дае, ні сам дома не бывае... Пара ўжо збыць цябе, лепшага якога шукаць. Але я пра гэта нікому не скажу. Добра, родны мой?

— Ну, скажы ты мне ласкавае слова якое, — прашантала жонка, калі яны ўжо ляглі спаць.

— Што табе сказаць? — радасна шаптаў ён. — Ты мне «нешта» сваё скажы. Тэлеграму ж давала...

— Пасля... Спачатку ты скажы, ці любіш мяне.

— Я ж табе гаварыў, — усміхнуўся ён, гладыў яе галаву.

— А ты яшчэ раз скажы. — Яніна заплішчыла вочы, цалавала яго ў нічак.

— Ну так, — насміхаўся ён, лежачы і адчуваючы, як яму цяпер добра. Ні аднаго дня яму не было так радасна і шчасліва ў горадзе...

— Любіш? — шаптала Яніна, гарнула да яго.

— Ага.

— Ну, скажы, — прасіла яна, — чаму ты такі скуны...

— Люблю, — лагодна гаварыў ён.

— Праўда! — яна паднімалася, стаяла ў цемні зірнуць яму ў вочы.

— Канечне.

— І моцненька любіш?

— Ага.

— Ну, пакажы, як моцна... — яна наблізіла да яго свае вусны і, калі ён пацалаваў, прылегла побач, пацалавала галаву на яго плячо.

— Міленькі! Як добра, што ёсць такі ты. Што я рабіла б, каб не было цябе?

— Нехта другі быў бы, — лагодна ўсміхнуўся ён.

— Што ты, я не хачу і думаць пра гэта, — гаварыла Яніна. — Каб не ты, я была б нешчаслівая. Ну, скажы, Міша, ці ёсць на свеце такі шчаслівыя людзі, як мы з табой?

— Відаць, ёсць.

— Міша, скажы, ты шчаслівы?

— Канечне.

— Ну, скажы.

— Шчаслівы.

— Ох, ты, маё шчасце, гора і бада. Усё ты маё... Адкуль ты ўзяўся такі? Аж страшна, калі падумаю, што мы ж маглі і не сустрэцца...

— Маглі... Гэта і ёсць тваё «нешта»?

— Не, — прамовіла Яніна і адразу нека пасумнела.

— А што? — здзівіўся ён, што ж яна хацела яму сказаць, акрамя ўсяго гэтага.

— Ёсць адно такое...

— Ну скажы, — насцярожыўся ён, — хоць я ўсё роўна вельмі рады, што ты выклікала мяне.

— Цяжарная я... — сказала яна і прыціхла.

— Іартуеш? — спытаў ён, спадзеючыся, што гэта ўсё напярэду жарт.

— Я ж ведаю, не магу памыліцца... Ну, што ты скажаш?

— Не ведаю, — прынаўся Русовіч, адчуваючы, што было на душы ў жонкі, з якім настроем яна давала яму тэлеграму, чакала яго. — Рагубіўся я... Зусім не чакаў гэтага. Мы ж не хацелі яшчэ...

— А я... — сказала яна, — Каторую ноч ужо не сплю...

— Мо ніхай... — прамовіў ён першае, што прыйшло ў галаву.

— А што ж тады будзе? — прашантала яна. — Нават і падумаць боізна.

— Нешта будзе... Жывуць жа людзі...

— Родны мой! — яна пацалавала яго. — Як я цябе люблю, як мне добра з табой... Не ведаю, што я рабіла б, каб не было цябе і Анькі... Адна я б... Не вытрымала б!

— Усё будзе добра, нешта прядумаем, — сказаў ён, — хоць і нялёгка ўсё нам даецца...

— Нялёгка, — сказала Яніна, — надта ж нялёгка. Але я рада вельмі, што ёсць ты, што ёсць Анька. І я з вамі нічога не боюся, абы вы былі здаровыя... Ля вас і я шчаслівая... Разу-мею, што гэтыя нашы цяжасці часова, скоро іх не будзе...

...Заснулі яны позна, калі ўжо даўно вярнулася з гулянікі гаспадыня, па-лезла на ляжанку печы і суцішылася, калі яны наваталіся, як жыць далей. Заснулі, думаючы, што скончыўся такі клапатлівы учарашні дзень, апошні дзень есодзёнай зімы, а па-чаў брацца і святлець новы, сакавіці, які павінен быў выдацца болей відным, цёплым і доўгім. Пад вясну заўсёды пасля маразоў, мяцеліц і пастылага ветру цяплей — вышэй неба, большае сонца і прастарнеюць аблогі.

У МАГІЛЕВЕ пабудаваны новы Палац піянераў і школьнікаў. Завершана яго мастацкае афармленне. Аб ім можна гаварыць як пра ўдачы прыклад сучаснага архітэктуры і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва.

Мастаі-архітэктары Таццяна Алеініч і Людміла Казанская з групай мастакоў, праектуючы інтэр'ер палатца, здалі імяці цікавае вырашэнне. Тут мастацкі, змест, абразнасць, дэкаратыўнасць добра стаюць да функцыянальнага прызначэння памяшкання.

Уваходзячы ў вестыбюль клубнага корпуса палатца, ад-

расліны з буйнымі кветкамі. На галінках — незвычайныя птушкі.

У галоўным вестыбюлі, ля ўваходу, размешчаны вітражныя ўстаўкі. Высільвае, у шышках-паўшарах, з музычнымі рытмамі скамарохі складаюць страватую забавную групу (мастак В. Зініч).

У прасторным фэе канцэртнай залы ўвагу глядача прыцягвае насценны роспіс, выкананы мастаком Міхалаем Падлесавым. Ён успрымаецца як своеасаблівы летапіс. Асобныя сюжэтыя сцэны пабудаваны ў строгай улама-

дзіскай вайны, злева — сталівары.

Рэльефы пабудаваны на прычынну трыціха. Прыгожыя выразныя лініі, усё проста, сур'езна, даходліва.

Цікава аформлена і галерэя-пераход. Зацэпленая сцяна падрабярэна светлай паласонаю, на якой размешчаны знаёмыя дзеям літаратурных вобразаў. Ёсць тут і «зоркалет», і крылаты Пегас, і кентаўр, які страляе з лука, і жыхары азіяцкіх глыбін — крабы, рыбы, вясміногі, і свет драўняны, і свет больш прасты, але не менш цікавы — з фальклорнай папрадхай, козачкай, зубрам... Усё гэта выканана ў арыгінальнай тэхніцы: лінейныя малюнак прадубляваны тоўстым плеценым ніценым жэўтам.

Своеасабліва аформлена сталовая. Тарцовыя сцены яе пакрыты глазураванымі керамічнымі ўстаўкамі. Кожная з іх невялікая, але вельмі вобразная, цікавая карцінка. Жанчына з птушкай у руках, барадаты повар у высокім каўпаку нясе паднос з пірагом. Тут жа — бараны, пельні, крабы, наборы кухоннага і сталовага посуду.

У мастацкім афармленні палатца ўсё прадумана. Кожны пакой для заняткаў абзначаны аднаведным сімвалам, выкананым у кераміцы. Мастакам, праекціруючыкам і афарміцелям палатца ўдалося стварыць адзіную гарманічную архітэктуру прасторы.

Роспісы, рэльефы, дэкаратыўная пластыка выкананы з улікам дзіцячага ўспрымання. Тут удала знойдзены маштаб, суразмернасць роспісаў, рэльефаў, усёй прасторы інтэр'ераў і асобных элементаў кампазіцыі.

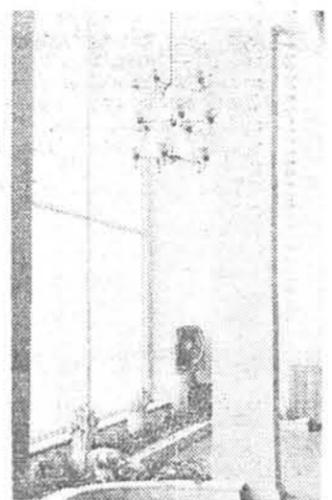
Вырашаючы задачы мастацкага афармлення будынка, мастакі дабіваліся не проста знешняй прыгажосці, яны імкнуліся да таго, каб усё элементы яго мелі пэўную выхаваўчую функцыю.

У чатырохпавярховым клубным корпусе працуе 199 гурткоў. У іх займаецца 3 500 дзяцей. Ёсць выдатная канцэртная зала, закрыты плавальны басейн, бібліятэка-чытальня. Створаны народны музей У. І. Леніна, Ленінская зала, зала гісторыі піянерскай арганізацыі Магілёўшчыны, рыхтуюцца да адкрыцця музея выдатнага земляка-магілёўчанина Ота Юльевича Шміта...

Прадугледжана многае. Але нам здаецца, што палатца мае істотны недахоп, уласцівы многім палатам і дамам культуры. У ім не запраектавана выставачная зала. У такім палатца, заўсёды шматлюдным, мастакі выстаўні маглі б эканамізаваць пастаянна, змяняючы адна адну. Гэта вельмі важна, таму што менавіта яны маглі б з'явіцца цэнтральным звязном у ідэйна-мастацкім выхаванні дзяцей, выхаванні разумення і ўспрымання цудоўнага, у развіцці мастацкага густу.

Ф. ВАЛАДЗЬКО,
мастацтвазнаўца.

ГЭТЫ КАЗАЧНЫ, РЭЧАІСНЫ СВЕТ

сувалі. Крок за крокам перад вачамі глядача разгортваюцца ўсё новыя сюжэты: конікі — на іярэднім плане малады чырвоначарнец у чырваназорным шлеме, сідуэт горада і над ім — парабель з «чырвонымі» парусамі: сімвал мары. І, нарэшце, казка: Бураціна з залатым ключыкам, Золушка, скамарохі.

За невысокім бардзюрам разбіты газон з жывымі кветкамі і дэкаратыўнымі керамічнымі формамі, створанымі мастаком Віктарам Громавым. Увечары яны, падсвечаныя знутры, ствараюць чароўную казачную карціну. Убранне інтэр'ера дапаўняец-

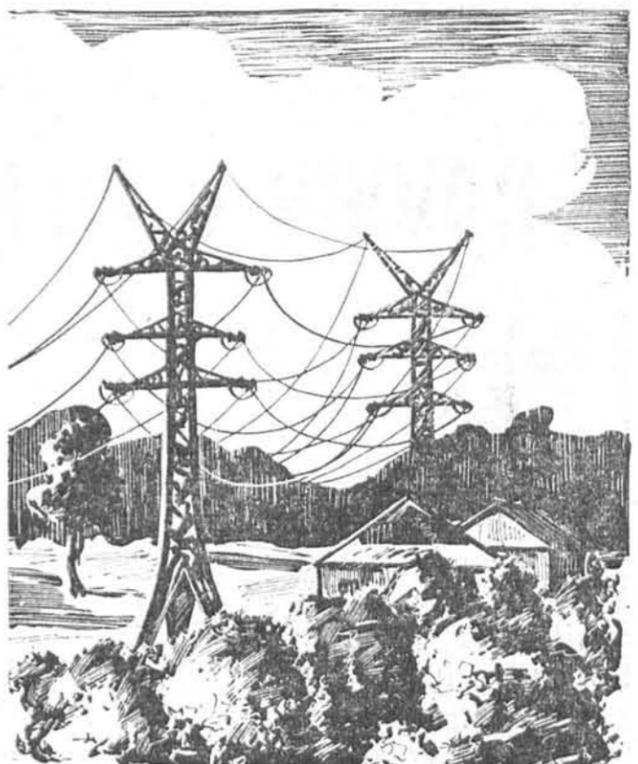
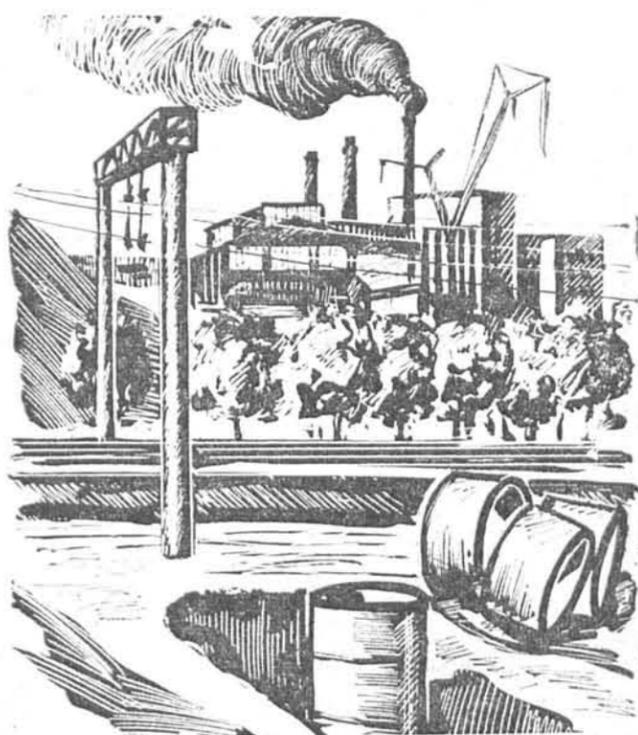
На здымках — фрагменты роспісу і дэкаратыўнага афармлення фэе Магілёўскага Палатца піянераў і школьнікаў.

разу трапляеш у дзівосны казачны свет — утульны лімовы садзік. У цэнтры яго — невялікі басейн з «падводным царствам», створаным мастакамі ў мазаіцы: залацістыя, аранжавыя, зялёныя, сінія рыбы, марскія конікі і зоркі нібы «ажываюць» пры калыханні воднай наверхні.

Па абодва бакі ад басейна сярэд жывых раслін і кветак «выраслі» дэкаратыўныя керамічныя формы, якія напамінаюць фантастычныя расліны памерам ад 50 сантыметраў да метра і больш. Натуральным працягам гэтага дзівоснага саду з'яўляюцца тарцовыя сцены з рэльефам са светла-шэрага порыстага цэменту, выкананы мастаком Алёксандрам Галавіным. На іх адлюстраваны маляўнічыя

да радамі плафонаў, якія гронкамі звясаюць са столі.

Характэрна аформлена Ленінская зала, дзе праводзяцца піянерскія зборы, урачыстыя лінейкі. У цэнтры залы — павільён з ружовага граніту. На яго фоне — мармуровы партрэт У. І. Леніна. На тарцовых сценах — рэльефы з ружовага порыстага цэменту мастака Міхала Падлесавы. На адным паказа- ны піянерскі збор: узнімаецца сцяг, трубіць гарніст. Справа — юныя будаўнікі, злева — юныя аматары мастацтва, авіямадэлісты. На другім: рабочы, матрос, чырвоначарнец. Наперадзе — юны барабаншчык. Ля іх ног зрынутая царская карона. Справа — ударная праца камсамольцаў пасля грама-

Прыемна прайсціся па праспектах і вуліцах горада-героя Мінска. Кожны раз адкрываеш для сябе нешта новае, у звычайным, будзённым бачыш неспакойны рытм нашага часу. А калі ты мастак — задавальненне маеш асаблівае. Сустрэча з нечым цікавым не будзе для цябе минутнай. Пройдуць дні, гадзіны, месяцы, а на ватмане застаюцца замалеўкі — велічныя воблікі сённяшняга горада.

Глядзіш на малюнку мастака Уладзіміра Сібіракова і бачыш абразкі горада. Вось яна, дзіцячая чыгунка, а там відаць напусы транзарнага, і гудуць, гудуць правады, па іх ідзе электра-энергія ў Мінск індустрыяльны.

ПАЗАУЧОРА традыцыйнай «Паўлінкай» адкрыўся новы сезон у Беларускай дзяржаўным ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

ПРАЗ ПРЫЗМУ СУЧАСНАСЦІ

Карэспандэнт «ЛіМа» папрасіў галоўнага рэжысёра тэатра В. Раеўскага падвесці агульны падрахуны мінулага тэатральнага года і падзяліцца з чытачамі штотыднёвага творчымі планами калектыву.

— Як вядома, мінулы сезон для нашага калектыву склаўся не вельмі ўдала. Асобныя недахопы ў рабоце тэатра адначасна ў дзюру, у тым ліку і на лімаўскіх старонках.

Былі і радасныя падзеі ў жыцці тэатра. Перш за ўсё гэта паездка ў Польскую Народную Рэспубліку, дзе нашы спектаклі цёпла і прыхільна сустракаліся глядачамі.

Плённай у цэлым аказалася праца над зельмі складанай для сцэнічнага ўвасаблення п'есы пісьменніка В. Быкава «Апошні шанец». Прыемна адзначыць, што тэатр узнагароджаны спецыяльнай прэміяй Міністэрства культуры СССР за рэжысёрскае вырашэнне спектакля, прысвечанага 30-годдзю Вялікай Перамогі. У гэтым высаканне ацэнка нахільнай і самаадданай працы ўсёго тэатра калектыву. Мы матаманіравана імкнуліся мабілізаваць усе сродкі сцэнаграфіі, каб давесці

да вышэйшага напалу эмацыянальнай напружанасці маральна-этычнага канфлікту паміж савецкім чалавекам і бесчалавечымі абставінамі, якія стварылі на нашай зямлі фашысцкія нелюды, паказаць, якой высокай цаной аплываліся подзвігі людзей у жорсткіх умовах вайнага ліхалецця, раскідваць самую сутнасць філасофскага асэнсавання пісьменнікам-гуманістам межаў чалавечых магчымасцей у надзвычайных абставінах карычневай чумы.

Рэжысура, мастацкае і музычнае афармленне спектакля паводле апавядання В. Шукшына «Харантары» сёвадома лананічна, гэта — каб была магчымасць вынаўцаў выйсці на прэзэнт і план і найбольш ярка і поўна стварыць жыццё і разнастайныя персанажы, намалюваныя то сатырычна абвострана, то з мяккім гумарам

больш пазычных і высока трагедыйных п'ес рускай класікі. Мы ўпэўнены, што багаты творчыя традыцыі тэатра ў заваенні спадчыны вялікага драматурга ў спалучэнні з рэжысурай пасланца «Дому Астроўскага» дадуць добры плён.

Рэжысёр Б. Эрын, які многа і плённа працаваў з калектывам купалаўцаў, цяпер ставіць п'есу А. Гельмана «Праціола аднаго пасаджэння». Востра, прычыпова тут закранута надрэальная праблема асабістай адказнасці коннага чалавеча за сваю працу перад грамадствам, перад сваім асабістым сумленнем. Тыповы вытворчы канфлікт у гэтай п'есе вырашаецца праз раскрыццё цікавых і неадназначных чалавечых характараў.

З сусветнай класікі купалаўцаў пасля амаль дзесяцігадовага перапынку зноў звярнуліся да спадчыны В. Шэкспіра. У канцы сезона мяркуецца апыццаць п'есу пастаноўку гістарычнай хронікі «Генрых IV», рэжысёрскую распрацоўку якой мы пачалі ўжо рабіць. Гэты твор вылікаў у свой час захапленне К. Маркса геніяльным праціеннем драматурга ў складаную дыялектыку ўзаемаадносін палітычнай улады і народа, найбольш поўным і рэалістычным неадназначным увасабленнем якой з'яўляецца ў гэтай п'есе т. зв. фальстафаўскі фон. Перад тым, як паставіць спектакль, трэба лшчэ вырашыць многа праблем, галоўная з іх — неабходнасць скарачэння тэксту. А ўцісненне дыялогу ў адзін спектакль — задача цяжкая, звязаная з пэўнымі мастацкімі стратамі. Паўнацэнны мастацкі пераклад такога твора — тансама задача не прстая.

Як бачыць, тэатр чкае цікавы і напружаны сезон. Запраграміраваць наперад творчыя поспехі немагчыма. Але мы спадзёмся, што спалучэнне вопыту ветэранаў купалаўскай сцэны з творчай дзёрзкасцю таленавітай артыстычнай моладзі і на гэты раз дасць добры плён.

Творчасць Бартака, як і яго асоба, — з'ява складаная і шматгранная, не пазабленая супярэчнасцямі. На творчае аблічча кампазітара ўплывала яго мясцовае эпоха, востры грамадска-палітычны зрух таго часу, які быў адначасна сусветнымі войнамі.

Ужо ў юнацкія гады Бартак так вызначыў асноўную ідэю сваёй творчасці: «Я ўсё сваё жыццё, на любым полі дзейнасці заўсёды і любым спосабам буду імкнуцца да адной адзінай мэты — служыць венгерскай нацыі, венгерскай радзіме».

Выказанне кампазітара — не пустая дэкларацыя. Ён і сапраўды быў патрыятам, палыміна любіў радзіму.

Пры ўсёй вобразнай шматграннасці стылю кампазітара на першы план выступае героіка-эпічны пачатак, звязаны з нацыянальна-вызваленчай барацьбой і наваротнымі момантамі гісторыі. З цягам часу ўз-

Сцена з «Паўлінкі». Народная артыстка БССР Р. Кашэльнікава, заслужаны артыст БССР П. Кармунін і актрыса А. Доўгая ў ролях Альжбеты, Сцяпана Крыніцкага і Паўлінкі.

Фота Ул. КРУКА.

Як вядома, у канцы мінулага года на старонках «ЛіМа» прафесар Ул. Няфёда выступіў з артыкулам «Закрануты жыццёвымі пытаннямі», дзе паставіў шэраг надрэальных праблем сённяшняй творчай дзейнасці ў галіне сцэнічнага мастацтва на прыкладзе практыкі Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Удзельнікі абмеркавання кандыдаты мастацтвазнаўства Т. Арлова, Т. Гаробчына, чытач газеты Л. Камокая, драматург К. Губарэвіч напісалі «сэктар агляду» і наваілі размову аб здабытках і стратах у рабоце тэатральнага калектыву Магілёва і Бабырукай, аб культуры сцэнічнай мовы на прафесійнальнай сцэне. Сёння мы друкуем артыкул памочніка галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы Ул. Ганчарова, які, зыходзячы з заўваг Ул. Няфёда аб значэнні літаратурнай часткі ў структуры драматычнай трупы, выдэ таворку пра некаторыя набабелыя пытанні ў гэтай сферы дзейнасці.

П А ШЧЫРЫХ словах сваіх калег я ведаю, што ў розных тэатрах становіцца загадка літаратурнай часткі бывае розным: і высока аўтарытэтным, як напрыклад, было ў Я. Рамановіча і Ю. Гаўрука ў трупі купалаўцаў, і зусім

і лірычнай цеплынёй. Глядач добра прыняў спектакль, і ў далейшым гэта дапаможа выканаўцам удасканаліць асобныя моманты яго сцэнічнага гучання.

Што датычыць нашых творчых планаў, пачну з таго, што назаву імя патрыярха Беларускай савецкай драматургіі Кандрата Крапівы, чые многія творы былі эталонамі ў гісторыі нашага тэатра. Чкаем яго новую камедыю. Працягваем садружнасць з А. Макаёнкам, які дае купалаўцам прай першай пастаноўкі яго сатырычнай камедыі-прытчы «Кашмар». Падтрымліваем сувязь з маладымі аўтарамі п'ес. З драматургаў братніх рэспублік спынілі выбар на новым творы для сцэны маладзёўскага пісьменніка І. Друцэ.

Прыступаем тансама да рэпетыцыяў двух спектакляў, якія ставяць запрошаныя рэжысёры.

Над трагедыяй «Навальніца» А. М. Астроўскага працуе Л. Хейфіц з Малага тэатра. Нам здавалася недааральным, што па-за ўвагай купалаўцаў заставалася найвышэйшае дасягненне драматурга — адна з най-

ра на літаратурнай частцы. Пагодзімся, што «памочнік» — гэта не «загадчык». Тым больш, што старшынёй мастацкага савета з'яўляецца звычайна дырэктар тэатра. Дык яму ты нават і не «памочнік»! Гэта далёка не фармальны момант. Загадчык нясе адказнасць за самастойны ўчастак работы, і гэта накладвае зусім пэўныя абавязкі і дае адпаведныя правы. Памочнік жа — дарадчык, падручнік, выканаўца асобных даручэнняў.

Між іншым, пры «пасвячэнні ў заўліты» акрэсліваецца нейкі мінімум і максімум абавязкаў. Прыблізна гэта выглядае так: рэдагаваць друкаваную прадукцыю,

тут павінен жа быць агульны крытэрыў, па якім ацэньвалася б дзейнасць літаратурнай часткі драматычнага тэатра!

Так, мы будзем рэдагаваць друкаваныя выданні — газетныя буклеты і звычайныя праграмы; будзем дабівацца правільнага літаратурнага вымаўлення на сцэне; будзем спрабляць, каб нашы спектаклі своечасова глядзелі «пішучы люд», крытыкі і рэцэнзенты, каб яны расказвалі пра найбольш значныя з'явы творчага жыцця. Але з'явіўся ў друку ці не артыкул пра пастаноўку і насколькі ён аб'ектыўны, — давайце мы па гэтым будзем мернаваць пра стасцы нашага мастацтвазнаўства, прычыпова і прафесійнальную адпаведнасць крытыкаў, аператывнасць і дасведчанасць работнікаў мясцовага друку. І ні ў яким разе не аб рабоце супра-

чым, належыць ужо вядомым драматургам, дэбютанты на сцэне толькі В. Быкаў і Ул. Караткевіч. Было б цікава даведацца, у якой меры нарадзіне той або іншай п'есе залежыла ад літацткі таго ці іншага тэатра.

Трэба вывучаць і распаўсюджаць такі вопыт. Бо ёсць жа розніца ў практыцы, скажам, маскоўскіх, ленынградскіх і іншых літацтак. Калі першыя імкнуцца «высачыць» п'есу таленавітага аўтара ў самым зародку, а затым «перахапіць» яе, не выпусціць з партфеля, то ў нас справа трохі іншая. Драматургічны цэх наш пакуль што параўнальна нешматлікі. Таму задача літацткі — захаваць пісьменнікаў, што працуюць у сумесных жанрах, захапіць ідэю сцэнічнага твора, прыцягнуць іх не столькі ўжо да свайго калектыву, колькі да драматургіі наогул. Ствараць драматургаў таксама можна і трэба!

Гэта можна рабіць пасляхова толькі з удзелам тактоўнага літаратурнага рэдактара. Ён нясе адказнасць за рэпертуарную накіраванасць у такой жа ступені, як мастацкі кіраўнік, галоўны рэжысёр — за сцэнічнае ўвасабленне рэпертуару!

Здараецца, мы нібы знарок заплываем вочы на атублікаваную ў салідным часопісе камедыю выдатнага паэста, адзначаную несумненным талентам, сталасцю, вышынёй этычнага ідэалу («Драматург усё ж нявопытны, лішняга клопату нажывеш!»). Затое аналагічную праблему вырашаем на матэрыяле сярэдняй п'есы, якая набыла рэпутацыю касавай, хоць у літаратурнай вартасці няпэўная, дзейнае развіваецца па добра ўкатаным рэчышчы. Бару на себе адказнасць свярдаць: часцей за ўсё такія п'есы, як некаторыя вадавіл В. Рацара і У. Канстанцінава, трапляюць на афішу насуперак назімай заўліта. І не вельмі лагічна атрымліваецца, калі

СЛУЖУ ў ЛІТАРАТУРНАЙ ЧАСТЦЫ

службовым. Здараецца, што нашаму брату даручаюць... рэдагаваць тэкст загадаў адміністрацыі — або пратаколы пасаджэнняў мастацкага савета. Вядома, многае залежыць ад асобы чалавеча, які займае такую адказную пасаду. І ўсё ж большасць з нас даводзіцца выконваць безліч тэхнічных аперацый, з якімі паспяхова справіўся б дзелавы адміністратар або сакратар-машыністка сярэдняй кваліфікацыі. Не абавязкова ж загадчыку літацткі, скажам, дзяжурчыць ля дырэктарскага тэлефона ў дні адгулаў сакратаркі! Якая карысць ад такой работы?

Вось дэталі майго службовага дня. Толькі што закончыўся чарнавы прагон новага спектакля. Разышліся да веча. Я затрымаўся. Зараз вазьму доўгія папярковыя палосы і пачну выпісваць аргрэхі вымаўлення. Не ў першы раз. Увечары раздам акцёрам.

Налісці рабіў гэта з энтузіязмам: думалася, што памагю людзям, якім цяжка даецца вы-

не растлумачыць як след, дабіцца... Як жа так? На першай чытцы ўдалося дасягнуць вымаўлення коннага гукі. У машынапісных тэкстах ролей памежы ўсе «небяспечныя» мясціны, асобныя словы запісаў у прасцейшай транскрыпцыі. І вось зноў аргрэхі, зноў буду дакарцаць, прасіць, ушчуваць! За парушэнне мізансцэны спытае рэжысёр. Моўнае свавольства прайдзе беспакарана: ну, падорыць «заўліт» лшчэ адну паперку, у крайнім выпадку — калі здасць цяжкія — вывесіць твае аргрэхі ў вестыбіюлі на ўсеагульны агляд. Такой бяды! Рэпутацыя таленавітага акцёра ад гэтага не пацярпіць. І на шляху да новых ролей не пашнодзіць.

Я наўмысна пачаў з такіх, не вельмі прыемных бакоў нашай работы. Безумоўна, бываюць з'явы і радасныя. Вываюць...

Нават на сустрэчы драматургаў з часопісам «Тэатр» гаварылася пра многае надрэальнае для развіцця літаратуры для сцэны без удзелу... загадчынаў літаратурнай часткі тэатраў. Зрэшты, і ў штатным раскладзе, заўважым, такой пасады няма; ёсць расцягнутае азначэнне — «памочнік галоўнага рэжысё-

якую выдае тэатр; прапагандаваць, папулярызаваць тэатральнае мастацтва ў друку; чытаць п'есы. Асаблівасці нацыянальнага тэатра накладваюць дадатковыя, пачэсныя клопаты. Адзін з іх — рэдагаванне перакладаў п'ес з іншых моў на беларускую.

Па ўласнай ініцыятыве і, зыходзячы з атмасферы творчага жыцця, ты сам можаш нашырыць межы сваёй дзейнасці. Скажам, прапаганда тэатра. Не абавязкова абмяжоўвацца службовымі сувязямі з прэсай, а часцей арганізоўваць сустрэчы на прадпрыемствах і ў навучальных установах, выступаць з гутаркамі і лекцыямі, прыдумачь, нарэшце, універсітэт тэатральнага мастацтва ці лектэрыў, наладзіць урокі эстэтыкі. Не менш карысна сплываць гэта з сацыялагічнымі даследаваннямі. Гэта дасць эфект, калі кіраўніцтва палічыць тваю ініцыятыву мэтазгоднай. А калі наадварот?

Наогул, галоўнае ў нашай службе — гэта ўдзел у актыўным творчым працэсе. І

ПОКЛІЧ УЗРУШАНАГА СЭРЦА

растае грамадзянская актыўнасць Бартака, крышталізацыя яго эстэтычных канцэпцый. Ужо ў сваім першым значным творы — сімфанічнай паэме «Кошут» — Бартак звяртаецца да вялікай гістарычнай тэмы, да вобраза нацыянальнага героя — арганізатара барацьбы венгерскага народа ў час рэвалюцыі 1848—49 гадоў. Напісаная пад моцным уплывам творчасці Ліста і Рыхарда Штрауса, паэма сведчыць аб імкненні кампазітара даць у музыцы водгулле галасоў усёй нацыі, што паднялася на барацьбу за духоўнае адраджэнне. Прасякнутая романтичным вызваленчым барацьбы, сімфонія пераклікаецца з сэрцамі славацкіх і венгерскіх рэсрукцый песень 1917 года, з ярка выяўленым антываенным напрамкам. Выступленне Бартака з сэрца «антываенных» песень ва ўмовах габсбургскай Аўстра-Венгрыі было прывядай яго грамадзянскай прывітанні і стойкасці.

Яшчэ з большай сілай гэтыя якасці ўвасоблены ў творах, напісаных напярэдадні і ў гады эміграцыі ў ЗША. На шлях эміграцыі Бартака прывяла перапрамаваная пінанісць да нацызму, да кіруючых сфер венгерскай буржуазіі, шавіністычнай настроі якой і садзейнічалі фашыскаму забавенню яго роднай краіны.

Гісьня пратэст кампазітара супроць «аншлюса», выхад з Саюза кампазітараў, што стаў нацысцкім па духу, забарона

выканання яго твораў у Германіі і Італіі — вось своеасаблівае характарыстыка прагрэсіўных настрояў Бартака.

Рэзка выступленні кампазітара супроць фашыскага рэжыму даюць права называць яго ў адным радзе з многімі выдатнымі прадстаўнікамі тагачаснай прагрэсіўнай інтэлігенцыі. Садзяльчыны сімфоніі і антынаціўнага кампазітара атрымліваюць вобразнае ўвасобленне ў такіх творах, як Канцэрт для аркестра — гэтай вясёлай «сімфоніі аб вайне і міры», у Шостым квартэце — з яго зніжальна-злой карыкатурай на мілітарызм і ваенішчыню, пошласць і шпілізм, «сінтонова мудрасць» буржуазнай цывілізацыі. У гэты рад твораў можна наставіць і «Дывертэсмент» для струннага аркестра, напісаны напярэдадні вайны, асабліва яго павольную частку, прасякнутую матывамі душэўных сумненняў і трагічных прадчуванняў. Вядома, што Бартак хацеў даць ёй такі эпіграф: «У пэўную будучыню Еўропы».

Выкрываючы сілала і цемры спалучэння ў Бартака з матывамі народнага адраджэння, з ідэяй вольнага і гарманічнага жыцця. Рэха грамадзянскага смутку, роздум аб лёсе народаў у часы выпрабаванняў, плач аб змучанай радзіме часта супастаўляюцца ў творах Бартака са светлымі карцінамі роднай прыроды і народных звычаяў.

Даследчыкі жыцця і творчасці

кампазітара адзначаюць, што ён з ранняга дзяцінства наогул чула рэагавалі на розныя з'явы прыроды. Асабліва ўвагу кампазітар надае гукавому пейзажу начной прыроды, які набыла амаль пачае ўвасобленне. Тут і аддаленыя шумы, таямнічыя шорахі, затуманеныя гукі залынаючай прыроды і шчабітанне лясных птушак. «Музыка ночы» часта пераплятаецца ў Бартака з уласцівымі яму матывамі душэўных сумненняў, суб'ектыўных перажыванняў адзінокага чалавека ў сучасным буржуазным цывілізаваным грамадстве. Адсюль своеасаблівае дваістасць, палірынасць эмацыянальна-вобразных аспектаў ва ўнутраным ладзе музыкі Бартака. Яна праяўляецца ў супрацьстаўленні настрояў дзірэсіі і аптымізму, суб'ектыўна-эмоцыйнага ўспрымання навакольнай рэальнасці і жыццесціравядальнага светаадчування.

Шматлікія фіналы яго твораў азначаюць стыхію народнага жыццялюбства, пераможную радасць, народную ўрачыстасць. Гэты аб'ектыўны момант у музыцы венгерскага кампазітара цесна звязаны з жанрамі і формамі народнай музычнай творчасці. Усведамленне пэвічарнай творчай сілы народа складала асноўную ідэю творчасці Бартака. Гэтым спрыяла асабістае вытокаў музычнага фальклору на працягу ўсяго жыцця кампазітара.

Венгрыя — краіна пудоўных

песень, захапляючых сваёй наэтычнасцю, прыгажосцю мелодый, глыбінёй зместу. Найбольш папулярны, густкі і квяцісты, стыль танцавальнай музыкі названы вербункошам. На яго аснове былі створаны выдатныя оперныя творы Ферэнца Эркеля і сімфанічная музыка Ферэнца Ліста.

Невычарпальныя скарбы старажытнага славянскага пласта венгерскага мастацтва заставацца амаль невядомымі. Навяна адкрытыя Бартакам і яго ласым сябрам і напленікам З. Кодай, які стаў асновай для стварэння сучаснага стылю венгерскай музыкі.

Падарожнічымі па краіне, Бэла Бартак адкрывае дзісны свет музыкі мінулых стагоддзяў, якая паланіла сваёй неўтаймаванай і захапляючай сілай і магутнасцю. Кампазітар «...схіляўся перад пэвічарнай прыгажосцю сельскага мастацкага быту, перад духоўным багаццем неканцэртага часам славянскага мастацтва». Бартак бачыў у сельшчыне, які знаходзіўся ў непазрэданай блізкасці да прыроды, вобраз ідэальнага чалавекі, не сапсаванага цывілізацыяй, які захаваў чалавечнасць і цэльнасць. Кампазітар адзначаў, што сярод сялян пануе мір; нянавісць жа да людзей іншай расы культывуецца толькі ў так званых «высокіх колах». Па словах кампазітара, час, калі ён займаўся збіраннем народных песень, быў самым пудоўным у яго жыцці, які ён ні на што на свеце не прамяняў бы.

Усёй сваёй істотай песня звязана з прыродай, Бартак успрымаў народную музыку як феномен прыроды: «Чалавек — часціна прыроды... Народная музыка — стыхічнае выражэнне музычнага істэнкту чалавекі пэўнага грамадства». У гэ-

тым выказванні праявіўся вядомы руслізм Бартака, які імкнецца суарыццельна мастацтву мадэрнізму здаровае і паўнацэннае мастацтва народа.

Бартак — адна з вядучых фігур у пэзы еўрапейскай музыцы. І гэтак асабліва месца ў мастацтве сучаснасці вызначалася яго сувяззю з фальклорам, яркай нацыянальнай самабытнасцю стылю. Ён не быў адзінока ў сваіх пошуках.

Пачаўшы вывучаць венгерскую песню, Бартак заўважыў, што многія ў гісторыі народнай творчасці нехта выдумалі, не ведаючы мастацтва суседніх краін. Кампазітар цікавіцца музыкай суседніх народаў — румын, славакаў. Паступова далагляд яго інтарэсаў пашыраецца наусерак актыўнаму шавіністычнаму гаецню кампазітара. З мэтай павышэння новага фальклорнага матэрыялу ён робіць падарожжы ў Паўночную Афрыку, Алжыр, Каір, Турцыю, Амерыку. Увагу Бартака прыцягае фальклор народаў Расіі, асабліва муванскі і татарскі. Вялікае значэнне для яго мела паездка ў Савецкі Саюз у 1929 годзе. Наогул, Бартак быў у ліку многіх венгерскіх артыстаў, якія, нягледзячы на перанакоды ўрадавых колаў сваёй краіны, асмеліліся паехаць у Краіну Саветаў.

Так, выхадзячы з нацыянальных задач, Бартак прыйшоў да ідэі інтэрнацыяналізму, якую ў 1931 годзе ён сфармуляваў наступным чынам: «Ідэя, якой я адданы з таго часу, як усядоміў сябе кампазітарам, заключаецца ва ўмацаванні братэрства паміж народамі, братэрства, нягледзячы на войны і спрэчкі. Гэтай ідэі, наколькі дазваляюць мае сілы, я імкнуся служыць маёй музыкай».

Ідэя братэрства народаў кіруе вялікім рухам нашэга часу — міжнародным рухам прыхільнікаў міру, адным з півнераў якога можна лічыць выдатнага венгерскага кампазітара, славутага пінніста, вучонага-фальклорыста, вялікага гуманіста Бэла Бартака.

Paica СЕРГІЕНКА.

сёння мы пафасна гаворым аб высокім прызначэнні тэатральнага мастацтва, а заўтра паказваем «смешную» бразготку. Бо вынік гэтага зусім сумны — паслязаўтра мы ж самі гневасем, што глядач неахотна ідэе на спектаклі, якія складаюць творчую гордасць калектыву, бо аддае перавагу «бразготкам».

Тым часам заўліт чытае новыя стосы п'ес, бо «траба лёгкая камедыя з разлікам на масавага глядача», ці «тэрмінова запускаць дзіцячы спектакль» і г. д. Арыгінальныя ж, выдатныя творы, «жо знойдзеныя табой і працаванага рэжысуры, робяць доўгі-доўгі шлях ад стала драматурга да глядача, чакваючы свайго пастаноўшчыка, які «убачыць» іх. Можна, у такіх выпадках варта шукаць для п'есы рэжысёра. Не ўсё ж наадварот!

Не сакрэт жа, што коласаўчы, бывае, ставяць тое, што было дарагім літчастцы купалаўскага калектыву, або тэатр юнага глядача раней паказвае твор, які мог пабачыць святло рампы ў Віцебску. Ды і драматургі цяпер далёка не заўсёды вераць табе, калі ты гаворыш ім добрыя словы пра іх твор з пункту гледжання літаратурнага аддзела, бо ёсць жа «і іншыя інстанцыі». Нават інсцэніроўшчык прозы, падтрымліваючы з табой кантакт, не мае гарантыі, што яго праца завершыцца... спектаклем.

Асабліва непакоіць становішча пачынаючых аўтараў. Сёння я мог бы назваць не менш чым дзесяць літаратараў, якія зрабілі першыя крокі ў драматургіі. Спадзяюся, што большасць напісанага пачынаючымі мне знаёма, і я глыбока ўдзячны ім за давер да нашага тэатра. Хоць усцешчыць нічым не магу: шануючы час рэжысёраў, многія недастаткова сцэнічныя п'есы я ім нават... не паказваю. Але і тыя, дзе ёсць «пэціфікацыя» спектакля, «зерне» сцэнічнага відэаішча, або спазніліся, бо тэатр ужо ставіць штосці адвольнае па тэме, або... бывае, у тэатры мне проста рапцэ: «Скажыце аўтару, што рэпертуарны план складзены...»

Добра было б, каб пачынаючы драматургі групаваліся, напрыклад, вакол секцыі драматургіі пры Саюзе пісьменнікаў БССР. Яна тады аўтарытэтына рэкамендавала б сцэне даведзены да пэўных якасных надыцый твор невядомага літаратара, пазбаўляючы тэатралаў ад уласцівай ім насяржанацыі перад новым імем. Я чытаў шмат п'ес, напісаных пачынаючымі аўтарамі і вопытнымі празаікамі, аб якіх наш творчы саюз нічога не ведае! А якім карысным можна быць сталі кантат паміж кансультантамі СП БССР і літчасткамі тэатраў!

Тэатр наогул заўсёды імкнецца замацаваць садружнасць з драматургам. І часта не ад яго залежыць, што той або іншы літаратар раптам знаходзіць гавань для свайго новага карабля-п'есы педзе ў баку ад ранейшых маршрутаў. Скажам, А. Маўзон, А. Дзялендзік, А. Петрашкевіч дабітавалі ў купалаўскім калектыве, але потым іх імёны над новымі п'есамі з'явіліся і з'яўляюцца на афішах Гомеля, Брэста, Магілёва, Баўруйска, Магчыма, тут і няма ніякага «крымінаду». А магчыма, патрабаванні літчасткі акадэмічнай сцэны аказаліся для іх больш высокімі, чым абласных тэатраў?

Чаму? Справа не толькі ў аўтарытэце літчасткі. Бывае, драматург не хоча прыслухацца да крытычных заўваг, бо для яго важней абавязкова ў цяперашнім сезоне ўбачыць свой твор на сцэне. Вярэ п'есу, вязе ў Магілёў, Баўруйск, Брэст... І штосці ад адных тваіх заўваг трапляе ў яго новы варыянт, ад нечага ён адмаўляецца, а ставіць п'есу... твой сусед.

Замацавалася садружнасць І. Шамякіна-драматурга з Рэспубліканскім тэатрам юнага глядача, «сваім» тут быў І. Козел, часта пішуць для гэтага калектыву В. Зуб і П. Макаль. Але былі на яго сцэне і так званыя «разавыя» выступленні пісьменнікаў. Скажучь, гэта натуральная з'ява: адны адчулі прызванне драматурга, другія расчараваліся. Так то яно так, ды варта і ў такім працэсе выву-

чаць вопыт літаратурнай часткі, якая ўсё ж здолела трывала падтрымліваць сувязь з І. Шамякіным, хаця ў галіне «дарослага» тэатра ён абмяжоўваецца часцей толькі згодай на інсцэнізацыю сваёй прозы («Крыніцы», «Сэрца на далоні» і «Снежныя зімы»).

Каб такія прыклады не заставаліся толькі прыкладамі, а і спрыялі паліпшэнню агульнай справы, мабыць, варта нам калі-небудзь разам сустрэцца — драматургам (у тым ліку і «разавым»), загадчыкам літаратурнай часткі, крытыкам, супрацоўнікам Рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР. Гаворка атрымалася б цікавая, зместоўная, магчыма, і чалавечная. І яна прынесла б карысць тэатрам і пісьменнікам.

Якія высновы са сказанага?

Безумоўна, роля, поспех дзейнасці літаратурнага аддзела тэатра ў фарміраванні рэпертуару будзе і надалей залежыць ад суаддзя, гармоніі яго ідэйна-эстэтычнай пазіцыі з мастацкімі памкненнямі рэжысуры, ад асобы і дасведчанасці яго загадчыка. А па прафесіі хто ён? Філолаг і тэатразнаўца адначасова — чалавек, які разумее драматургію ў яе літаратурным і сцэнічным вымярэннях, чалавек, здольны прадстаўляць літаратуру ў тэатры і тэатр у літаратуры. Магчыма, мы, сённяшнія «памочнікі», не адпавядаем новаму, сапраўднаму прызначэнню літаратурных кіраўнікоў. Што ж, прыйдуць новыя людзі, іх зможа падабраць і рэкамендаваць Саюз пісьменнікаў рэспублікі сумесна з Рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіяй Міністэрства культуры БССР. Але тое, што без аўтарытэтай літаратурнай часткі на сённяшнім этапе развіцця драматургіі і тэатра сапраўдны поспех немагчымы, бліспрэчна.

Уладзімір ГАНЧАРОВ.

Балетнае мастацтва настойліва шукае новыя выразныя сродкі, узабагачае танцавальную лексіку, набліжае свой змест і формы да патрабаванняў сучаснага глядача. І першымі вытанцаўцамі арыгінальных задум і эксперыментаў харэографу выступаюць маладыя артысты. Яны яшчэ ў вучэбных класах авалодваюць традыцыйнымі прыёмамі і далучаюцца да апошніх дасягненняў у галіне балета. Сярод такіх артыстаў будзе з гэтага тэатральнага сезона Вольга Чудайкіна. Яна, выпускніца Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча, прынята ў творчы склад Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. В. Чудайкіну вы бачыце на гэтым здымку.

Фота І. ГАРБАЦЭВІЧА.

ГАЛОЎНЫ БІБЛІЕГРАФ

Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Сапраўднае ж захапленне кнігай, літаратурай прыйшло ў час вучобы ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна.

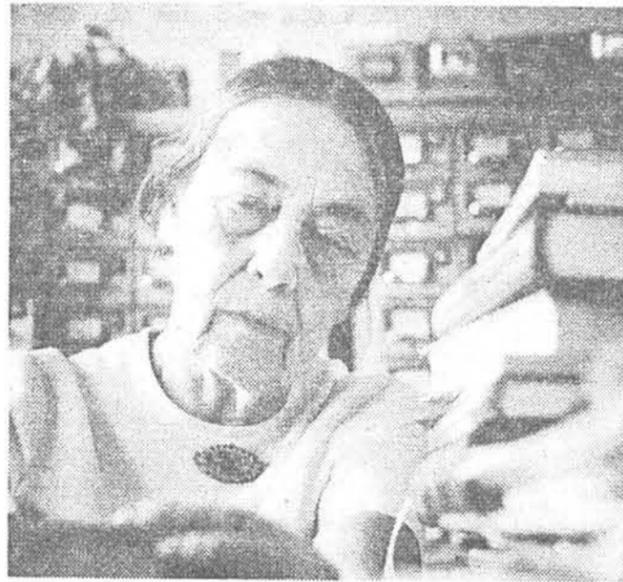
Студэнтку Ніну Ватацы часцей за іншых можна было бачыць у бібліятэцы. Кніга вабіла, бо хацелася знаць як магчыма больш. Потым дзвухчына штодзённа прыходзіла сюды. Але ўжо не студэнткай, а на сваё рабочае месца.

— Я вучылася на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педагагічнага факультэта ўніверсітэта, — расказвае Ніна Барысаўна. — Займалася і ў кабінетах універсітэта, і ў Ленінскай бібліятэцы, калі патрэбных кніг не было ў БДУ. — І, крыху задумаўшыся, ці то са шкадаваннем, ці то з гордасцю працягвае: — У гэтай бібліятэцы прайшла мая маладосць, і амаль усё мае жыццё. Тут для мяне блізка і кнігі, і чытачы, і супрацоўнікі. Цікава, калі бачыш, як растуць людзі, чытаючы кнігі. Мы, работнікі бібліятэкі, не толькі дапамагам чытачам, але і самі ўвесь час вучымся. Асабліва цікавая бібліяграфічная праца, бо яна накіроўвае думку на пошукі новых матэрыялаў, невядомых да гэтага часу.

...Відаць, у гэтым ёсць таксама шчасце — працаваць сярод такога мноства кніг. У гэтым ёсць здзяйсненне мары — вывучаць блізкае і дарагое. Дыптыліваць, працавітаць і, калі хочаце, талент — менавіта гэтыя рысы характару садзейнічалі, дапамагалі Ніне. За пяць год яна вырасла ад практыканткі да старшага бібліятэкара-бібліяграфа.

Але дарога, якая так цудоўна пачалася, раптам абарвалася: фашысцкая Германія вераломна напала на нашу краіну. Толькі і ў часы ваеннага ліхалецця Ніна Барысаўна, атрымаўшы вестку пра гібель на фронце мужа, знайшла ў сабе сілы, мужнасць і вярнулася да любімай справы...

Яна працавала ў бібліятэцы аднаго са шпіталюў. І яшчэ раз пераканалася, якую важную ролю адыгрывае кніга ў жыцці

чалавека. Ніна Барысаўна бачыла, як яна дапамагала байцам забывць свае цяжкія думкі, забыцца на боль, на раны. Яе заўсёды чакалі з вялікай нецярплівасцю: адзін — каб прынесла кнігу, другі — каб прачытала, трэці — каб памагла напісаць пісьмо родным... І кожнаму яна знаходзіла патрэбнае слова, і кожнага магла суцэшыць, падтрымаць.

...Родная Беларусь святкавала вызваленне, перамогу. Вярталіся да жыцця фабрыкі, заводы, установы. Ажыла і «Ленінка». Ватацы прапанавалі вярнуцца на ранейшае месца работы.

Пачыналі ўсё спачатку. — Кніг засталася мала, — расказвае Ніна Барысаўна. — Амаль усё было вывезены ў Германію. Будынак быў забруджаны. Сталі прыводзіць усё ў парадак. Неўзабаве вярнулі частку нашых кніг. Разбіралі, сістэматызавалі, «лячылі» іх... Аднаўлялі каталогі, картатэкі. Было холадна, голадна, але ўсе мы былі шчаслівы тым, што скончылася вайна, што мы зноў вярнуліся да кніг і можам зноў прыносіць людзям радасць сустрэчы з імі.

Ніна Барысаўна знаёміць са сваёй даволі складанай, багатай гаспадаркай. Сёння толькі ў аддзеле Беларускай літаратуры і бібліяграфіі звыш 270 тысяч кніг. Кожны дзень супрацоўнікі аддзела абслугоўваюць прыкладна 150—200 наведвальнікаў. Сярод іх — пісьменнікі, журналісты, вучоныя, аспіранты... Супрацоўнікі складаюць бібліяграфічныя паказальнікі па гісторыі Беларусі, літаратуразнаўству, мастацкай літаратуры і іншых.

Многія бібліяграфічныя дзеведнікі па Беларускай літаратуры складзены самой Нінай Барысаўнай Ватацы. Імёны аўтараў, нумары, лічбы — вось, бадай, і ўсё, што складае змест яе кніг. Але колькі кар-

патлівай працы, старання хваецца за гэтым!

Сяброў-чытачоў у яе шмат — гэта тыя, каму яна прыадчыніла дзверы ў свет кнігі, кваліфікавана дапамагла прайсці па складаных лабірынтах выданняў, знайсці неабходнае.

— У бібліятэцы я працую з 1958 года, адразу, калі паступіў на першы курс універсітэта, — расказвае дацэнт кафедры Беларускай літаратуры БДУ імя У. І. Леніна Вячаслаў Пятровіч Рогойша. — Тады Беларускай чытальняй зала размяшчалася ў галоўным корпусе бібліятэкі. Гэта была маленькая зала, і нас, студэнтаў, туды не пускалі. Але мы, першаккурснікі, як кажуць, праўдзімі і няпраўдзімі прабіраліся ў гэтую залу. І вельмі было прыемна, што яшчэ тады да маладых людзей, якія хацелі нешта пасцігнуць, увайсці ў навуку, вельмі прыязна ставілася Ніна Барысаўна. Ніколі яна не адмаўляла ў нейкай парадзе, у бібліяграфічнай рэкамендацыі. Пасля з Нінай Барысаўнай я сустракаўся, будучы аспірантам. І вось з 1967 года — працую выкладчыкам у Белдзяржуніверсітэце. Я думаю, што Н. В. Ватацы — галоўны бібліяграф на пасадае, але і па тым, якое месца яна займае ва ўсёй Беларускай бібліяграфіі.

Заслужаны дзеяч культуры БССР, працаўнік, якога шчыра паважаюць калегі, чытачы, аўтар шматлікіх бібліяграфічных выданняў... Здавалася б, не так ужо і мала. Толькі ж супакою чалавек усё роўна не ведае. Ёсць пошук. Ёсць кнігі. І ўявіць сябе без гэтага Ніна Барысаўна Ватацы не можа:

— Кніга ў моім жыцці — гэта усё. Яна дала мне адукацыю. Яна дапамагла мне набыць прафесію, якой я ганаруся. І, нарэшце, яна невучыла мяне глыбока любіць людзей.

А. САКАЛОУ.

ДЗЯРЖАўНАЯ бібліятэка БССР імя Уладзіміра Ільіча Леніна. Навуковая зала аддзела Беларускай літаратуры і бібліяграфіі. За адным з пісьмовых сталаў, ля акна, схіліўшыся над картатэкай, сядзіць невялікая жанчына з добрымі пшчотнымі вачамі. Раз-пораз яна адрывае позірк ад шматлікіх картак, кожная з якіх да недаведчанага чалавека здаецца таямнічай, і тады задумлены твар жанчыны святлее, маладзее ў ледзь прыкметнай ўсмішцы: яшчэ адна патрэбная чалавеку кніга знойдзена. Ніхто не парушае прывычнага спакою, дзелавой цішыні. І здаецца, што ўсе навокал так і было заўсёды: картатэкі, стэлажы, паліцы і кнігі, кнігі, кнігі...

Гэды... Адзін за адным яны напастаўваліся ў той бяспэжны старб, які завецца жыццёвым вопытам. І цяпер, калі ня мала пражыта і шмат зроблена, яна, галоўны бібліяграф галоўнай бібліятэкі рэспублікі Ніна Барысаўна Ватацы, яшчэ і яшчэ раз углядаецца ў мінулае. Не, не абдзяліў яе лёс, хоць і шмат страт давялося перажыць. Не абдзяліў, бо спазнала яна сапраўднае шчасце. І знайшла яго ў верных, дарагіх сябрах, памочніках і дарадцах — кнігах.

Яшчэ ў дзяцінстве хударлявая дзвухчынка трапіла ў палон кнігі. Шумныя дзіцячыя гульні не цікавілі Ніну. Яна, прыкаваная хваробай да пасцелі, чытала, чытала, чытала. У глыбіні душы ўжо тады нарадзілася мара — прысвяціць сябе кнізе.

...Бацьку Ніны — уладжэнца Беларусі — даўно цягнула на радзіму. І вось у 1925 годзе сям'я Ватацы пераязджае з невялікага гарадка пад Рыгай у Мінск. Тут і адбылося першае знаёмства з творамі класікаў Беларускай літаратуры — Янкі

но ўжо ў будынку ЦМК. Гэта на самай ускраіне. «Як у ЦМК?» — здзівіўся трэці. — Там цяпер падсобка для рабочых калонь. Вы лены зайдзіце ў пасялковы Савет. Там павінны ведаць».

А перад гэтым я набывала ў Шчучынскім раённым аддзеле культуры. Яго загадчык Эдуард Уладзіміравіч

будынак пасялковага Савета. Чаму б нам не звярнуцца з просьбай да райвыканкома, каб ён дазволіў заняць гэтае памяшканне? Так і зрабілі, тым больш, што старшыня пасялковага Савета Цімафей Ігнатавіч Юр'еў не толькі быў не супраць, а наадварот, падтрымаў нашу прапанову. Здавалася б, пытанне амаль

ПІСЬМО ПАКЛІКАЛА У ДАРОГУ

ЗАМОК І КНІЖНЫЯ ПАЛІЦЫ

боўю да кнігі, з марай хутчэй пачаць сапраўдную работу...

Далей у пісьме гаварылася пра тое, у якіх цяжкіх умовах даводзіцца працаваць маладым спецыялістам, што не на іх віне бібліятэка не можа знайсці сабе пастаяннага месца, як ад перанідкі з аднаго памяшкання ў другое неусцця кніжны фонд.

Адразу скажу: факты, якія прыводзяць у сваім пісьме работнікі Астрынскай бібліятэкі, цалкам пацвердзіліся.

...Калі я прыехала ў Астрыну, што ў дваццаці кіламетрах ад Шчучына, і спытала, дзе знаходзіцца бібліятэка, жыхары пасёлка адказвалі няўпэўнена. «Здаецца, у Доме культуры», — гаварыў адзін. «Ды не, — удакладніў другі, — яна даў-

Петрык, не хаваючы хвалывання, тлумачыў:

— Сапраўды, усё, як напісана. Раней бібліятэка размяшчалася на другім паверсе Дома культуры. Але ж будынак гэты стары, драўляны перакрыццё магі не вытрымаць. Вырашылі зрабіць капітальны рамонт і напярэдне заарэндавалі памяшканне, якое належала Перасоўнай — механізаванай калоніе. Калі адрамантавалі Дом культуры, высветлілася: няма дзе праводзіць рэпетыцыі драматычнаму калектыву. Яму, дарэчы, нядаўна наддзена званне народнага. Давялося замацаваць за ім пакой, у якім раней знаходзілася бібліятэка. З боку фармальнай логікі гэта, можа, і няправільна. Але ж мы кіраваліся такой думкай. Незадоўга перад гэтым вызваліўся

вырашана. Аднак у райвыканкоме паглядзелі на гэтую справу інакш і патрабавалі перавесці бібліятэку ў Дом культуры, у маленькі пакой на першым паверсе, а той будынак, які мы прасілі, аддаць над музычную школу.

Школа, бяспрэчна, трэба. Але ж яна пакуль што толькі ў праекце. І было б, канечне, больш справядліва ўладкоўваць у першую чаргу тых, хто ўжо працуе. Пакуль выліся гэтыя спрэчкі і размовы, начальнік ЦМК-20 В. А. Трацяк навесіў замок на дзверы, дзе часова працавала бібліятэка. Крыўдзіцца на яго, відаць, нельга, бо мы прасілі туды на чатыры месяцы, а прабралі больш чым год. Так вось і атрымалася, што адзіная на ўвесь гарадскі пасёлак бібліятэка і сёння яшчэ не ведае, дзе

прытуліцца. Работа яе практычна спынена.

Работа бібліятэкі спыненая! Цяжка ўявіць сабе такое становішча. Тым не менш — гэта факт. Кнігі, якія так патрэбны кожнаму чалавеку, доўгі час мёртвым грузам ляжаць на паліцах, не даходзячы да чытачоў.

Сёння, як ніколі, партыя і ўрад надаюць вялікую ўвагу развіццю ў краіне бібліятэчнай справы, абавязваюць ствараць неабходныя ўмовы для работы бібліятэк — «вільных апорных баз партыйных арганізацый па камуністычнаму выхаванню працоўных». Аб гэтым гаворыцца ў выдмай пастанове ЦК КПСС «Аб навінзненні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе».

...Былы будынак пасялковага Савета, які знаходзіцца ў цэнтры пасёлка, патанае ў зеляніне дрэў. Праз плошчу — Дом культуры. Тут жа кніжны магазін, установы бытавога абслугоўвання насельніцтва. Прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча кінамеханікаў таксама побач. Так што былое памяшканне пасялковага Савета якраз было б зручным для размяшчэння ў ім бібліятэкі.

І вось — неспадзеўка. Работнікаў бібліятэкі я знайшла менавіта тут. «Цудоўна!» — надумалася. — «Значыць, праблема, нарэшце, вырашана». Толькі, дзе там! Даведалася, наваесале адбылося «нелегальна».

— Не ведаю, колькі нам яшчэ пакутаваць! — засмучана гаворыць загадчыца бібліятэкі Марыя Аляксандраўна Дарашкевіч. — Калі пачаўся рамонт у Доме культуры, мы перанеслі адтуль больш як трыццаць тысяч кніг у арандаваны будынак ЦМК. Знаходзіцца ён далёка ад цэнтра, таму чытачы нас рэдка наведвалі.

— Раней у тым будынку, — працягвае гаворку загадчыца чытальняй залы Тамара Васілевіч, — размяшчаліся думавыя для рабочых мехкалоны. Падлога цэментная, пакой маленькі такі, што і стэлажы не было дзе ставіць. І кнігі давялося звальціць прама на падлогу. У нас за гэты час сапсавалася шмат літаратуры...

Гутарка наша адбывалася ў імправізаванай «чытальняй зале» бібліятэкі. У пакой стаяла некалькі сталаў і крэслаў, ліжалі падшыўкі газет і часопісаў. Пытаюся, а дзе ж размяшчаны трыццацітысячны фонд?

— А вось, пацікаўцеся, — прапануе загадчыца і ідзе ў суседні пакой.

Тое, што убачыла, цяжка перадаць. Там, зваленыя на падлозе, хаатычна ваяваліся кніжкіныя выданні. Многія з іх запэкаваныя, з парванымі супервокладкамі, пакрытыя цвіллю.

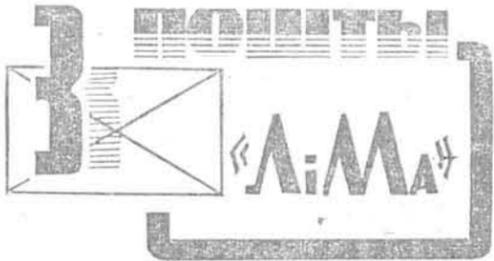
Наступная гаворка адбывалася ў кабінце старшыні пасялковага Савета Цімафея Ігнатавіча Юр'ева. Была тут і намеснік старшыні Шчучынскага райвыканкома Анастасія Васілеўна Ільчакова. На мае пытанне, як будзе вырашана праблема з памяшканнем для бібліятэкі, яна сказала:

— Мяркуюцца ўвесці ў строй гандлёвы цэнтр (закладзены толькі фундамент) і бібліятэку перавесці ў адзін з будынкаў, які вызваліцца. А ў былым пасялковым Савеце будзе музычная школа. Наогул, я не ведала, што бібліятэка без дазволу заняла гэтае памяшканне.

— Пасля ўсё ж Анастасія Васілеўна сказала, што ў хуткім часе гэтае балочнае пытанне будзе вырашана.

Але як і калі — у хуткім часе?

Л. КРУШЫНСКАЯ, спецыяльны карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

САЮЗ СЯРПА І МОЛАТА

Народная агітбрыгада вытворчага аб'яднання «Гарызонт» г. Мінска завяршыла традыцыйныя гастролі, якія ў гэтым годзе праходзілі ў Старадарожскім, Любанскім і Салігорскім раёнах.

Калектыву гэты параўнальна малады: яму ўсяго сем гадоў. Але на яго рахунку ўжо нямала ўзнагарод за перамогі ў гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх аглядах. Асабліва «ўраджайным» быў мінулы год. Ён прынес агітбрыгадзе званіе «народнай», дыплом лаўрэата Усесаюзнага агля-

ду-конкурсу агітбрыгад і права выступіць у Маскве, на Цэнтральнаму тэлебачанню.

Слава кожнага калектыву — яго людзі. Актыўна ўдзельнічаюць у творчым жыцці агітбрыгады інжынеры Сяргей Гаўшкоў і Валерый Іваноў, мантажнікі Таісія Дубініна і Валіціна Чарнюк, тэхнікі Марына Дабчына і Тамара Вараб'ева, аператар Уладзімір Мясельскі, электрык Уладзімір Шабан і іншыя.

Я. ПАЛУШКІНА.

СУСТРЭЧЫ З МІНУЛЫМ

Недагадчыны калектыву Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума вялікую ўвагу надае пазачаснай рабоце. Гэта сваясаблівая практыка для нашых выхаванцаў. У час якой выяўляюцца і арганізатарскія здольнасці навучнікаў. Іх умешне думаць, шукаць.

У 23-й школе і Дomesнінераў будучыя бібліятэкары 115-й і 116-й груп правалі вусны часопіс «Мушкетэры вярнулі агонь». Яны самастойна распрацавалі сцэнарый, зрабілі дыяналізныя аформілі кніжную выстаўку, падрыхтавалі серыю альбомаў: «Салдатамі былі ўсе», «Памітныя месяцы Магілёва», «Камсамол у гады Вялікай Айчыннай вайны», «Герой Магілёва», «Героі-інжынеры». Дырэктар данамог пазнаёміць дзяцей з мемарыяль-

ным комплексам «Хатынь». З цікавасцю праслухалі піяеры запісаннае на пласцінку выступленне абаронцы Брэсцкай цытаделі Героя Савецкага Саюза П. Гаўрылава. Гучалі песні вайсковых гадоў.

Вусны часопіс вельмі спадабаўся. У тэхнікум пачалі наступаць заяўні з просьбай паўтарыць яго для вучняў іных школ горада.

Незабытае ўражанне пакінула ў навучнікаў тэхнікума сустрэча з ветэранамі вайны, якая прайшла пад дэвізам «Дзякуй сівым ветэранам, салдатам мінулых баў». Усіх усхвалявалі ўспаміны лётчыцы гвардзейскага авіяпаўна А. І. Мішчэнай.

Л. КЛЮЕВА,
выкладчык Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна.

КАЛІ ЛАСКА, КВЕТКІ...

Самая розная, непадобная ні пахам, ні лісьцям, ні колерам кветкі размясціліся падаўна пад шыю новага магазіна, адкрытага ў Пінску. Тут можна пабачыць галоўнае алоэ, квіцэты агонь, чароўную гартызію...

вы кветак паступае ў наш магазін, — гаворыць прадавец Марыя Іванюна Сянько.

Для аматараў - салюводаў тут заўсёды знойдзецца розная расада: астры, шынці...

П. ГАРАС.

НЕАДЭМНА ІЗ рэальнага жыцця выйшаў нашы гарадоў і пасёлкаў — псаломны домікі кіеўска і магазінаў, вітрыны іх упрыгожаны рознакаляровымі вокладкамі часопісаў і іншых перыядычных выданняў.

У рэспубліцы працуюць 977 кіеўскаў і 18 магазінаў «Саюздруку». Больш як паўтары тысячы кіеўскаў і прадаўцоў распаўсюджваюць сярод насельніцтва наш перыядычны друку.

Як працуюць гэтыя людзі, што яны робяць, каб больш дзеясна прапагандаваць рэспубліканскія літаратурна-мастацкія выданні? Упраўленне распаўсюджвання друку Міністэрства сувязі БССР правявала кіеўскім аперату. Яна складала з наступных пытанняў: колькі экзэмпляраў часопісаў «Польмя», «Беларусь», «Маладосці», «Бярозкі», «Вяселлі», штодзённіка «Літаратура і мастацтва» выкарыстаецца, колькі іх прадаецца і колькі застаецца не рэалізаванымі? У анкетэ таксама былі пытанні, адказы на якія даюць поўнае ўяўленне аб рабоце кіеўскіх з гэтымі выданнямі. З розных гарадоў рэспублікі прышлі ва ўпраўленне запобяжныя анкеты.

Аналіз анкет паказвае, што кожны кіеўскі зааказвае па два-тры экзэмпляраў названых вышэй перыядычных выданняў, з іх застаюцца не рэалізаванымі адзін-два часопісы. Прыемнае выключэнне — некаторыя кіеўскі Мінска, Кобрына, Гомеля, Ліды, Баруіска і некаторых іншых гарадоў, дзе штомесячна рэалізаецца ад сарака

да сотні экзэмпляраў часопісаў.

Пазнаёмімся з анкетамі бабруйскіх распаўсюджвальнікаў перыядычнага друку. У кіеўску № 10 працуе Людміла Пятроўна Шагайко. Штомесячна яна прадае трыццаць-яшчэ дзесяць экзэмпляраў часопіса «Беларусь», каля трыццаці — «Немана», сто — «Вяселлі» і столькі ж іншых выданняў. Асвоены метад яе работы — а-

глядзець адназначна, што спачатку ўважліва вывучаюць іх змест, а затым на вокладцы чарговага сьвежага нумара, які выстаўляецца на вітрыну, прымацоўваюць наперскі, на якой запісана наведманне пра найбольш цікавы публікацыі.

Аднак ёсць яшчэ ў нас кіеўскі, дзе гэтых выданняў зааказваюць мала, ды і зааказаныя не разыходзіцца. Такое становішча ў многіх кі-

рот, пакупнікі шыра ўдзячы ім. Адсюль вывад: усё залежыць ад зааказчыкаў, ініцыятывы, ад таго, наколькі любіць справу, якой аддае часцінку свайго сэрца.

Вядома, трэба, каб і адміністрацыя агенцтваў і аддзяленняў «Саюздруку» сур'езна занялася арганізацыйнай практычнай вучбы кіеўскіх. Пачынаць готую справу, відаць, неабходна з вывучэння пошты пакупнікоў на літаратурна-мастацкія выданні і высвятлення прычын, якія перашкаджаюць іх шырокай і дзейснай прапагандае.

Добра было б, каб кіеўскія агенствы ці аддзяленняў «Саюздруку» або работнікі розны часцей наведвалі кіеўскі, гутарылі з пакупнікамі, каб на практыцы вучылі, як трэба прапагандаваць газету або часопіс, так як гэта робіць Кацірына Іванюна Грабянчук — начальнік Жлобінскага агенства — вясомы дарадчык і вясомы кіеўскіх, начальнік Кобрынскага агенства «Саюздруку» Іван Міхайлавіч Бурак.

А вось інструктары Мінскага агенства «Саюздруку» радка бываюць у кіеўска, а калі і бываюць, дык мала цікавіцца, як разыходзіцца рэспубліканскія літаратурна-мастацкія выданні.

Рэдакцыя штодзённіка «ЛІМ» зацікавілася, як прапагандаецца газета ў адным з кіеўскаў на транспартным заводзе Вынік атрымаўся добры. За адзін дзень кіеўскі прадаў 45 экзэмпляраў «ЛІМа». Значыць, справа — у актыўных формах прапаганды выдання.

Для прапаганды шырай трэба выкарыстоўваць мясцовае радыё. Добра напісаная і своечасова перададзеная інфармацыя пра новы нумар часопіса заўсёды зацікавіць пакупніка.

М. ДУБОУСКІ,
старшы інструктар утварэння распаўсюджвання друку Міністэрства сувязі БССР.

ПРА НАШЫХ КІЕЎСКІХ

тыўная прапаганда. Людміла Пятроўна перш чым выстаўіць часопіс у вітрыну, сама знаёміцца са зместам выдання, знаходзіць у ім матэрыялы, якія найбольш зацікавяць пакупніка. Уважліва чытае інфармацыю аб змесце чарговых нумараў, якія настаяна друкуецца ў рэспубліканскіх газетах.

На Бабруйскім аўтавакзале, непаладку ад аўтобуснага прыпынку прытуліўся кіеўск № 17, дзе працуюць Тамара Мікалаеўна Сакалова і Людміла Яфімаўна Карчук. Адназначна, што яны штомесячна прадаюць сто экзэмпляраў часопіса «Беларусь», дваццаць «Польмя», па дзвесце «Немана» і «Бярозкі». На пытанне, як яны прапагандаюць часопісы пакупніку,

ёсках Брэста, Віцебска, Магілёва, Гродзенскай вобласці. Там на радка можна пачуць адзін адзін: няма пошты.

Нельга пагадзіцца, напрыклад, з работай 5-га кіеўска ў Навагрудку, дзе працуе М. Казачонак, калі яна за тыдзень не можа прадаць і аднаго экзэмпляра выдання. Толькі абмякчваюць і безадказнасцю да выканання службовых абавязкаў можна растлумачыць такое становішча.

У той жа час «Літаратура і мастацтва» надручна распаўсюджваецца ў кіеўсках Ліды. Добра ставіцца да прапаганды штодзённіка работнікі кіеўскаў №№ 1, 5 і 16 г. Маладзечна. Яны штомесячна прадаюць на трыццаць пяць-сорак экзэмпляраў штодзённіка. У чым тут справа? Маладзечна не такі ўжо вялікі горад, як сёння Брэст або Гродна. Аднак «ЛІМ» тут мае сваіх настаяных пакупнікоў. Відаць, справа ў тым, што работнікі гэтых кіеўскаў дабіліся і кваліфікацыя людзі. Яны ўмела прапагандаюць пакупнікам беларускія выданні. Ніхто і ніколі не дакараў іх у «навазванні». Наадва-

РАДКІ З ПІСЕМ

Капанені сельскі клуб Рачыцкага раёна ў дні ўборкі ўраджаю вывучае бывалыя лісты, прысвечаныя героям вайны. У ліст было вылучана два нумары насяннай газеты і чатыры бывалыя лісты. Вечарам у клубе імямеханік В. Шаўчэнка паказвае хлэбаробам хрышчальны - дакументальныя стужкі, прысвечаныя працоўным вясні.

Я. ТУЛУПАУ.

Гасцямі Навабеліцкага сельскага клуба

Ляхавіцкага раёна былі артысты Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага. Цэля прыялі глядзючы спектакль на п'есе М. Матукоўскага «Апошняя інстанцыя».

Л. ПРАНЧАК.

Цікава прабыло па дэтай астрадзе Пінскага парку канцэрт ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны і працы — удзельніцаў мастацкай самадзейнасці Гомельскага Палаца культуры Упраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва. У праграме канцэрта, які суправоджаўся ансамблем народных інструментаў, прагучалі патрыятычныя і лірычныя песні савецкіх кампазітараў.

А. ЖЫЖНЕУСКІ.

У Рачыцкім гарадскім Дomesнікультуры адбыўся канцэрт сімфанічнай музыкі. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР пазнаёміў аматараў музыкі з папулярнымі творамі П. Чайкоўскага, Д. Шастаковіча, А. Хачатуряна, І. Дунаеўскага, Ю. Семініна. У суправоджанні аркестра саліста Беларускай дзяржаўнай філармоніі Г. Будзько і У. Верык прэсцівалі рускія і беларускія народныя песні.

І. САВІЦКІ.

ХАЦЯ ПІСЬМО І НЕ НАДРУКАВАНА

ПАТРЭБЫ СЕЛЬСКІХ КНІГАЛЮБАЎ

Аб тым, як гандлююць кнігай сельскія нааператары Барысаўскага раёна напісаў у рэдакцыю П. Бародна.

Вялікая вёска Аздзючыцы — цэнтр калгаса «Новы жыццё»: 320 двараў, у якіх жыве каля паўтары тысячы чалавек. Тут працуюць сярэдняя школа, пляц магазінаў, установы бытавога абслугоўвання, аддзяленне сувязі. Пляц магазінаў і ні ў адным з іх не прадаюць кніг. Ніхто з работнікаў наапагандлю не паклапаціўся адрыць у Аздзючыцах на першым часе хаця б куток або адзед па продажу кніг, падручнікаў для вучню. Каб набыць патрэбнае выданне, даводзіцца ездзіць у Барысаў.

Пісьмо П. Бародні было накіравана начальніку кнігагандлёвага аб'яднання Мінскага аблспажысаюза І. Дзальчу.

Ён паведаміў рэдакцыю, што ў Барысаўскім раёне праведзена правэрка стану кніжнага гандлю. Фанты, прыездзеныя ў пісьме П. Бародні, у асноўным пацвердзіліся. Вынікі правэркі абмеркаваны з кіраўніцтвам райспажысаюза. Прымаюцца меры, каб палепшыць час палепшыць кніжны гандаль.

Да канца сёлетняга года ва ўсіх калгасах і сёўгасах раёна, у тым ліку і ў «Новым жыцці», пачнуць працаваць кіеўскі або сталіні па продажу літаратуры.

Барысаўскаму райспажысаюзу, паведамыла далей І. Дзалец, выдзелена новая аўталаўка для продажу кніг жыхарам вёскі. Прымаюцца і іншыя меры, каб палепшыць прапаганду і распаўсюджванне літаратуры ў раёне.

Вельмі цікава...

Фота В. БЫСАВА.

Алег ФОМЧАНКА

Дзеянне апавесці «Іду за сінняй птушкай», працу над якой закончыў, разгортваецца ў першыя пасляваенныя гады ў Мінску. Герой яе — дзеці і дарослыя, якія перажылі чорныя дні ваеннага ліхалецця. Але ў жыццё ўладарна ўваходзіць новае. А ў ім — вучоба і каханне, свае радасці і нягоды, а галоўнае — імкненне быць сумленным перад людзьмі, быць патрэбным у жыцці.

АУТАР.

РОЖНА ў дзевятнаццаць нуль-нуль наш выхад. Інакш і не скажаш — выхад. Наперадзе ў доўгім фраку і ў скрыўленых лакаваных пантофлях са скрыпкай і саксафонам, павешаным на шыі, ідзе Альфрэд Рыгоравіч, за ім у піжаку з шалёвымі бортамі — Стась-ударнік, ён жа трубац, замыкаю шэсце я, у бастонавым касцюме, з акардэонам на ўсе грудзі.

Нас вітаюць слабыя воплескі наведвальнікаў рэстарана, тых, якія найбольш прагнуць музыкі. І мы займаем месцы на трапецнадобнай пісьняк эстрадзе з брыклівым трафейным піяніна.

Альфрэд Рыгоравіч па-тэатральнаму раскланываецца, ківае збоку ўбок і перад сабой сваёй маленькай птушынай галавою, разка ўзмахвае скрыпкай, і мы іграем над грукат барабана задаволеннага губастага Стася марш-выхад Дунаеўскага з кінафільма «Цырк».

Затым пехта са сталых наведвальнікаў і, вядома ж, самых лепшых знаёмых Альфрэда Рыгоравіча патрабуе зайграць «Раскінулось море широко» — і вось ужо плача скрыпка, рыдае акардэон. Гэтую песню спявае нізкім задушэўным голасам, яна імітуючы пад Леаніда Уцёсава, Стась-ударнік.

Як ні дзіўна, мне падабаецца тут. Падабаецца іграць, адчуваць сябе артыстам. У калектыве аркестра я ўвайшоў адразу, ну, калі меркаваць не па прафесіянальных якасцях, а з пункту гледжання чыста чалавечых адносін.

Пры знаёмстве, падаючы сваю мізэрную далонь, Альфрэд Рыгоравіч сказаў:

— Дзетка, што-небудзь чулі пра Сашку-музыканта з Адэсы? Не?.. Я так і меркаваў. Дзетка, а што-небудзь чулі пра Сашку-скрыпача з «Гамбрыўса»? Не?.. Вось гэтага я ўжо не чакаў. Пачытайце гадзі апаўднёвае Аляксандра Іванавіча Купрына пад Ідэятычнай назваю. Яно вельмі ўдала раскрывае вобраз майго незабыўнага дзядулі.

Апаўднёвае я прачытаў. Пашырў свае ўяўленні аб Альфрэдзе Рыгоравічу, хаця прамых сваяцкіх сувязей паміж ім і славутым адэскім музыкантам Сашкам не ўлавіў.

Другі мой калега, знаёмчыся, быў яшчэ больш канкрэтным.

— Стась... Ударнік і трубац. — сказаў ён. — Студэнт кансерваторыі. У поце чала зарабляю хлеб надзеіны.

Пра сябе я нічога не сказаў. І быў рады, што мяне ніхто ні пра што не пытаў.

Знешні Альфрэд Рыгоравіч быў вельмі худы, вялы і апатычны. (Апошнія вызначэнні ні ў якім разе нельга было аднесці да яго, калі ён іграў). Твар яго, здавалася, складаецца толькі з вялікага драпежнага носа, што мае трохвугольную форму, і куцікаў брывоў над вачамі, схаванымі так глыбока, што я ні разу і не ўбачыў, якія яны, якога колеру, і паогул, ці ёсць яны, вочы, у Альфрэда Рыгоравіча.

Наводзілі на роздум яго паводзіны. Прама скажу, паводзіў ён сябе дзіўна. Час ад часу ўздрыгане, хуценька паверненца то ў адзін, то ў другі бок; а то, як сляпы, раптам уцягне ў канчавыя плечы галаву, нібы чакае ўдару — адкуль і сам не ведае. Я не мог прывыкнуць да гэтага. Часам палюхаўся. Сам мімаволі сціскаўся. Пазней я даведаўся пра гэтак «дзівацтва» Альфрэда Рыгоравіча.

Затое на Стася было прыемна гля-

дзець. Меў ён прыгожае беларускае прозвішча — Канашелька. Быў стройны і мускулісты. Як ён сцвярджаў, знаёмыя дзяўчаты называлі яго Ападомам. Асноўная рыса яго характару — жыццярадаснасць, а знешнасці — усмешка.

На сваіх барабанах і барабанчыках, талерках і літаўрах, металічных вугольчыках і проста драўляных палачках ён выдаваў такія каскады, што, напэўна, ударнік усягога негрыцянскага джаз-гола пазайздросціў бы яму.

Я ўжо гаварыў, што Стась спяваў. Быў у яго прыемны дрычны барытон, не вельмі моцны, не вельмі пастаўле-

ад таго, што ім вельмі быў патрэбен акардэоніст, а з-за ўнутранай, не паказнай далікатнасці, добрамыслівасці да свайго малодшага сабрата.

Не мог жа я імаць чаго. Ну, напрыклад, бегла чытаць з ліста ноты, слававатым быў у аркестроўцы: часам уступаў са спазненнем або раней часу, заглушаў скрыпку або талас спявака. Што датычыць майго рэпертуару (я ўжо пра яго прыгадаваў), то ён мог змясціцца, як жартаваў Стась, не закранаючы ў такіх выпадках асоб, у кішні штаноў, прызначанай для гадзініка.

Таму, здаралася, не паспелі развучыць творы, я проста акампаіраваў — браў акорды, або па сігналу лакаванай пантофлі Альфрэда Рыгоравіча рабіў устаўкі — музычныя прабежкі, лясвічкі, цягнуў-расцягваў асобныя гукі...

Горш за ўсё, аднак, тое, што я быў сарамлівым. Саромеўся на самай справе — гэта скоўвала, пагібельна адбывалася на майёй ігры. Чаго саромеўся? Усяго!.. Як мы выходзілі на эстраду, як на нас паглядвалі жанчыны, як Стась «пускаў пёўня», беручы не свае ноты, як я сам брыдка ўсміхаўся, калі ў мяне не ладзілася ігра. А бывалі хвіліны, калі я гатовы быў скрозь зямлю праваліцца. Гэта тады, калі нам заказвалі што-небудзь выкаваць і ў знак падзякі падносілі графічыкі з гаралкаю або давалі грошы.

Акрамя таго, мая разгубленасць выходзіла яшчэ з таго, што ўвесь час я адчуваў — тут, у рэстаране, я абавязкова сустрачу знаёмых, можа быць, каго-небудзь са школьных пастаўнікаў. У такіх хвіліны, мне было то гарача, то халодна. Высыхаў і гарчыў язык. На сцэне выступаў лічкі пот.

Але разумна разважваючы дома, я прыходзіў да высновы, што верагоднасць такой сустрацы невялікая. Рэстаран складаўся з шэрагу выцягнутых па восі, крыху выгнутай, сумежных пакояў. Мы ігралі ў крайнім, самым вялікім, з выходам у службовыя памяшканні. У нашым пакоі, як казалі афіцыянтка Люся, была пастаянная кліентура.

І тым не менш не адступала трывожная думка: «Навешта я тут? Вось з'явіцца знаёмыя, раскажуць маці, бацьку... Барані божа, даведаюцца Эрык, Канстанцін Фёдаравіч... А як паглядзіць на гэта Міла?..»

Падколвала таксама афіцыянтка Люся.

— Калі б была мая воля, я б такім смаркачам паказвала ад варот паварот. — Так, Жэнечка? — пыталася яна і зноў ускідала чорныя шпурчкі брывоў: — Ці жыццё прымусліла?.. Я б свайму сынку галаву адкруціла!

Я зусім сціскаў...

Мы выконваем заказ століка, што стаіць у куче: за ім двое мужчын і тры жанчыны — усе ў афіцэрскай форме: успомнілі, мабыць, мінулае і гучна, весела спяваюць «Канцюн».

Заканчваем мы адначасова са спявакамі, моцна і рэзка, што выклікае захапленне ў залы і сапраўдную бурю за столікам.

Альфрэда Рыгоравіча не адпускаюць. Шумная афіцэрская кампанія ўсаджвае яго побач з сабою. Жанчыны, пазвоньваючы медалямі, нават усталі, аднак ён адмаўляецца, няўмольны: этыкет ёсць этыкет. Ён сарамліва і сумна ўсміхаецца, глядзіць на службовыя дзверы — за ім ён пэўна кабінэце стаіць стол, за якім мы ў перапынках падлікоўваемся.

Позірк яго разумеюць. Я і Стась апускаем галовы.

У перапынку мы заходзім у кабінет. На стале гранёнымі бакамі пасвечвае графіт. Стась хмурыцца (ён не пераносіць спіртное), але маўчыць. А мяне залівае гарачы гнеў.

— Нядобра гэта, — кажу я, — Нізка!

На мяне не звяртаюць увагі. Дрыжачай рукою Альфрэд Рыгоравіч налівае гранёны — з такога ж шкла, як і графіт, — кілішак і адным дыхам выпівае гаралку, прыхінаецца да сцяны, глядзіць невідучымі вачамі перад сабою.

Халадок жаху варушыцца ў маіх грудзях. Напэўна, і Стась такое адчувае: ён насцярожаны, напружаны...

Пасля перапынку Стась выходзіць на самы край эстрады — і як не ўпадзе ўніз — ціха аб'яўляе:

— «Жураўлі».

І раптам раздаецца куваліканне, трывожнае, развіталнае. Непадобнае, жураўлінае. Я разгублена азіраюся. Але акрамя скрыпкі Альфрэда Рыгоравіча, акрамя яго самога, не

было каму перадаваць гэтыя журботныя асеннія гукі.

Я прабытаю паліцамі па клавішых піяніна, нарадкаюцца новыя гукі, ляцяць наўздагон тым, першым, якія так ціха і жалобна сціснулі сэрца. На вачах у мяне выступаюць слёзы: фасфарасцыруючыя зорачкі, калі гляджу на святло, дрыжаць у вейках.

...Слышу крык журавлей, улетаючых вдалы... —

спявае Стась, і ў зале цішыня, не ступаюць нажы і відэльцы, кілішкі і фужары, а тытунёвыя дымы, як намаляваныя, спыніліся над столікамі.

Пасля адзінаццаці гадзін у рэстаране застаюцца наведвальнікі, якія ўжо не пакінуць яго да закрыцця.

У дзве гадзіны ночы мы замыкаем у кладовы нашы інструменты, а самі выводзім Альфрэда Рыгоравіча на вуліцу.

Мне смешна і горка.

На небе ў аспідных берагах серабрацца месячныя азёрыцы, нібы гоідзецца жывое серабро.

Мы выходзім на-Нямігу, і неўзабаве па хісткай драўлянай лесвіцы з двума такімі ж ненадзейнымі перыламі ўзімаемся на пляцоўку мансарды, уніраем у дзверы, якія цяма на пасвечваюць маслянай фарбай. Стась дастае з-за пазухі Альфрэда Рыгоравіча на доўгім ланцужку ключ і адчыняе дзверы.

У пакоях — іх два, як два побач састануленыя пеналы, — устаяўся дух часану і пылу.

На столі слепа спяюць без абжур-электрычнага лямпачка. Яна гоідзецца на кароткім шпурку, і па сценах, увешаных рознымі музычнымі інструментамі, — асабліва многа скрыпак — павольна рухаюцца цені. А можа быць, мне гэта толькі здаецца — дрымотная стомленасць кавы-нацца ў вачах.

— І на ўсіх Альфрэд Рыгоравіч іграе? — паказваю я на інструменты, адначасова разглядаючы дзіўны малюнак на сцяне: вялікая сіняя птушка прыцягвае позірк, глядзіць круглымі — арэнка ў арэнку — вачамі ў глыбіню цябе. Я загінаўся вачы ў яе не птушыныя, а чалавечыя, поўныя радасці, захаплення, жыцця.

— На ўсіх гэтых і яшчэ многіх іншых, — адказвае Стась, рыхтуючы локі, каб укласці Альфрэда Рыгоравіча, і паказвае на апошняга: — Ён, Жэнька, ого! — якім вядомым музыкантам быў, іграў у сімфанічным аркестры, першая скрыпка.

— А што ж? Чаму быў?

— Чаму-чаму, — сярдуе Стась. — Шмат будзеш ведаць — рана пастарэеш.

На вуліцы Стась, прытрымліваючы мяне за локца, гаворыць:

— Ты вельмі цікавіўся Альфрэдам Рыгоравічам... Вайна нікога не мілае, яна — неажэрны Молах... Жоретка яна абыйшла з ім, Жоретка! Нямецкія лётчыкі разабілі эшалон, у якім эвакуіраваліся ён і яго сямя. Жонку адразу насмерць, а сына параніла; потым на руках памёр, недзе пад Смаленскам. З таго часу вельмі ён як бы сам не свой. І партызаніў, і ў армію прызывалі — да Берліна дайшоў, а вельмі ўсё сам не свой...

— Даўно разам? Ну, іграеце?

— Гады тры. Паступіў у кансерваторыю — і пачаў працаваць. Данамагач жа няма каму...

Пасвятлела. Неба расчысцілася, Паблісквалі перадсвятальныя зоркі.

З галавы не выходзіла тое, што сказаў Стась.

На Альфрэда Рыгоравіча з таго часу я глядзеў з жалем і скрухай. Я разумець, што не павінен так глядзець, але нічога не мог зрабіць з сабою. Што датычыць майёй ігры, то яна зусім разладзілася. Стась дакорліва паглядаў, але маўчаў, нічога не разумеючы. Альфрэд Рыгоравіч аднойчы не вытрымаў і спытаў:

— Ці не захварэў, Жэнечка?

— Не.

— Стаміўся, напэўна?

— Не.

— Не зразумець вас, малых, — з сумам сказаў ён.

У гэты вечар Альфрэд Рыгоравіч часта, наперакор свайму правілу, падсаджваўся за першы столік да ры-

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ

«ІДУ ЗА СІНЯЙ ПТУШКАЙ»

ны, але ўсё роўна як бы падораны Стасю прырода для цудоўных неапатанскіх песень. Але ў яго быў рэпертуар менавіта свой. Родны. І чамусьці ўсе песні былі сумныя. Аднойчы Стась сказаў: «Гэта з-за Альфрэда Рыгоравіча, а так я магу і іншыя...»

Непадобным на сябе рабіўся ў час ігры Альфрэд Рыгоравіч. Яго тонкія сінхавыя губы нешта прышпінталі, нібы лічылі такты, а сам ён увесь нежк уздрыгваў і выгінаўся. Я ў такіх моманты думаў, што ён увесь — з шарніраў і спружынак.

Уласна кагучы, усё, пра што я кажу, характарызуючы так ці інакш маіх новых знаёмых, — гэта чыста асабісты ўражанні. Ну, а чаму я аб сабе маўчу?..

Высветлілася, што ў аркестры я многае яшчэ не магу. Можна было б расчаравацца, страціць веру ў сябе, калі б побач не было Альфрэда Рыгоравіча і Стася. Яны ні разу не паіракнулі мяне, калі я фальшыў, а то і зусім перагнаў імі, а наадварот рабілі выгляд, маўляў, нічога не здарылася. І было гэта, па-мойму, не

Слаўныя дочки Ганы

нанне прыйшло — у 1970 годзе спявачка была ўдасцена першай прэміі і залатога медала на IV Міжнародным конкурсе маладых оперных спявакоў у Сафіі. На гэтым конкурсе Гена Дзімітрава смела і бліскава абараніла рэпутацыю спявачкі пакалення балгарскіх спявакоў.

Выхаванка народнага артыста прафесара Хрыста Брымбарова, пасля стажыроўкі на працягу некалькіх гадоў у Італіі, зноў заняла месца ў радзе лепшых сіл Сафійскай народнай оперы. Створаныя ёю вобразы набылі неабходную завершанасць, эстэтычную значымасць і адзначаны друкам творчай сталасці.

Гена Дзімітрава з натхненнем працуе над новымі ролямі.

Ані Джыагі і Эфуа Сазерленд — імёны гэтых выдатных жанчын ведае ў Гане кожны. Іх нястомная палітычная і грамадская дзейнасць здабыла ім заслужаную славу не толькі ў сябе на радзіме, але і за рубяжом.

Ані Джыагі стала першай у Гане суддзёй-афрыканкай і займае цяпер высокую пасаду Вярхоўнага судзі Ганы. Ані Джыагі прымае таксама актыўны ўдзел у дзейнасці Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Яна выставіла праект закона аб поўнай ліквідацыі дыскрымінацыі жанчын, які затым лёг у аснову адпаведнай Дэкларацыі ААН. Але Ані лічыць, што для ажыццяўлення Дэкларацыі, для кардынальнага змянення становішча жанчын трэба абудзіць іх свядомасць. І вось на яе ініцыятыву ў Акры арганізуюцца семінар па пытаннях палітычнага выхавання жанчын. Да ўдзелу ў ім прыцягваюцца жанчыны з розных раёнаў краіны. Яны уважліва

слухаюць гарачыя заклікі Ані Джыагі да барацьбы за дасягненне раўнапраўя, затым прысуд гэтыя ідэі ў гушчыню народную.

У апошні час у Гане прыкметна актывізаваўся жаночы рух. Тысячы актывістак уступілі ў барацьбу за правы жанчын. У краіне пачалі выходзіць жаночыя часопісы «Айдэял вумен» і «Ганіен вумен», на старонках якіх абмяркоўваюцца актуальныя пытанні жаночай эмацыянальнасці. Усе больш становіцца ў Гане жанчыны-ўрачоў, настаўніцаў, інжынераў.

Вядома, значнае Ані Джыагі, пакуль яшчэ рана гаварыць аб тым, што заваявала перамогу. Мноства гістарычных, сацыяльна-палітычных і эканамічных прычын тармазіць працэс развіцця жанчын. Тут і ўплыў рэлігіі, і племянныя традыцыі, і цяжкасці з атрыманнем работы, што ставіць жанчыну ў іраўную эканамічную залежнасць ад мужчыны.

Але несумненна тое, што жанчыны Ганы па-новаму бачаць сваё месца ў грамадстве, свая ролю ў жыцці краіны. Яны ўжо сталі актыўным атрадам у будаўніцтве новага жыцця. І ў гэтым — немалая заслуга Ані Джыагі.

Арэна дзейнасці іншай выдатнай жанчыны Ганы Эфуа Сазерленд — культура. У 1957 годзе, неўзабаве пасля таго, як краіна заваявала незалежнасць, яна выступіла ініцыятарам стварэння Саюза пісьмен-

нікаў Ганы. Аб'яднаць разрозненныя групы маладых пачынаючых пісьменнікаў, дапамагчы іх стварэнню было цяжкай задачай. І Сазерленд паспяхова з ёй справілася. Цяжка пераацаніць значэнне гэтай падзеі не толькі для Ганы, але і для ўсяго афрыканскага кантынента.

Эфуа Сазерленд — не толькі добры арганізатар. Яна — таленавітая нарэжа, драматург, крытык. Яе п'яру належаць папулярныя ў Афрыцы кнігі «Пракладанне шляху» і «Адпачынак дзяцей у Афрыцы», а таксама зборнікі аповяданняў, вершаў, некалькіх п'ес. На іх выходзілі дзеці ў многіх краінах Афрыкі.

Паставіўшы перад сабою мэту стварэння нацыянальнага ганскага тэатра, Эфуа Сазерленд падарожнічае па краіне, наведвае фестывалі народнага мастацтва, прысутнічае на рытуальных абрадах. Затым едзе ў Еўропу, дзе вывучае гісторыю мастацтваў розных краін, тэатральныя школы. Дзякуючы яе невячэрняй энергіі, энтузіязму і гарачай любові да народнай творчасці нацыянальны тэатр у Гане быў створаны.

Нястомная грамадская дзейнасць Эфуа Сазерленд здабыла ёй велізарную папулярнасць у краіне.

Б. ПІЛЬНИКАУ,
карэспандэнт ТАСС.

Акра.

ЛЕГЕНДА была выдатна прадстаўлена Генай Дзімітравай. Выканаўца ролі Леаноры бліскава звязвае пшчотнасць з сапраўднай музычнасцю. Уладальніца голасу рэдкіх якасцей

ТАЛЕНАВІТАЯ СПЯВАЧКА

дасягае найбольшай вышыні пеўчага мастацтва ў арыях апошняга дзеяння. І ў форце, і п'яна яе голас застаецца аднолькава прыгожым і цёплым афарбаваным, — так французская музычная крытыка адгукнулася на старонках газеты «Ле кур'ер д'Анжэ» аб выкананні балгарскай спявачкай Генай Дзімітравай партыі Леаноры ў оперы «Сіла лесу» Вердзі на сцэне горада Анжэ.

А за тры месяцы да гастролей у Францыі спявачка з поспехам гастралювала ў італьянскім горадзе Трэвіза, дзе выступала ў ролі Мімі ў цыкле опер Пуччыні «Дзяўчына з Захаду», паказаных у гонар 50-годдзя з дня смерці кампазітара. Аб гэтым выступленні Г. Дзімітравай газета «ль Гадзеціна» пісала: «Гена Дзімітрава здолела авалодаць гледачом дзякуючы свайму шчодраму голасу, які добра зліваецца з жывым тэмпераментам артысткі».

Сезон гэтага года спявачка пачала ў вядомым тэатры «Калон» у Буэнас-Айрэсе, дзе яна ўдзельнічала ў некалькіх прадстаўленнях оперы Вердзі «Трубадур» і дала адзін самастойны канцэрт. «Гена Дзімітрава мае моцны голас вялікага дыяпазону», — пісала газета «Ла Прэнс». — Яна даказала, што валодзе адным з выдатных драматычных «спінтавых» сапра на нашай сучаснасці».

Таленавітая спявачка, Гена Дзімітрава прыцягнула да сябе ўвагу і выклікала цікавасць яшчэ 6—7 гадоў назад. І калі тады яна падавала вялікія надзеі, то цяпер яе талент расцвіў у поўную моц. Першая роля маладой спявачкі ў оперы Вердзі «Набука» стала і яе творчай дэмантай. На сцэне з'явіўся свежы талент з выдатным эмацыянальным голасам, які добра гучыць ва ўсіх рэгістрах, пластычна выразным, тэмбрава насычаным. І пры-

неўзабаве яна з'явіцца перад сафійскім гледачом у ролі Яраслаўны ў «Князі Ігары» і ў ролі царыцы Ірыны ў «Цары Калаяне». Паралельна з выступленнямі на сцэне Сафійскай народнай оперы і гастролімі па краіне Гена Дзімітрава з поспехам дэбютавала на зарубажных сцэнах. Яе чакаюць гастролі ў Савецкім Саюзе, Аўстрыі, Францыі...

Дзімітр КОЕЎ.

Сафія.

Герачыне мінулае балгарскага народа хваліць Бістру Цветнаву з малых гадоў. Яна вырашыла прысвяціць сваё жыццё цывільнай, але складанай навуцы — гісторыі. Пацягнуўшы гады настойлівай працы, Бістра заваявала Сафійскі ўніверсітэт, абараняе кандыдацкую, а затым доктарскую дысертацыю ў Ленінградскім універсітэце. За 25 гадоў яна выдала ў краіне і за яе межамі 250 арыгінальных навуковых прац.

У 1973 годзе ў Францыі Бістры Цветнавай апаздаўваюць вядомыя вучоныя, за свае навуковыя працы ў галіне гісторыі яна ўдасцена адной з самых высокіх адзнак — залатога медалі. Прафесар Бістра Цветнава карыстаецца міжнародным аўтарытэтам. Цяпер яна з'яўляецца пашантаным прафесарам універсітэта ў Марсэлі, яе запрашаюць чытаць лекцыі ў універсітэты Парыжа, Страсбурга і Ніцы.

Фота В. ХУБЕНАВА. («Сафія—прэс»).

« ПРАФЕСІЯ, ЯКУЮ Я ВЕЛЬМІ ЛЮБЛЮ »

Юную балерыну Еву Главацкую лічаць надзей польскага балета. Усяго тры гады назад яна закончыла Варшаўскую балетную школу, а сёння Ева — салістка балета Вялікага тэатра, на сцэне якога летас выканалі партыю Адэты-Адзілі ў «Лебядзіным возеры». Гэтая партыя — свайго роду мерна майстэрства балерыны. І калі мне даручылі гэтую ролю, я пастаралася яе выканаць як мага лепш.

У гэтым сезоне я выступіла яшчэ ў двух балетах. Цяпер занята ў чарговай прэміеры — балете «Блакiтны алень», па-стаўленым балетмайстрам Біргіт Кульберг.

У маёй прафесіі не можа быць ні адпачынку, ні водпуску. Ніколі нельга сказаць, што дасягнуў дасканаласці. Мой рабочы дзень пачынаецца ў 10 гадзін раніцы. Пасля гадзіннай трэніроўкі да дзвюх гадзін дня — рэпетыцыя. Перад прэміерай рэпетыцыя таксама і вечарам. Акрамя гэтага, вядома, спектаклі.

Балет дае мне найвялікшае задавальненне і мінуты, якія нельга ні з чым параўнаць. Гэта прафесія, якую я вельмі люблю.

Часопіс «Польское обозрение».

жаватага мужчыны. Яны гаварылі, пахлопвалі адзін аднаго па плячы, як старыя знаёмыя.

— Глядзі, як шэф памаладзеў, — шапнуў Стась.

— Хлончыкі, можаце адпачыць, — сказаў Альфрэд Рыгоравіч.

Разам з рыжавалосым мужчынам, які сеў за п'яніна, яны сыгралі «Палёт чыяля» Даргамыжскага. Мы і наведвалінікі — яны падышлі з суседніх пакоў — былі ў захваленні.

У мяне ёкнула сэрца: ці не Юрый Шахноў гэты рыжаваты? Я ж чуў, што ў вядомага Юрыя Шахнова таксама рыжаваты колер валасоў. І потым — так іграе, так іграе... Я спытаўся, выбраўшы хвіліну, у Альфрэда Рыгоравіча, а ён шматзначна заўважыў:

— Чалавек гэты сапраўдны музыкант.

Назаўтра я прыйшоў да Альфрэда Рыгоравіча дамоў. Ён спытаў:

— Што новага, племя маладое?

— Дзень на дзень, — сказаў я, і падышоў да сцяны, пачаў разглядаць карцінку з блакітнай птушкаю.

Я не ўбачыў, а хутчэй за ўсё ад-

чуў, як ён захваляваўся. Павярнуўшыся, я зрабіў крок да Альфрэда Рыгоравіча. Ён сам пайшоў насустрач. Паклаў мне на плячо руку, з глухім смуткам сказаў:

— Гэтая птушка... Гэтая птушка... Сын Боранька яе маляваў. Перад самай вайною. Першага красавіка падаў снег. У Боранькі была дзіцячая хвороба «свінка», а ён маляваў. Гэтую сінюю птушку... Ён усё расказваў пра блакітны горад і сінюю птушку — гаспадыню гэтага горада. Гаварыў, што калі паўжужэ, то абавязкова дойдзе да гэтага блакітнага горада, убачыць гэтую сінюю птушку. Ён — фантазёр... Шмат кніжак чытаў... Пытаюся: а навошта табе, Боранька, ісці ў гэты блакітны горад; навошта табе, сыноч, бачыць гэтую сінюю птушку? Адказвае: тады ўсе мары збудуцца... А якія ў цябе, сын, мары, пытаюся. Маўчыць, саромесца... Добрыя былі ў яго мары... Не дайшоў да горада блакітнага Боранька, не знайшоў птушку сінюю...

Абхапіўшы галаву рукамі, сціснуўшы сквіцы, Альфрэд Рыгоравіч нібы застыў. Ён глядзеў кудысьці м-

ма, кудысьці далёка-далёка. Я паталтаўся і сказаў:

— Пакідаю рэстаран. Рашыў...

Спачатку ён нічога не зразумеў, а потым, зірнуўшы, згодна кінуў:

— Так, ідзі. Трэба вучыцца. Усім. Трэба кожнаму знайсці сваю сінюю птушку.

Я ўпершыню ўбачыў яго вочы — чорныя, баздонныя.

— Боранька быў бы такі, як ты цяпер...

Я выскачыў на вуліцу. Ніяк не мог супакоіцца. Да позняга вечара бадзёўся па горадзе. Думаў і пра Альфрэда Рыгоравіча, пра яго сям'ю, пра Эрыка, Мілу; думаў пра маці і тату, пра сёстраў і братоў — днямі яны павінны прыехаць; успомніў салдата на драўлянай назе, якога мы з Эрыкам аднойчы у галаледзіцу падтрымалі; думаў яшчэ пра тое, што ні ў які тэхнікум я не пайду, а буду заканчваць школу.

А потым наогул ні пра што не думаў, а ішоў, ішоў, ішоў... Удалечыні здаваўся цудоўны блакітны горад і цудоўная сіняя птушка з добрымі вачамі чалавека.

Пераклад з рускай мовы.

У дзіцячым парку імя М. Горькага. Фота Ул. ХАРЧАНКА.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

МАЛЮНКІ ПРА ПЕРШУЮ РУСКУЮ РЭВАЛЮЦЫЮ

Сноўнішчым 60 гадоў у дачыненні да смерці жывапісца і графіка Іяноса Габрыяліча Яроменкі (1871—1913 гг.). Імя яго заслужыўшы ўвагі не мастака, што адраіраў лічэную ролю ў культурным жыцці Мінска пачатку XX ст., у рэспубліцы Украіна-Беларускіх сувязей. Трэба таксама падкрэсліць, што, належаў да дэмакратычнай плыні інтэлектуальнага і адраіраўскага рэвалюцыйнага ўдзельніка. Удзельнічаў у сваіх творах шырока павялічыў падзеі рэвалюцыі 1905 года.

Ураджэнец вёскі Бахмач Івянецкага раёна (вобласць), Іяноса Яроменка вучыўся ў Кіеўскай вышэйшай школе, затым у Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў у В. Макоўскага, Спартыўнага акадэмія, а ў 1904 па 1913 год жыў у Мінску, займаючыся педагогічнай і творчай дзейнасцю. Менавіта гэты год і быў першым найбольшай інтэнсіўнасцю ў Яроменкі як мастака і графіка дзеянне. Ён удзельнічаў у многіх мастацкіх выстаўках тых гадоў, чытай адважніцка на падзеі, аднак сур'яна тэорыя і практыка дэмакратычнага мастацтва.

На адной з такіх выстаўкі 1909 года ў Мінску камерыйным выхаваннем Яроменка напісаў 36 сваіх работ. Арганізаваным ім «Курсам выхавання і жыццёвага сацыялізму і рэвалюцыйна-мастацкага ведаў», дэмакратычна ў рэспубліцы мастацтвам і мастацтвам, што дзеі незалежнасці ад аўтарытэту навука і гэтых творах блаславілі.

Знаходзіцца ў Мінску, І. Яроменка ўважліва сачыў за палітычнымі падзеямі і адраіраўся на іх творах, імя абудзілі рэвалюцыйны настроі. У Канстанціне і Бахмачым

працягнуў музей (Украіна) знаходзіцца цэнтр большай частцы спадчыны мастака. Гэта жывапісныя работы — аўтапартрэт, партреты жонкі і маці, партрэт надомнага бібліяграфа С. Паназарова, партреты з усходняга жыцця, віды Кіева і Суму, пейзажныя эцюды.

Спаймае больш падрабана на серыі малюнкаў І. Яроменкі, прысвечаных рэвалюцыі 1905 года і створаных над уражаннем таго, што ён паіраў, жыўчы ў Беларусі. У іх прывітае ўважліва схіліць найбольш істотнае з таго, што адважніцка пераканаўча пераклаці востры асабісты мастацтва на мову вывучэння мастацтва.

Вось якая палітычная кар'яера, імя вывучылі царызм і рэвалюцыю, Хаця І. Яроменка і не працаваў у гэтым напрамку вывучэння высокім майстарствам. Тагор аўтапартрэт, партрэт «Канстанціна ў сваім сараюдным выглядзе» (4 снежня 1905 г.). На ён паказваў спадчына імя аўтарытэту Віта вельдзінаўскага міністра абразавання, расійскага іх на вестры.

Такая ж палітычная вастрыня характарызуе два малюнка над палітычнай назвай «Канстанцінаўскае імя ў Расіі» (1905). На адным з іх паказаны самазабавольны палітычны чыноўнік, які размаўляе ў прасе. За яго шырокая сцяна — твары багачаў, што задволены ўсім-усё, а перад ім — сціплыя фігуры беднякоў, якіх чыноўнік спрабуе ашукваць сваёй бабачкай аб канстанцінаўскай. На другім малюнку з такой жа імай — улаборцы палітыкі, які не псуе беднага ў дыверсіі ўстаноў. Так мастак выкрывае

жыццёвы характар царскай палітыкі.

Веліччым палітычна ўдзельнікам адраіраўскага ў малюнку 1905 года «Прамоўца смерці самадзяржаўнага (у гімназіі)». Тут паказаны той аўтапартрэт, а імя ўважлівае ў палітычнае жыццё юнацтва. Гімназія і паказаннем славачкоў палітычна-прамоўца свайго таварыства. Шчыра замаляваў з натуральнага здымкі мастак у 1905 годзе ў Пецярбургу. Гэта — маўклівыя сцяны Акадэміі мастацтваў, у якіх ход у імя пагрудкаў тыя змрочныя фігуры палітыкі. А ў малюнку «Бялі Пецярбургскага ўніверсітэта» бачым донных палітыкаў і асабістыя шматлікі. На трытэні і палітыка — здымкі з поў студэнты, сьветлае а доўгай адзенне і абутак, павялічылі імя.

Да 1906 года палітыка, мастацтва Яроменкі «Шлях палітычнага асабісты», на першым плане жыцця жыцця ахвяра тэорыі. У альбоме мастака палітыка-яроменка жыцця і мастацтва «Барысавіч на параце мастацтва», «Свабода, працэнтрызм», «Свабода абудзілася», «Спарод», «Барысавіч ў Мінску» у 1905 годзе і шмат іншых. Імя сведчыць аб тым, што тема рэвалюцыйнага жыцця была для І. Яроменкі блізкай, арганізаванай, імя жыцця імя яго прывітае многіх гадоў.

Жыўчы ў Мінску, І. Яроменка працягнуў таварыства работу ў жанры партрэта і пейзажа.

Больш чым дэмакратычна адраіраўскага мастака ў Беларусі было найбольшым палітычным перадачым яго асабісты.

Творчасць І. Яроменкі застаецца памятай старонкай мастацтва, імя славачкоў сярэня рэвалюцыйнай барацьбы.

Юрый СТУПАК,
член Саюза мастакоў СССР.

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

НА ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ...

Д. Фанавін неаднаразова быў у Беларусі. У пісьме да сястры ў 1777 годзе ён падрабязна дзяліўся сваім уражаннем пра беларускія гарады і мястэчкі. Так, Оршу пісьменнік называў дарагой добрым мястэчкам, пра Мінск гаварыў: «Я кады яго глядзеш, і пры агляду знайшоў, што ён мала лепш за нашу Вязьму». Пабыўаў ён і ў Слуцку, пра які зазначыў: «Тут мы прайшлі цэлы дзень. Я набягаў на гарадзе і знайшоў яго лепшым за тая, якія я праладзіў». Чыста Фанавін прыводзіў у Віцебскую губерню, дзе меў свой маёнтак.

Г. Дзяржавін у пачатку 1799 года наведаў мястэчка Шклоў Магілёўскай губерні ў сувязі з галімамі. У сваіх «Нататках» пазначыў, што беларускія сільны шарагу мястэчкі «зусім не мюць хлеба, ідуць шчаўе і шыя трава і карэнні», а калі і бець хлеб, то гэта «вельмі дрэнны хлеб, змешаны з мякінай». Даведваюцца, што ўпраўднічы беларускім маёнткам

графу Разумоўскага Голуб адраіраўскага з сямлі. Дзяржавін у пісьме да Разумоўскага ад 2 лютага выказаў свой рашучы пратэст. «Навогу, — пісаў Дзяржавін, — сільны ў Беларусі, хаця і аднапалемны рускім народам, але бець у іх дарагая роўніца і ў норавах, і у ладзе жыцця».

Ф. Глінка адным з першых у пачатку мінулага стагоддзя наведаў Беларусь. Пра свае ўражанні ад гэтай паездкі пісьменнік дэмакратычна расказаў у кнізе «Пісьмы рускага афіцэра». У прыватнасці, ён пісаў аб гарадах Беларусі, селянах, імя сваёй працай «прыносільчы вялікі багаты памешчыкам». Так, кніжка Радзівізу з розных маёнткаў прыводзілі «цэлымі вагамі золата і серабра». Гэта кніжка, працягваў Глінка, толькі з аднаго Івянцэўскага маёнтка атрымаўся яго тысяч рублёў. Пісьменнік дзяліўся таксама сваім уражаннем пра Мінск, у імя ён неаднаразова быў.

А. Грыбаедаў у 1813 годзе

служыў у гусарскім палку, раз'яўтараным у Кобрыне, а затым — у штабе рэзервавага палка валанскага корпусу ў Брэсце. У Беларусі ён напісаў першы сваё дружаным творах, у прыватнасці, «Пісьмо з Брэста Літоўскага», аўтабіяграфічнае ў «Руском Вестнике» ў 1814 годзе. У гэтым пісьме гаворыцца аб мастацкай прыродзе ў напалі горада, аб прыемных уражаннях ад беларускіх бюраў, аўтоў, гаў, раіў Вуг. У Брэсце Грыбаедавым была таксама напісана камедыя «Малодыя муж і жонка».

К. Рылеаў служыў у Сталовічах, калі Івянцэў «а каманды для аўтабіяграфічнага падзея» Менавіта асабісты ён пісаў маю аб мясцовых вільмоках: «О багаце! Інужо сэрцы ваши печалавечны! Інужо лічы нічога не адчуваюць, забіраючы апошніе ў пакутнік!» У 1815 годзе пазіт прыходзіў разам з армейскай часцю праз Брэст, напроўдзіўчыся ў замежны паход.

І. ШПАДАРУК.

СВЯТА-КОНКУРС

Традыцыйна штогодні «Свята-конкурс» фальклорных калектываў мастацкай самадзейнасці Жлобінскага раёна адбыўся ў Стрэшынскім Доме культуры. У ім удзельнічалі каля 150 самадзейных артыстаў. Сярод пераможцаў конкурсу — фальклорны хор Зятонскага сельскага клубу, ансамбль саўтаса «Правіці», старэйшая ўдзельніца мастацкай самадзейнасці Праскурненскага сельскага клубу А. М. Маркоўцава і іншыя.

«ПРЫВІТАННЕ З ЛЕНІНГРАДА!»

Група артыстаў Ленінградскага цырка выступіла ў Ваўкавыскім раённым Доме культуры. Паветраныя гімнасты, музычныя экцэнтрыкі, клоўны-парадысты, майстры манежа іншых жанраў пазнаёмлілі глядачоў з цікавай праграмай «Прывітанне з Ленінграда!»

ТРАКТАРАЗАВОДЦЫ НА ГОМЕЛЬШЧЫНЕ

Народны тэатр і Рабочы тэатр мініяцюр Мінскага трактарнага заводу выступілі з паездкай на Гомельшчыну. На працягу тыдня выступалі самадзейныя артысты ў раёнах вобласці з канцэртамі, у праграме якіх — урыўкі са спектакляў, інсцэніроўкі на апынданіях А. П. Чэхава, эстрадныя мініяцюры, вершы і песні рускіх і беларускіх аўтараў.

БЕЛТА.

Сцэна са спектакля «Доктар філасофія» самадзейнага тэатральнага калектыву Жодзіна. Здымак Руслана ДАУЛІНСКАГА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісатэлей БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паззіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэры — 22-50-00.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юры ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.